

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Anarchistická hnutí na území České republiky
a motivace participace jejích členů.**

Šimon Jonáš

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Šimon Jonáš

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Anarchistická hnutí na území České republiky a motivace participace jejich členů.

Název anglicky

Anarchist movements in the Czech republic and motivation of participation of its members.

Cíle práce

Diplomová práce se v obecné rovině zabývá vývojem ultralevicových hnutí po listopadu 1989 na území Československa, později České republiky. Cílem práce je zjistit hlavní motivace participace členů těchto hnutí, což je sledováno z emické perspektivy, tj. z perspektivy samotých aktérů.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude založena studiu odborné literatury a dalších relevantních zdrojů. Vlastní výzkum bude realizován pomocí kvalitativních výzkumných metod, a to biografických rozhovorů s členy ultralevicových hnutí. Výsledky výzkumu budou následně zpracovány a interpretovány v závěru diplomové práce.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Anarchismus, ultralevicová hnutí, Česká republika, motivace, kvalitativní výzkum.

Doporučené zdroje informací

- BASTL, Martin. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada, 2011. *Politologie (Grada)*. ISBN 978-80-247-3797-3
- GRAEBER, David. *Fragmenty anarchistické antropologie*. Ilustroval Alexej KLIJUKOV. Praha: Tranzit.cz, 2012. *Navigace*. ISBN 978-80-87259-19-10.
- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.
- CHOMSKY, Noam. *Perspektivy moci: úvahy o povaze člověka a společenského řádu*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 323 s. ISBN 80-718-4491-8.
- TOMEK, Václav. *Anarchismus v proměnách 20. století : vybrané osobnosti a ideje*. Praha: Manibus propriis, 2012, 1441 s. ISBN 978-80-260-1541-3.
- TOMEK, Václav a Ondřej SLAČÁLEK. *Anarchismus: svoboda proti moci*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, 669 s. *Dějiny idejí*. ISBN 80-702-1781-2.

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 16. 2. 2017

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 2. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Anarchistická hnutí na území České republiky a motivace participace jejích členů“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2017 _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Sandře Kreisslové, Ph.D. za vstřícnost, trpělivost a věcné připomínky při psaní této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval rodičům za bezmeznou podporu po celou dobu mého studia. V neposlední řadě pak rád poděkoval Štěpánovi Bezouškovi za pomoc se zvládnutím všech nástrah programu Microsoft Word.

Anarchistická hnutí na území České republiky a motivace participace jejích členů

Souhrn

Předkládaná diplomová práce se zabývá anarchistickým hnutím na území České republiky. Jejím hlavním cílem je zjistit, jaké faktory motivují členy hnutí k vlastní participaci. Teoretická část práce se snaží o definování anarchistické ideologie skrze myšlenky jejích významných myslitelů. Praktická část práce dává v první řadě nahlédnout do vývoje anarchistických hnutí na území České republiky od roku 1989 až do současnosti. Druhá část je věnována vlastnímu kvalitativnímu výzkumu, který se na pozadí vyprávěných životních příběhů narátorů a zároveň členů anarchistických hnutí snaží najít klíčové faktory, které je motivovaly a motivují participovat. Předmětem výzkumu je rovněž sledování toho, jak se jejich motivace měnily v průběhu času pod vlivem prožitých životních událostí. Díky komparaci předkládaných životních příběhů je možné nalézt mezi rozhovory určité vzájemné podobnosti, respektive časté faktory, které jedince motivují k vlastní participaci. Výsledky diplomové práce zřetelně ukazují faktory, které ovlivňují participaci jedince v anarchistickém hnutí.

Klíčová slova: Anarchismus, ultralevicová hnutí, Česká republika, motivace, kvalitativní výzkum.

Anarchist movements in the area of Czech republic and motivation of its participants

Summary

This master thesis is based on an analysis of anarchist movement in the area of Czech Republic. The purpose of the thesis is to discover and explain core reasons of individuals' motivation of participating in anarchist movement. Theoretical part of the thesis consists of defining the anarchist ideology through the thoughts of main anarchist characters. Practical part of the thesis is both about explanation of evolution of anarchist groups located in Czech Republic since 1989 until today, and about research interviews which is based on description of life stories of spoken anarchists. Thanks to interviews with different anarchists and analysis of their lives, it is possible to determine significant reasons motivating them to participate in movements. In addition, the object of the research is also pursuing the changes of their own enthusiasms in result of their past milestones. All of the stories were compared in case of finding similarities between them. Conclusion of the master thesis highlights major factors motivating anarchists to participate in anarchist movement.

Keywords: Anarchism, ultra-left movements, Czech republic, motivation, qualitative research.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Metodika a cíl práce.....	13
2.1 Biogramy informátorů.....	16
3 Literární rešerše.....	18
4 Teoretická část.....	20
4.1 Představení anarchismu z ideologického a etymologického pohledu.....	20
4.2 Ukotvení anarchismu v politickém spektru.....	21
4.3 Anarchismus v 19. století.....	24
4.4 Anarchismus od 20. století až do současnosti.....	30
4.5 Kritika anarchismu.....	35
4.6 Fungování anarchistických společností.....	37
5 Praktická část.....	39
5.1 Dějiny anarchistických hnutí na území ČR.....	39
5.1.1 Porevoluční období.....	39
5.1.2 1989 – 1992: fáze formování.....	40
5.1.3 1993 – 1995: období stagnace.....	41
5.1.4 1996 – 1997: období restrukturalizace.....	42
5.1.5 1998– 2001: vrcholné období.....	43
5.1.6 2002 – současnost: období stagnace.....	44
5.2 Anarchistické skupiny na území ČR.....	45
5.2.1 Československá anarchistická federace.....	45
5.2.2 Federace sociálních anarchistů.....	47
5.2.3 Solidarita (ORA-S).....	48
5.2.4 Antifašistická akce.....	49
5.2.5 Iniciativa proti ekonomické globalizaci (INPEG).....	50
5.3 Životní příběhy informátorů.....	50
5.3.1 Příběh Martina.....	50
5.3.1.1 Rané dětství a první setkávání s autoritami.....	50
5.3.1.2 Adolescence a první setkávání s anarchismem.....	52
5.3.1.3 Počátky působení uvnitř anarchistického hnutí.....	53
5.3.1.4 Martinovo působení dnes.....	54
5.3.1.5 Vyhodnocení.....	54
5.3.2 Příběh Matouše.....	56
5.3.2.1 Vzepření se autoritám.....	56
5.3.2.2 Anarchismus v akci.....	57

5.3.2.3	Participace v rámci hnutí na území ČR	57
5.3.2.4	Vyhodnocení.....	59
5.3.3	Příběh Michaela	60
5.3.3.1	Dětství a rodinný život	60
5.3.3.2	Squaterství	60
5.3.3.3	Participace v hnutí	61
5.3.3.4	Oslabování participace a narovnávání rodinných vztahů.....	61
5.3.3.5	Vyhodnocení.....	62
5.3.4	Příběh Emila	63
5.3.4.1	Dětství.....	63
5.3.4.2	Sřet s autoritami.....	63
5.3.4.3	Participace v rámci hnutí	64
5.3.4.4	Vyhodnocení.....	65
5.3.5	Příběh Jana.....	66
5.3.5.1	Dětství.....	66
5.3.5.2	Vyhodnocení.....	67
5.3.6	Příběh Lukáše	68
5.3.6.1	Dětství.....	68
5.3.6.2	Počátky participace v anarchistickém hnutí	69
5.3.6.3	Participace na území České republiky.....	69
5.3.6.4	Vyhodnocení.....	70
5.3.7	Příběh Adama	71
5.3.7.1	Rané dětství	71
5.3.7.2	Participace v anarchistickém hnutí	71
5.3.8	Období anarchistické skepse.....	72
5.3.8.1	Vyhodnocení.....	73
5.3.9	Příběh Evy.....	74
5.3.9.1	Cesta k emancipaci	74
5.3.9.2	Současná situace	74
5.3.9.3	Vyhodnocení.....	75
5.3.10	Příběh Marka.....	76
5.3.10.1	Studentská léta.....	76
5.3.10.2	Počátky participace.....	76
5.3.10.3	Vyhodnocení.....	77
6	Celková komparace.....	79

6.1.1.1 Jaké faktory motivují jedince k participaci v rámci anarchistického hnutí?
79

7 Závěr..... 82

8 Použitá literatura 84

1 Úvod

V popředí zájmu předkládané diplomové práce stojí snaha o nalezení hlavních faktorů ovlivňujících participaci jedince v anarchistickém hnutí. Anarchie je myšlenka stará jak lidstvo samo. V ucelenou ideologii se pak přetavila až v devatenáctém století. Ve jménu této ideologie bylo napácháno mnoho zlého, ale zrovna tak i dobrého. Dnešní anarchismus usiluje o jakési „zatřesení“ se strukturami, které většinová společnost považuje za pevné, trvalé a nedotknutelné. Smysl dnešního anarchismu lze spatřovat v paralele s malým dítětem, které se dospělého člověka ptá „proč?“ na banální otázky. Dospělý člověk je tak nucen se zamyslet nad pravou podstatou „pevně“ daných věcí.

Hlavní podmínkou k tomu, aby mohla být zodpovězena výzkumná otázka, je celistvé definování pojmů jako je anarchismus či anarchistické hnutí, tedy vymezení teoretického diskurzu, se kterým tato práce hodlá nakládat. Teoretická část pracuje se sekundární, relevantní literaturou. Noam Chomsky prohlásil: „*Termín anarchismus nepatří nikomu*“ tímto výrokem chtěl popsat skutečnost, že neexistuje univerzální definice anarchismu. Namísto přímé snahy o vytvoření této univerzální definice se diplomová práce proto pokusí prostřednictvím teoretické části představit myšlenky významných autorů, kteří se podíleli na naplnění pojmu anarchismus. V rámci selekce interpretace důležitých myšlenek je postupováno ve třech různých dimenzích, tou první je ukotvení anarchismu do politologického spektra, tou druhou je chronologické představení anarchistických teorií od dob vzniku až po současnost, třetí dimenze pak klade důraz na interpretaci autorů, jejichž myšlenky mají přímou návaznost na praktickou část práce. Na základě syntézy klíčových myšlenek představených v rámci teoretické části vznikne vymezení pojmů důležitých pro praktickou část práce.

Praktická část práce se skládá ze dvou částí. První část mapuje vývoj a charakter anarchistických hnutí na území České republiky (dříve i Československa) od roku 1989. Ačkoliv tento popis není hlavním cílem práce, jeho přítomnost v diplomové práci je jedním z důležitých předpokladů pro správné pochopení situace anarchistického hnutí na území České republiky. Vývoj hnutí je interpretován na základě relevantních sekundárních zdrojů literatury.

Druhá část praktické části je založena na narativních rozhovorech s členy anarchistického hnutí. Na pozadí jejich životních příběhů jsou vyhodnocovány konkrétní faktory, které je motivují k vlastní participaci. Díky následné komparaci motivujících faktorů

a nacházení určitých podobností mezi životními příběhy, bude zodpovězena hlavní výzkumná otázka.

2 Metodika a cíl práce

Cílem diplomové práce je zjistit hlavní faktory, které motivují jedince k participaci v anarchistických hnutích na území ČR. Jedná se o komplexní otázku, neboť lze předpokládat širokou škálu individuálních motivací k dané participaci. V rámci kvalitativního výzkumu bude reflektována nejen současná percepce příslušnosti k danému hnutí, tj. synchronní pohled, nýbrž také změny v osobních motivacích i vnímání anarchistického hnutí napříč časem, tj. diachronní pohled. Zjednodušeně řečeno by tak práce neměla pouze zodpovědět otázku, co přivádí jedince do anarchistických hnutí a co od své participace očekávali, když do nich vstupovali, ale měla by také ukazovat to, jak se v průběhu jejich života, na pozadí prožitých životních událostí, mění individuální vnímání daného hnutí i motivace v něm nadále působit.

K dosažení cíle práce byla využita metoda zvaná biografický výzkum, jedná se o kvalitativní metodu sběru informací. Pojem biografický výzkum zahrnuje sám o sobě poměrně velmi širokou škálu postupů, jak pomocí práce s biografickým materiálem dosáhnout kýžených výsledků. Mezi metody biografického výzkumu patří i práce s deníky, rodinnými kronikami, starými fotografiemi, tedy všemi dostupnými materiály, které umožňují (byť po malých částech) přiblížit život zkoumaného jedince. Jednou z dalších metod biografického výzkumu je rovněž metoda narativního rozhovoru, tedy otevřeného rozhovoru, ve kterém informátor vypráví celý svůj životní příběh. Koncept narativního rozhovoru poprvé rozpracoval německý sociolog Fritz Schütze ve svém díle *Die Technik des narrativen Interviews in Interaktionsfeldstudien, dargestellt in einem Projekt zur Erforschung von kommunalen Machtstrukturen* z roku 1977.

Postup u narativního rozhovoru se dá rozdělit do tří částí. V první části je informátor vyzván k tomu, aby vyprávěl svůj životní příběh (informátor na toto nebyl dopředu připraven, neboť je potřeba zachovat autentičnost). Do jeho vyprávění mu není za žádných okolností vstupováno, aby byla zachována návaznost a plynulost. Informátor, který kontinuálně vypráví celý svůj životní příběh, má jen minimální šance si během kontinuálního monologu vymýšlet nebo přikrášlovat jakékoliv skutečnosti. Poté, co informátor dokončí své vyprávění, nastává druhá část, v níž se je možno doptat na určité doplňující otázky či nejasnosti v jeho vyprávění. Jedná se většinou pouze o vyjasňující otázky týkající se nejasností v první části rozhovoru. Tato část je následována částí třetí, kdy se je možno přímo zeptat na konkrétní názor, skutečnost, čin či motivaci k činu. Jedná se o jedinou část rozhovoru, kdy se je možno zeptat na otázky typu: „proč jste se tak rozhodl?; co Vás k tomu vedlo?“. Rozhovor je následně

přepsán včetně poznámek pod čarou, u rozhovorů je vypovídající i řeč těla, tón hlasu, výplňová sousloví, ochota mluvit, potažmo nemluvit o určitých tématech.

Výhodou narativního rozhovoru je to, že informátor v něm na pozadí vyprávění prožitých životních etap zároveň subjektivně zhodnocuje svá životní rozhodnutí, své hodnoty, své vnímání světa. Informátor tak dává nahlédnout do svého vidění světa, kde je díky zmíněným životním milníkům možno sledovat změny v tvorbě hodnot a identity. Vzhledem k tomu, že se tato diplomová práce zabývá konstrukcí kolektivní identity, byla metoda narativního rozhovoru zvolena jako ideální metoda výzkumu. Metoda narativního rozhovoru je pro témata zabývající se konstrukcí identit doporučována mezi etnology. Za největší nevýhodu u narativního rozhovoru lze považovat velkou časovou náročnost. Již jen pouhý přepis rozhovorů je časově nesmírně náročný, o následné analýze textu a vyvození výsledků ani nemluvě.

V rámci výzkumu pro praktickou část práce byl veden rozhovor s devíti informátory. Informátoři byli ve většině případů osloveni skrze společného známého, který fungoval coby prostředník mezi autorem práce a informátorem. Prostředník nebo také průvodce do prostředí poskytoval informátorovi určitou garanci toho, že jeho rozhovor bude využit pouze v mezích diplomové práce a veškeré vyřčené osobní informace nebudou jakkoliv zneužity k jiným účelům.

V čtyřech případech již z minulosti existoval přímý společný známý, který propojil informátora s tazatelem. Ve třech případech byla využita tzv. metoda sněhové koule, tedy situace, kdy informátor zprostředkuje po ukončení rozhovoru setkání s dalším informátorem. Ve dvou případech již existoval přímý vztah mezi tazatelem a informátorem.

V sedmi případech byl veden tzv. dvoukolový rozhovor. První setkání sloužilo k navázání kontaktu a představení cílů práce pro tuto diplomovou práci. Během druhého setkání se již odehrává samotný rozhovor. Tato metoda byla zvolena jako ideální pro navázání lepšího vztahu s dotazovaným. Mnozí z dotazovaných se v minulosti setkali s agenty tajných služeb, kteří se snažili získat jejich osobní informace. Několik informátorů se během svého působení v rámci anarchistického hnutí také dopustilo jednání, které je trestním řádem v České republice klasifikováno jako protiprávní. Z výše uvedených důvodů je více než nutné vybudování určitého vztahu důvěry mezi informátorem a autorem diplomové práce.

V jednom případě z devíti již existoval mezi informátorem a autorem přátelský vztah z minulosti. Zde se během setkání přikročilo rovnou k rozhovoru bez nutnosti tzv. seznamovacího prvního kola.

Osm rozhovorů proběhlo na území Prahy a jeden ve Vídni, všechny rozhovory pak proběhly mezi roky 2016 a 2017. Šest rozhovorů proběhlo v kavárně, pivnici či restauraci. Tři rozhovory proběhly v kabinetu na univerzitě, tedy na pracovišti informátora. U žádného rozhovoru nebyl přítomen nikdo další kromě informátora a tazatele práce. Vzhledem k osobní povaze vedeného rozhovoru byla přítomnost další osoby vyhodnocena jako nežádoucí.

U všech rozhovorů se postupovalo stejně, tedy plně v souladu s výše uvedenou metodou narativního rozhovoru rozpracovanou Fritzem Schützem. Během rozhovorů docházelo jen k drobným odchylkám, co se týče směřování rozhovoru. Někteří informátoři (Matouš, Jan, Marek) výrazně upřednostňovali mluvit o anarchistických, teoretických koncepcích, se kterými se ztotožňují, potažmo neztotožňují na úkor vyprávění samotných životních událostí. Jiní (Michal, Martin) zase naopak upřednostňovali vyprávění vlastních životních milníků na úkor popisu tvorby vlastního anarchistického světového názoru, potažmo vyjadřování se ke své participaci. K zarovnání podobných nuancí tak musely vést přímé dotazy, které následovaly po prvotní, plně narativní části rozhovoru. V této části byli informátoři vyzváni k vysvětlení nejasných či zavádějících informací týkající se svého vyprávění, které jimi byly vyřčeny v první části rozhovoru. Ve třetí části rozhovoru již padaly přímé dotazy na konkrétní postoje, události i názory. V této části rozhovoru se tazatel přesouvá z pozice tichého posluchače do pozice viditelného moderátora rozhovoru.

Rozhovor je následně přepsán, systematizován a analyzován tak, jak tomu doporučuje odborná literatura – *Analýza narativně-biografických rozhovorů* (Rosenthal, 2001). Na základě analýzy biografického rozhovoru je následně sepsán životní příběh dotazovaného s ohledem na hlavní faktory, které byly rozhodující pro začátek jeho participace a pro jeho setrvání zde až dodnes. Veškeré zjištěné výsledky výzkumu jsou poté sepsány v závěrech práce. Celé rozhovory a přepisy se nacházejí v archivu autora práce. Jména informátorů byla anonymizována v souladu s Etickým kodexem České asociace sociální antropologie a Zákonem č.101/2000 Sb., O ochraně osobních údajů.

Jako největší úskalí celého výzkumu se ukázalo nalézání anarchistů ochotných poskytnout rozhovor. Anarchistické hnutí je bezpečnostními složkami státu hodnoceno jako extremistické hnutí. Zejména Bezpečnostní informační služba je mezi členy anarchistických hnutí známá svojí snahou veškeré činnosti těchto hnutí pozorně monitorovat. Členové hnutí se nezdědka setkávají se snahou agentů o vstup do jejich prostředí. Z těchto skutečností vyplývá přirozená nedůvěřivost a opatrnost členů anarchistických hnutí při kontaktu s neznámými lidmi. Hlavním předpokladem pro získání jakéhokoliv rozhovoru byla existence prostředníka mezi dotazujícím a dotazovaným, který se osobně zaručil za to, že se znění rozhovoru

neocitne ve špatných rukou. S ohledem na výše uvedené skutečnosti není v této práci možné uvádět doslovný přepis rozhovorů nebo jakékoliv osobní, identifikační informace o dotazovaných.

2.1 Biogramy informátorů

Martin se narodil v roce 1989 v Praze do středostavovské rodiny, ve které nikdy nebyly žádné závažnější problémy. Po absolvování gymnázia pokračuje ve studiu sociologie na *Karlově Univerzitě*, kde získal magisterský titul. Martin se živí jako textař na volné noze. Aktivně se podílí v několika ekologických hnutích.

Matouš se narodil v jednom z okresních měst Zlínského kraje v roce 1985 do učitelké rodiny, která usilovala o absolutní kontrolu nad svými dětmi. Po absolvování gymnázia se přesouvá do Prahy, kde studuje na vysoké škole. Matouš během studia hodně cestuje, zajímají ho funkční, autonomní systémy napříč celým světem. Dnes vystudovaný doktor filozofie se živí jako vysokoškolský učitel. Má tříměsíční dceru.

Emil se narodil v roce 1988 v Trutnově. Jeho rodina se v průběhu Emilova dětství velmi často stěhovala a potýkala se s hmotnou nouzí, kterou si však díky buddhistickému vyznání otce i matky rodina nikdy nepřipouštěla. Emil si hmotnou nouzi uvědomuje až zpětně. Po propuštění z gymnázia na základě mravních i studijních důvodů absoluuje *Waldorské lyceum*. Studia na *Pedagogické univerzitě* zanechává po dvou letech. V současnosti Emil pořádá koncerty, pracuje ve veganské restauraci a hraje na bassovou kytaru ve třech hudebních skupinách.

Michael se narodil v Kadani v roce 1981. Otec od rodiny odešel, když mu byly tři roky. Rodinu hmotně zaopatřovala Michalova matka (původem Němka), úspěšná podnikatelka, ale velmi dominantní člověk vyžadující přísnou disciplínu. Po získání výučního listu (Michal je vyučený holič), se stěhuje do Prahy. Zde žije v několika squatech a potýká se s drogovou závislostí. Dnes je ve svém řemeslu velmi uznávaným a pracuje v několika salónech.

Jan se narodil v roce 1989 v Praze do hudební rodiny. Jeho rodiče se rozvedli, když Janovi bylo šest let. Jan většinu volného času tráví hraním na bicí nástroje a četbou. Po absolvování gymnázia získává Jan dva magisterské tituly na *Univerzitě Karlově*. V současné době se živí jako knihovník.

Lukáš se narodil v roce 1994 v jedné ze zemí bývalého Sovětského svazu do středostavovské rodiny. V jeho rodině nikdy nebyly žádné vážnější problémy. Po absolvování základní školy a studia střední odborné školy cestovního ruchu se Lukáš stěhuje do Prahy, kde studuje na *Karlově univerzitě*.

Adam se narodil v Praze v roce 1982 a má další dva sourozence. V jeho rodině nikdy nebyly žádné problémy. Po absolvování gymnázia studuje politologii na *Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*, kde získává titul doktor filosofie. V současné době se žíví jako vysokoškolský pedagog.

Marek se narodil v roce 1984 v jednom z okresních měst v Olomouckém kraji do bezproblémové rodiny. Po úspěšném složení maturitní zkoušky se stěhuje do Prahy, kde studuje na *Lékařské fakultě Karlovy univerzity*. Zde úspěšně dokončuje doktorské studium a na fakultě zůstává jako vyučující.

Eva se narodila v roce 1982 v jednom z okresních měst Středočeského kraje. V šestnácti letech se stěhuje do Prahy, kde studuje na gymnáziu. Poté úspěšně studuje sociologii na *Karlově Univerzitě*, kde získává magisterský titul. Zakládá neziskové organizace, které pomáhají sociálně znevýhodněným jedincům. Momentálně pracuje ve státní správě, kde zastává vedoucí pozici na jednom z oddělení. Má také dvě děti.

3 Literární rešerše

V popředí zájmu předkládané diplomové práce stojí snaha o vymezení hlavních faktorů, jež motivují jedince participovat v anarchistických hnutích. Vše je geograficky zaměřeno na oblast České republiky. Z dostupných zdrojů relevantní literatury bylo zjištěno, že neexistuje žádná kniha, která by usilovala o postihnouti výše zmíněného fenoménu. Zároveň je nasnadě konstatovat, že tématem anarchismu na území Čech se již relevantní literatura zabývá. Stejně tak je tomu i v tématice ohledně sociálních hnutí a utváření kolektivní identity. V následném výčtu děl budou charakterizována díla, která jsou svým obsahem blízká tématice diplomové práce.

Monografie jménem *Lide, otevři své oči* od Václava Tomka se zabývá počátky anarchismu na území dnešní České republiky. V knize jsou citovány útržky nejruznějších anarchistických periodik. Na pozadí oněch periodik pak autor vypráví o existenci anarchistických hnutí v rozmezí let 1880 až 1925.

Dalším dílem je *Český anarchismus a jeho publicistika* taktéž od Václava Tomka. Oproti výše zmíněné knize - *Lide, otevři své oči*, se jedná o mnohem rozsáhlejší studii. Tématem jsou zde však rovněž počátky anarchismu na území Čech. Kniha se zabývá rovněž časovým úsekem mezi roky 1880 až 1925.

Třetí knihou zabývající se obdobnou tematikou je dílo *Český anarchismus 1890-1925* rovněž od Václava Tomka. Kniha se zabývá anarchismem i jeho příbuznými, levicovými proudy jako jsou trockismus či komunismus.

Spoluautorstvím Václava Tomka a Ondřeje Slačálka vznikla publikace *Anarchismus: svoboda proti moci*. Jedná se o všeobjímající dílo, které mapuje vývoj anarchistických myšlenek od devatenáctého století až do současnosti, kniha se podrobně věnuje myšlenkám všech významných anarchistických teoretiků. Část knihy se zabývá i anarchismem na území České republiky.

Radikální levice v České republice od Martina Bastla se zabývá levicově orientovanými skupinami na území České republiky v období mezi roky 1990 až 2001. Část knihy se zabývá i popisem konkrétních anarchistických hnutí, jejich historií, vývojem i vůdčími osobnostmi působícími v daných hnutích. Další kniha od tohoto autora jménem *Krajní pravice a krajní levice v ČR* se rovněž zabývá anarchistickými skupinami na území České republiky a to v období mezi lety 1990 až 2010.

Kniha *Současný politický extremismus a radikalismus* od Jana Charváta se mimo jiné rovněž zabývá i anarchistickými hnutími na území České republiky. Kniha rozděluje a

pojmenovává jednotlivá období mezi léty 1989 až 2006 v závislosti na aktivitě tehdejších anarchistických hnutí. Toto rozdělení akceptují všichni čeští odborníci na anarchismus včetně anarchistů samotných.

Dalším bohatým zdrojem vypovídajícím o stavu anarchistických hnutí jsou časopisy *Existence* a *A-kontra*, které jsou na internetu dostupný v online podobě. Časopisy jsou vydávány samotnými anarchisty a lze je považovat za cenný zdroj informací z emického pohledu na anarchistické hnutí. Vydavatelé časopisu jsou spjati s *Anarchistickou federací*.

Levice v postrevoluční době: občanská společnost a nová sociální hnutí v radikální politické teorii 20. století mapuje vznik nových sociálních hnutí v druhé polovině 20. století. Dílo přináší mnohé názory na změnu vnímání občanské společnosti v očích široké veřejnosti. Dalším cílem tohoto díla je snaha rozklíčovat, jaké události a společenské trendy vedou ke vzniku nových soudobých hnutí.

Monografie *Sociální hnutí* od Františka Znebejánka předkládá mnohé koncepty zainteresovaných sociologů a antropologů, kteří své bádání zasvětili rovněž fenoménu sociálních hnutí. Toto dílo předkládá teorie týkající se vzniku, růstu a zániku sociálních hnutí ve společnosti. V rámci kapitol vždy na pozadí teorému daného myslitele jsou uváděny i konkrétní příklady reálně fungujících sociálních hnutí.

Dílo *Fragmenty anarchistické antropologie* od Davida Graebera usiluje o jednotné vymezení anarchismu coby uceleného myšlenkového proudu, který si zaslouží více pozornosti i uznání. Autor své názory hájí tím, že myšlenky významných anarchistů mají ekonomický, politologický i antropologický přesah a přímo se tak podílely na vzniku všeobecně přijímaných teorií v rámci mnoha společenskovedních oborů.

4 Teoretická část

V této části jsou vysvětleny jednotlivé teorie týkající se anarchismu. Jelikož nelze vymezit jednu jedinou pravdivou definici, jež by celistvě popsala výše zmíněný pojem, budou v teoretické části čtenáři konfrontováni hned s několika názory a definicemi dotýkajícími se daného tématu. Teoretická část si tak klade za cíl představit a porovnat nejvýznamnější anarchistické teorie od světových myslitelů, kteří se ve svých úvahách anarchismem zabývali. Nebude se zde však mluvit pouze o teoretickém vymezení pojmů jako jsou: „anarchie“, „anarchismus“ či „anarchista“, ale skrze teoretickou část práce budou představeny nejvýraznější proudy, anarchistické ideje a osobnosti.

4.1 Představení anarchismu z ideologického a etymologického pohledu

Jedná se o sociální hnutí s ekonomickými i politickými ambicemi. Základním rysem je akcentace na osobní svobodu každého jedince bez ohledu na jeho sociální status, lidský kapitál či hmotné bohatství. Anarchismus vidí ideální společnost jako decentralizovanou společnost zcela zbavenou jakéhokoliv útlatku, ať již ze strany centralizovaného státu nebo elit vlastnicích výrobní faktory.

Anarchismus se odmítá smířit s existencí státu, který považuje za uměle vytvořený nástroj k udržování moci třídy vládnoucích elit nad třídou pracujících. Anarchismus se rovněž nehodlá smířit s nerovnoměrností ekonomického bohatství ve světě. Domnívá se, že bohatší regiony vykořisťují regiony chudší.

Ačkoliv se ideologie anarchismu třestí na mnoho dílčích směrů v souvislosti s jejich politickými, ekonomickými či morálními postoji (např.: anarchokomunismus, anarchosyndikalismus či anarchopacifismus), všem těmto odnožím je společná snaha o dosažení revoluce a následná diskreditace státního aparátu. Ve způsobu dosažení revoluce je možné anarchistická hnutí rozdělit na dvě skupiny. Tou první skupinou jsou anarchisté, kteří k dosažení revoluce chtějí dojít přímou konfrontací s politickým režimem (například prostřednictvím generálních stávek). Druhá skupina anarchistů věří, že revoluce přijde, až si lidé sami uvědomí nadbytečnost státu. O nadbytečnosti státu se pak snaží přesvědčit širokou veřejnost svou činností a šířením osvěty. Mezi tyto činnosti patří zakládání autonomních center, pořádání kulturních akcí, boj o ochranu životního prostředí, pomoc lidem znevýhodněných politickým režimem, neustálým poukazováním na praktiky státu odporující svobodě jedince.

Následující citace přibližuje etymologický původ slova anarchie: „*Pojem anarchie je odvozen ze záporu původně řeckého slova arché znamenajícího vládu, velení, úřad, říši, ale také počátek, původ, princip. U Aristotela je tímto slovem vyjadřováno, z čeho něco je (látka, věci)nebo se děje, z čeho něco vzniká, z čeho se něco poznává (princip poznání, zvláště vědy, primitivní pojem, axiom). Sloveso archein znamená být na počátku, být první a rovněž vládnout, zatímco archesthai znamená být podroben vládě, být ovládnán. V řeckých Athénách byli voleni nejvyšší úředníci, archonti, kteří se zodpovídali lidovému shromáždění. Slovo anarchia označovalo bezvládní a neposlušnost. Přídavné jméno anarchos znamenalo bez vládce, bez vlády. Od původního významu chybějícího vůdcem odvíjelo používání pojmu anarchia k pojmenování stavu, kdy docházelo ke ztrátě zákonitosti a k politickému chaosu“ (Tomek a Slačálek, 2006, s. 23).*

Co se týče samotné ideje anarchismu, Tomek a Slačálek popisují anarchismus jako široký proud sociálně politických myšlenek, který je složité jednoznačně vymezit. Italský anarchista Erik Malatesta o anarchismu mluvil jako o snaze lidstva vymanit se z trojího zotročení, tedy ze zotročení ekonomického, politického a morálního.

„*Jinými slovy anarchismus je snahou o popsání společenského útlaku v jeho úplnosti, úsilím o boj proti němu a o uskutečnění neutlačivých alternativ. Kořenem útlaku je přítom moc- moc lidí nad jinými lidmi, ať už se projevuje v rovině politického či ekonomického donucení, či vštěpováním hodnot hierarchie a výchovou k poslušnosti. Smyslem anarchistického usilování je společnost bez moci jedněch nad druhými a zároveň s mocí lidí nad co největším rozsahem podmínek jejich vlastních životů. Společnost, která nejen odstraní politickou nadvládu a ekonomické znesvobodňování, ale také bude založena na výchově všech lidí v silné, svobodné a zodpovědné jedince s důrazem na kulturu svobody, emancipace a různorodosti“ (Tomek a Slačálek, 2006, s. 15). Z výše uvedené citace plyne, že anarchismus je myšlenkovým proudem se silnou orientací na svobodu jedince. Svobody jedince pak požaduje dosáhnout ve třech sférách života a to politicky, ekonomicky a morálně.*

4.2 Ukotvení anarchismu v politickém spektru

Tato kapitola si klade za cíl ukotvení zdánlivě apolitického hnutí na osu politicko-ideologického spektra. Anarchismus je považován za ultralevicovou politickou ideologii po boku komunismu. Hlavní myšlenkou obou těchto ideologií je nesobecká společnost postavená na základech přirozené, vzájemné pospolitosti. Jedná se tak o kolektivistické pojetí společnosti, kde by hlavní motivací veškerého konání mělo být dosažení svobodného,

důstojného života každého jedince bez existence jakýchkoliv hnacích mechanismů (kapitál, moc), které by segmentovaly společnost na třídy vykořisťovaných a třídu vykořisťovatelů.

Anarchismus oproti komunismu nepočítá s existencí státu coby kontrolního mechanismu dohlížejícího na spravedlivé přerozdělení bohatství. Anarchismus usiluje o decentralizaci státní moci, dle idejí anarchismu by měla být vybudována síť plně samosprávných komunit ukotvených ke konkrétní lokalitě. Zde je komunita na základě vlastní znalosti lokality schopna kvalitně hospodařit a citlivě a harmonicky využívat zdrojů nabízených danou lokalitou. To vše s akcentací na osobní svobodu každého jedince a harmonické soužití člověka s přírodou. V souvislosti s poslední větou by stál při pokusu o politické vyhranění anarchismu za zmínku rovněž anarchistický proud zvaný anarchoenvironmentalismus spojující ideály anarchismu a environmentalismu (politicko-ekologické ideologie vzniknuvší ve druhé polovině 20. století). „*Mezi mnoha principy anarchismu a ekologismu panuje shoda: společnost bez státu hierarchie, decentralizace, komunita a solidarita. Pařížská komuna (1871), mnoho komunit v USA 19. století a anarchistické skupiny ve Španělsku v třicátých letech 20. století, – těm všem byla společná snaha o přirozený způsob života a byli jedním z bohatého rezervoáru zdrojů moderního environmentalismu*“ (Cabada a Kubát, 2007, s. 153).

Z politického hlediska byl anarchismus uceleně formulován v 19. století společně s mnohými dalšími politickými ideologiemi. Vzhledem k tomu byl porovnáván s mnohými dalšími ideologiemi a svou vlastní identitu formuloval i na základě vymezování se shod a odlišností s ostatními vzniknuvšími politickými proudy. Některé z těchto proudů budou níže vyjmenovány a názorově konfrontovány s anarchismem (Tomek a Slačálek, 2006, s. 15).

Prvním takovým proudem je liberalismus, s tím se shodoval velkým důrazem kladeným na osobní svobodu, rozdělovaly je však odlišné představy o formě této svobody. Anarchismus vytýkal liberalismu to, že jedinec musí být součástí společnosti k tomu, aby mohl přežít. Vzhledem k tomu, že nemá v této věci na výběr, měla by pro něj vláda alespoň garantovat autonomii a možnost podílet se na utváření této společnosti. Anarchismus výslovně odmítal možnost delegovat moc lidu na několik jednotlivců, neboť tak vždy vzniká mocenská nerovnováha a privilegovaná skupina vládnoucích (Tomek a Slačálek, 2006, s. 15).

Mnoho podobností lze vysledovat mezi anarchismem a socialismem, oba směry jsou za jedno s kritikou liberalistického pojetí svobody. Shodují se také v kritice osobního vlastnictví výrobních faktorů, takovéto vlastnictví údajně vytváří skupinu privilegovaných a nerovnoměrně tak rozděluje moc. Shodují se také na tom, že společnost by měla být založena na ekonomické sounáležitosti a globálním spoluvlastnictvím důležitých statků.

Na základě výše zmíněných shod se nelze podívat nad tím, že v historii existovalo mnoho skupin nazývajících se „radikálními socialisty“, nicméně hlásající převážně ideje anarchismu. Co se týče rozdílů mezi těmito ideologiemi, anarchismus socialismu vyčítá podceňování svobody jedince. Socialismus předpokládá existenci státu, který bude jednat tak, aby co nejlépe ukojil potřeby svých obyvatel. Předpokládá však sounáležitost všech obyvatel, kteří se „obětují“ pro blaho státu, tedy celé společnosti. Anarchismus pokládá existenci státu za formu útlaku, kde veškerá moc (včetně práva legitimního použití násilí) bude převedena do rukou malé skupiny lidí. Shodují se na tom, že proti útlaku lze bojovat jedině revolucí vedenou lidem. Nicméně se již rozdělují v názorech na to, kam by cíle dané revoluce měly směřovat. Zatímco u socialismu by úspěšná revoluce měla zapříčinit změnu formy státu, anarchismus by chtěl dosáhnout zrušení státu. Stát by pak měla nahradit společnost, jež by se měla rozdělit do komun, v nichž panuje mezi všemi členy absolutní rovnost a ze kterých mohou členové libovolně kdykoliv vystupovat a vstupovat do komun jiných (Tomek a Slačálek, 2006, s. 16)

S konzervatismem se anarchismus shoduje na tom, že je potřeba od sebe oddělovat společnost a stát. Společnost by se dle anarchismu však neměla soustředit pouze na nekonečnou reprodukci tradičních autoritářských hodnot, ale měly by se zde rodit nové revoluční myšlenky. Výsledným produktem evoluce myšlenek společnosti by pak měla být touha po vymanění se z okovů státu, tedy zhmotněné državy autoritářských vzorců. (Tomek a Slačálek, 2006, s. 16).

Ačkoliv by se to mohlo někomu na základě výše zmíněných porovnání zdát absurdní, určité shody lze nalézt i mezi nacionalismem a anarchismem. Anarchismus se vždy stavěl za práva utlačovaných národů. Taktéž idea nacionalismu je podobně jako u anarchismu založena na lidské pospolitosti. U nacionalismu je to však pospolitost založená na společném národním cítění, což anarchisté považovali za scestnou myšlenku snažící se skrze ideu umělého, falešného bratrství zamaskovat hierarchické rozdíly ve společnosti a zároveň možnost používat ji jako nástroj k poštvávání vůči jiným lidem (Tomek a Slačálek, 2006, s. 17).

Vzhledem k povaze anarchismu, který odsuzuje jakékoliv aktivity omezující svobodu jedince a vždy se staví na stranu pronásledovaných, znevýhodněných či diskriminovaných skupin, našlo podporu od anarchistů mnoho skupin bojujících proti jednotlivým formám útlaku. Mezi tyto skupiny lze počítat hnutí za práva žen, homosexuálů, rovnoprávnosti menšin i dělnická hnutí.

Anarchisté diskriminované skupiny podporují, zároveň však upozorňují na to, že kořenem zla je již samotný systém zasévající a konzervující chybné hodnoty v lidech.

Nabádají je tak, aby své snahy neomezovali pouze na změnu dílčích práv, pravidel či zákonů, upravujících jimi zainteresovaná témata, ale aby se snažili změnit celý systém, který může svévolně rozhodovat o tom, jakou skupinu zvýhodní a jakou vydědí (Tomek a Slačálek, 2006, s. 17).

4.3 Anarchismus v 19. století

Právě v 19. století poprvé docházelo k naplnění pojmu anarchismus. Veškeré anarchistické proudy (až dodnes) stojí na základech myšlenek tří zakladatelů anarchismu, tedy Bakunina, Kropotkina a Proudhona. Neexistuje anarchistické hnutí, skupina nebo směr, který by se dokázal od jejich myšlenek zcela oprostít. Každý z nich je zároveň i představitelem jednoho konkrétního proudu anarchismu. Je však nasnadě dodat, že význam jejich jména, v konečném výčtu, celý proud značně přerostl (ač vzniknuvši na základě jejich myšlenek).

Mezi hlavní témata anarchistů 19. století se řadí definování vztahu třídy vládnoucích a třídy pracujících, vytváření modelů spravedlivějšího přerozdělení moci a bohatství, propojení vládnoucích elit se špičkami náboženství a v neposlední řadě pak možnost sociální revoluce.

Pierre Joseph Proudhon je prvním myslitelem, který se sám veřejně prohlásil za anarchistu, z tohoto důvodu je mnohdy uváděn za vůbec prvního teoretika anarchismu. Ačkoliv proslul výroky jako „vlastnictví je krádež“ nebo „bůh je zlý“, což by nasvědčovalo tomu, že Proudhon byl militantní revolucionář, pravý opak je pravdou. Výše zmíněné výroky je potřeba vsadit do širšího konceptu jeho myšlenek, aby bylo možno je zcela pochopit.

Proudhon se domníval, že jakoukoliv formu vlády lze zaznamenat na grafu, kde osy grafu tvoří pojmy „svoboda“ a „autorita“. Anarchismus by se na takovémto grafu nacházel co nejdále od pojmu autorita a co nejbližší pojmu svoboda. Proudhon upozorňoval na to, že jakýkoliv pokus o politický absolutismus je špatná věc, a je jedno, jestli se jedná o absolutismus komunistický, demokratický či anarchistický. Při aplikování jakéhokoliv politického režimu nelze předstírat, že právě ona forma vlády je jediná možná na světě a nic jiného neexistuje. Je potřeba vzít si z každé ideologie to dobré a pokusit se najít optimální formu vlády.

Co se týče Proudhonova názoru na to, jak by mělo vypadat uspořádání státu, v tom byl údajně nadšen státním uspořádáním Švýcarska. Jeho ideálním uspořádáním státu byla decentralizovaná federace, která nemá žádné hlavní město nebo sídlo vlády. Lidé mohou svobodně cestovat a opouštět komuny, které stojí na kolektivním vědomí nutnosti spolupráce k dosažení dobré životní úrovně.

Proudhon říká, že by nikdo neměl vlastnit velké podniky, neboť takové podniky musí patřit všem. Nikdo by se neměl sám pronajímat za vykonanou práci, protože takovýto systém napomáhá k vykořisťování. Každý by měl být odměněn úměrně tomu, jak velký díl práce vykonává. Proudhon se domnívá, že člověk má nárok na osobní vlastnictví drobných výrobních faktorů, pokud však například na poli zaměstnává nějaké další lidi, musí se s nimi rovným dílem podělit o objem produkce v závislosti na tom, jak velký díl práce odvedli, a faktická existence vlastnictví daného pole nesmí mít na přerozdělování odměn jakýkoliv vliv.

Proudhon odmítá jakoukoliv formu násilné revoluce. Dle jeho názoru lze pojem revoluce nahradit pojmem transformace společnosti, takovýto pojem by nebudil pejorativní, násilnický nádech. Základním pilířem transformace státu má být to, že lidská společnost bude dohromady fungovat na základě vědomí vzájemně prospěšných ekonomických vztahů. Doposud byla hlavním držitelem společenských vztahů moc politická, zosobněná státem, tedy hierarchizovaný systém, který stál na tom, že stát má patent na pravdu a k dosažení a ochránění svých pravd je oprávněn legálně užívat násilí pomocí svých legitimních složek (policie, armáda).

Samotná transformace společnosti dle Proudhona nastane v momentu, kdy hlavním držitelem společenských vztahů již nebude moc politická, tedy státní aparát, který vytváří statické hierarchizované vztahy jako zaměstnavatel – zaměstnanec, stát – občan. Toto zřízení bude nahrazeno svobodomyšlně smýšlející sebevědomou společností, kde si každý uvědomuje svoji svobodu a zároveň nutnost spolupracovat s ostatními lidmi pro dobro vlastní i dobro všech. Lidé by měli vytvářet takzvané komuny, tedy společenství založené na dosažení ekonomického blahobytu bez potřeby ukrajování osobních svobod jejích členů. Zkostnatělé politické vztahy jsou tak nahrazeny vztahy ekonomickými.

Petr Kropotkin je jeden z nejvýznamnějších světových anarchistů, zakladatel proudu zvaného anarchokomunismus a zároveň autor knihy *Anarchistická etika*. Autor se ve své knize vyjadřuje k mnoha morálním, etickým i metafyzickým otázkám v životě člověka. Některé z jeho konkrétních postojů budou níže představeny a právě skrze jejich syntézu bude představen princip anarchokomunismu.

Kropotkin považuje současnou společnost (žil mezi lety 1842 až 1921) za stádo ovcí, které je vládnoucí elitou, kněžími a zákoníky od narození zotročováno, vykořisťováno a odnaučováno jakémukoliv svobodnému myšlení. Od útlého věku je jim vštěpováno to, že právě současný stav věcí je ten nejlepší možný a jakákoliv změna by mohla být pouze k horšímu. Dětem, coby nejkřehčím a nejdůvěřivějším členům společnosti, je ze strany duchovních vyhrožováno peklem, pokud by se snad protivily tomu, co od nich chtějí oni

kněží bažící po bohatství a moci. Ze strany vládnoucích elit jsou pak strašeny ukázkami těch nejkrvavějších revolucí, aby se jim při pomyslení na jakékoliv „rebélie“ asociovaly ony hrůzné masakry.

Vládnoucí elity, kněží a další udržovatelé stálých pořádků ve svém počínání využívají zákonů. Zákon je trvalý udržovatel podřízenosti člověka už jenom ze svého principu – je zde zákon, jedinec se zákonu musí podřídít, tudíž je zákon nad lidskou bytostí, a ta je zákonu podřízena. Autor také upozorňuje před rétorikou vládnoucích elit, které se snaží vytvářet iluze o tom, že člověk dodržující zákony je ctnostný člověk. Naopak člověk jednající mimo jakkoliv zajeté vzorce chování je člověk nemravný.

Kropotkin se sám sebe táže: „*Čím a komu člověk dluží to, že musí být ctnostný a mravný? A co to vůbec znamená být ctnostný a mravný?*“ (Kropotkin, 2000, s. 10). Kropotkin dále konkretizuje jednotlivé morální autority ve svém okolí, a tedy udržovatele mravnosti a argumentuje, proč právě jim nedluží být mravným. Například o Bibli se vyjadřuje takto: „*Snad ne bible? Ale ta přece není nic jiného než sborník babylonských a židovských tradic, které jsou shromážděny podobně, jako se kdysi shromažďovaly Homérovy písně nebo jako se dnes sbírají písně Basků či pohádky Mongolů! Copak je mou povinností vracet se k rozumovému životnímu pojetí napůl barbarských národů blízkého východu?*“ (Kropotkin, 2000, s. 10).

Kropotkin se dále zamýšlí nad pojmem „egoismus“. Dle jeho názoru ať už člověk jedná jakkoliv, vždy tak jedná pro uspokojení vlastních osobních potřeb. Kropotkin říká, že je samozřejmě rozdíl mezi člověkem, který okrádá ostatní lidi, aby mohl ukojit vlastní touhy, a člověkem, který se obětuje pro dobro ostatních. V obecné rovině je však pro ně motivace k těmto činům stejná. Jde jen a pouze o ukojení vlastní potřeby. Zatímco hnací silou podvodníka je nashromáždit bohatství a užívat si luxusu, jež mu toto bohatství dovoluje. Člověk, který se obětuje pro ostatní, se takto rozhoduje, protože by mu bylo více nepříjemné dívat se na trápení ostatních, než zažívat muka sám.

Pro lepší ilustraci výše uvedených myšlenek je zde následující citace: „*Když nějaká žena, podobně jako Luisa Michelová, dá svůj poslední kousek chleba prvnímu, koho potká, a sundá svůj jediný svrchní oděv, aby do něho mohla zabalit jinou ženu, a sama se třese zimou na palubě pro lidi, která ji odváží na galeje do Nové Kaledonie. Jedná tak proto, že by více trpěla při pohledu na hladového člověka nebo na ženu třesoucí se mrazem, než kdyby se sama chvěla mrazem nebo hladověla. Chce se tak vyhnout nepříjemnému pocitu, jehož intenzitu mohou pochopit jedině ti, kdo jej sami prožívali*“ (Kropotkin, 2000, s. 15).

Další důležitou myšlenkou v knize je problém rozlišování dobra a zla. Kropotkin sám tvrdí, že nelze objektivně posoudit, co je dobré a co zlé. Ve svých slovech se přitom odkazuje i na svatého Augustýna. Dobré jsou podle Kropotkina věci, které mají pozitivní vliv na zachování rodu, ať už jde o ptáky, mravence či člověka. Všichni vědí, jaké jednání je dobré a jaké jednání je zlé. Jejich chápání dobra a zla však funguje pouze v rámci jejich živočišného druhu.

Své tvrzení podkládá touto citací: *„Žádné náboženství ani žádná tajuplná představa o svědomí nám v otázce dobra a zla v podstatě nemají co říci. To je přirozenou a nezbytnou součástí života všech živočišných druhů v jejich boji o přežití. A jestliže zakladatelé náboženství, filozofové a moralisté vykládají něco o božských nebo metafyzických „podstatách“, jenom opakují to, co už ve skutečnosti v praxi dávno provádí mravenec a každý pták ve svých mravenčích nebo ptačích společenstvích“* (Kropotkin, 2000, s. 22).

Důležitým pojmem pro Kropotkina je slovo „pospolitost“. Pospolitost je vrozený reflex, který nám radí, že je výhodnější být členem společenství a pracovat pro společenství než uplatňovat své individualistické touhy. Smysl pro pospolitost je základním předpokladem pro přežití rodu a zároveň základním předpokladem pro rozlišování dobra a zla. Současná společnost čelí velkému tmářství ze strany vládnoucích elit, které se snaží zakrýt vrozený cit pro pospolitost a překrýt jej zákoníky a pohrůzkami peklem, nástroji sloužícími k tomu, aby si i nadále zachovaly své privilegované postavení vykořisťovatele.

Dalším anarchistickým teoretikem je Michail Bakunin, revolucionář, zakladatel proudu zvaného anarchokolektivismus a zároveň autor knihy nesoucí název *Bůh a stát*. Michail Bakunin je velkým kritikem nejen křesťanství, ale všech náboženství. Podle něj tkví jediný praktický význam náboženství pouze v tom, že dává pracujícím lidem jednoduché odpovědi na metafyzické otázky a oni nemající žádný volný čas, prostředky ani možnost sami se vzdělávat a naučit se tak kritickému myšlení, slepě přebírají demagogie vládnoucí vrstvy o tom, že není nic většího než bůh a sám bůh si zvolil jejich panovníka, aby jim vládnul.

Bakunin dává za příklad biblický příběh Adama a Evy, kde bůh stvoří lidi a umístí je do ráje. Jedinou jeho podmínkou je, aby nejedli jablka ze stromu poznání. Bakunin právě za tímto požadavkem vidí to, že bůh neusiluje o nic jiného nežli o to, aby se před ním Adam a Eva i nadále klaněli a poslouchali všechny jeho rozkazy. Jednou z podmínek jejich slepé poslušnosti je tak absence jakýchkoliv ambic se vzdělávat a poznávat nové věci. Bakunin se domnívá, že rovněž pro panovníky je ideálním stavem věcí nevzdělaná populace, která bude jen slepě následovat příkazy panovníka a ve (skoro žádném) volném čase zajdou do kostela (duchovního upevňovače moci panovníka). Pro Bakunina je základním principem pro lidskou

existenci vždy vlastnictví výrobních prostředků. Materialismus staví morálně nad idealismus, neboť je vždy jen otázka času, kdy se teoretický idealismus přemění na praktický materialismus (Bakunin, 2000, s. 45).

Již jen idea boží existence znamená to, že je zde něco nad člověkem – bůh a člověk je ze zásady podřízen božímu přání. Zatímco na ruinách idealismu, vycházejícího z božskosti a prohlašujícího ideály svobodné lidské vůle, vznikne vždy jen vykořisťující autorita, z materialismu, který vychází z lidské živočišnosti (proto je blíží člověku), popírajícího svobodnou lidskou vůli, se ustanoví humanita a z ní vyústí i svoboda (Bakunin, 2000, s. 49). Bakunin v knize mnohokrát opakuje, že jedinou cestou za lepším, svobodným světem může být pouze sociální revoluce. Následující citace podtrhuje věty výše a Bakunin v ní popisuje, vůči čemu se vymezuje a čím se cítí být anarchistou: „*Odmítáme zkrátka každé zákonodárství, každou autoritu a každý privilegovaný, předepsaný, oficiální a zákonný vliv, dokonce i kdyby vycházel ze všeobecného hlasovacího práva, neboť jsme přesvědčení, že tyto věci nikdy nemohou skončit jinak, než že se obrátí ve prospěch vládnoucí a vykořisťující menšiny, proti zájmům podmaněné většiny. Právě v tomto smyslu jsme skutečně anarchisty*“ (Bakunin, 2000, s. 39).

Bakunin sní o společnosti, kde nikdo nemá žádná větší privilegia. Poukazuje na to, že pro něj jako nevěřícího člověka je věda to samé, co Kristus pro náboženství. Jakmile vědec, začínající s ideály změnit svými objevy zažité dějinné paradigma, učiní objev, jímž si zajistí věhlas, stává se privilegovaným člověkem. Jeho motivace o to změnit svět ochabuje. A vědec jako člověk uvažuje. Pakliže privilegovanost má devastující účinky i na mysl geniálního vědce, lze tak ze zásady říct, že privilegovanost škodí každému a je potřeba se jí vyhnout.

Na závěr zde ještě bude uvedena důležitá citace, která ilustruje Bakuninův odpor vůči tomu, aby církve hromadila bohatství ve jménu boha: „*Věříme, že s ohledem na lidskou svobodu, důstojnost a blahobyt máme povinnost odebrat nebi bohatství, které bylo v jeho jménu ukradeno zde na zemi, abychom je zemi opět vrátili; zatímco oni by naopak chtěli usilující o to spáchat poslední hrdinskou náboženskou krádež, nebo znovu obnovit restituovat tohoto božího zloděje, vyvlastněného naopak smělou bezbožností a vědeckou analýzou volnomyšlenkářů, tedy vším tím, co je na lidstvu velkého, krásného a vznešeného*“ (Bakunin, 2000, s. 40).

Gustav Landauer je považován za nejvýznamnějšího anarchistu pocházejícího z Německa. Jeho názory byly významně ovlivněny trojicí tzv. „zakladatelů anarchismu“, tedy Proudhonem, Kropotkinem a Bakuninem (Landauer znal Kropotkina osobně – byli to sousedé).

Zatímco Bakunin považoval náboženství za nástroj státního aparátu, který pouze upevňuje státní moc a prostým lidem vymývá mozek a vnukává božskou nadřazenost panovníků, Landauer nepovažuje náboženství samo o sobě za něco špatného. Sám o sobě prohlašuje, že je stejně tak žid jako anarchista a kvůli jednomu se přeci nemusí vzdávat druhého. Sám sebe se táže: *„Pokud by anarchismus nakazoval lidem, čemu musí věřit, a zároveň se prohlašoval za antiautoritářské hnutí, neprotiřekl by si tím sám sobě?“* (Landauer, 2008, s. 89).

Landauer sám sebe prohlašuje za socialistu, dle jeho názoru si socialismus a anarchismus v ničem neprotiřečí, ba dokonce naopak se doplňují. *„Anarchismus i socialismus neznamení ani v nejmenším protiklady, nýbrž se spíše vzájemně podmiňují. Skutečná práce ve společenství, skutečná pospolitost mohou být pouze ve svobodě; a zase svoboda jednotlivých osob není možná, jestliže životní potřeby nejsou vytvářeny ve vzájemné bratrské solidaritě“* (Tomek, 2008, s. 19).

Ač Landauer během svého života působil v sociálně-demokratické straně, později spojení socialismu a demokracie zcela odmítá. Dle jeho názoru demokracii, založenou na vládě elit, a socialismus, založený na pospolitosti, není možno dávat dohromady. Pakliže chce společnost svobodu a pospolitost, měla by požadovat svobodu a pospolitost absolutní a ne se spokojit pouze s poloviční svobodou tak, jak tomu slibují ideály sociální demokracie.

Landauer byl ve svých myšlenkách značně ovlivněn Volunteerismem, tedy směrem filozofie, který považoval lidskou vůli za nejsilnější hybnou sílu celého vesmíru. Landauerova náklonnost k tomuto filozofickému směru se projevila zejména v jeho názorech na sociální revoluci.

Oproti jiným anarchistům, kteří považují dělnickou třídu za tzv. motor celé revoluce, Landauer se staví proti tomuto názoru a dokonce jej považuje za škodlivý. Dle jeho slov takováto predeterminace může způsobit to, že bude dostávat dělnickou třídu pod tlak s tím, že právě ona musí něco udělat, a naopak ostatní lid vyzývá k pasivitě, neboť „mají“ čekat na konání dělnické třídy. Landauer říká, že pokud má dojít k revoluci, musí o ni usilovat všichni. *„Duch je společný duch, duch je spojení a svoboda, duch je lidské společenství, brzy to uvidíme ještě zřetelněji – duch přechází do lidí; a kde je duch, tam je lid; kde je kde je lid, tam je klín, který si razí cestu kupředu, tam je vůle; kde je vůle, tam je cesta; to slovo platí; ale také jen tady je cesta. A bude to jasnější; a proniká to stále hlouběji; stále výš se zvedá závoj, síť pavučina nad bažinou stísněnosti; lid se spojuje, lid se probouzí: dějí se činy, dějí se skutky; domnělé překážky budou rozpoznány jako nic, jež lze přeskočit, jiné překážky budou*

spojenými silami odstraněny, neboť duch je radostnost, je moc, je hnutí, které se nedá ničím na světě zastavit“ (Landauer, 2008, str. 109).

4.4 Anarchismus od 20. století až do současnosti

Anarchismus ve 20. století myšlenkově navazuje na ideály zakladatelů anarchismu, tedy Bakunina, Kropotkina a Proudhona. Na pozadí historických událostí se však liší v několika motivech. Ze zřetele anarchistů 20. století mizí tematika náboženství, která je naopak nahrazena tematikou životního prostředí a globalizace. Objevuje se také směr zvaný autonomismus, který tenduje o větší občanskou zodpovědnost ve společnosti. Jedinci by podle autonomismu neměli jen tupě vyčkávat na to, až stát vyřeší jejich problémy a raději se sami mezi sebou organizovat za účelem vyřešení jejich problémů.

David Graeber, současný britský profesor antropologie, anarchista, a zároveň i autor knihy *Fragmenty anarchistické antropologie*. Graeber se v úvodu knihy zamýšlí nad rozdíly mezi marxismem a anarchismem. Připomíná to, že ačkoliv je marxismus i anarchismus spjat s akademickým prostředím (marxismus je jediný myšlenkový směr, který vymysleli doktoři filosofie a zakladatelé anarchismus navazují na marxismus), nachází se v akademickém prostředí jen velmi málo anarchistů. Autor dále vyjmenovává významné antropology, jako například Marcela Mause či Alfreda Radcliffa-Browna, a poukazuje na to, jak a čím byli ve svých myšlenkách ovlivněni teoriemi zakladatelů anarchismu (Kropotkin, Proudhon a Bakunin).

Graeber dále dává za příklad tři rovnostářské (anarchistické) společnosti, kde nikdo nikomu nevládl. Jednalo se o komunitu Piaroovů žijících v Jižní Americe, Tivovů žijících na území Nigérie a Malagassů obývajících Madagaskar. Všechny tři společnosti pak mají společné to, že žijí v domnění neustálé neviditelné války, která je obklopuje, a oni tak pod pohrůzkou zlých kouzel, panovačných čarodějnic atd. žijí v neustálém napětí. Toto neustálé napětí zároveň udržuje řád ve společnosti, neboť každý prohřešek proti všeobecně akceptovaným pravidlům je připisován zlým silám. Pokud někdo například shromáždí viditelně větší bohatství než většina obyvatel, o své bohatství se raději podělí kvůli strachu ze závistivých čarodějnic. Graeber si všímá, že i v rovnostářské společnosti je potřeba násilí (ač symbolického), aby lidé respektovali pravidla společnosti. Neexistence státního orgánu oprávněného k použití opravdového násilí pro zajištění řádu pak dává nekonečný prostor pro kreativitu při vytváření symbolického násilí. Symbolické násilí je v těchto společnostech považováno za kontramoc. Graeber si pokládá otázku, zdali je existence institucionalizovaného násilí (kontramoci) předpokladem pro fungování společenského řádu.

Autor se dále zamýšlí nad tím, co formovalo naši společnost napříč historií. Táže se, jak a proč se stala západní Evropa synonymem pro modernitu a civilizovanost. Během svého bádání dochází ke století zámořských objevů a následné kolonizaci území disponujícími velkým množstvím nerostných surovin i jiných vzácných statků. Evropské kolonizační mocnosti pak využily zotročení tamního obyvatelstva k vlastnímu obohacení. Graeber se sám sebe táže, kde se v tomto okamžiku nacházela ona humanita, která z obyvatel západní Evropy dělala civilizované tvory a z obyvatel kolonizovaných území „primitivy“. Co stálo za tím, že touha po vlastním zisku byla upřednostňována před morálními hodnotami? Podle Graebera za touto hamižnou touhou stál evropský kapitalismus (jedna z mála věcí, o kterou byla Evropa „chytřejší“ než tehdejší Čína či Egypt). Kapitalismus si však i přes staletí existence uchoval prvky otroctví až do současnosti. Dodnes se, dle jeho slov, sami pronajímáme výměnou za mzdu, která nám mnohdy nepostačuje ani na pokrytí základních potřeb. Proti kapitalismu, jakožto formě útlaku, je potřeba bojovat, Graeber nicméně odmítá přímou konfrontaci například ve formě násilných střetnutí. Podle něj se dá kapitalismus porazit tím, že odmítneme jeho mechanismy a opustíme jej tedy tzv. exodem. Za příklad dává vznik autonomních center a squatů v Itálii, tedy místa, kam se lidé stahují do ústraní jako výraz nesouhlasu s kapitalistickou společností. Teorii exodu autor obhájí pomocí následující citace: *„Stačí se podívat na historické záznamy, abychom nahlédli, že nejúspěšnější formy lidového odporu měly právě tuto formu. Nepatřil k nim přímý odpor vůči moci (takový přístup většinou vedl k povraždění odpůrců, a pokud k tomu nedošlo, pak se často zvrátil ve variantu- nezřídka ještě děsivější- toho, co sám napadal), nýbrž ta či ona strategie „vyklouznutí“ z jejího sevření, strategie úniku, dezerce, založení nových komunit“* (Graeber, 2006, s. 71).

Ačkoliv Graeber působí ve svých myšlenkách mnohem umírněněji nežli jeho idealističtí předchůdci (Bakunin, Kropotkin), ani on se nevyhýbá pojmu revoluce. Pojem revoluce podle něj znamená zásadní změnu v dějinném paradigmatu. Revoluci si však nepředstavuje jako například násilné svržení vlády (jako Bakunin), neboť revoluce se má dít dlouhodobě skrze revoluční jednání, tj.: *„jakékoliv kolektivní jednání, které odmítá určitou formu moci či nadvlády a tím jí čelí a které zároveň v tomto světle přetváří společenské vztahy (i v rámci samostatné kolektivnosti). Revoluční jednání nemusí nutně usilovat o svržení vlády“* (Graeber, 2006, s. 61).

Jednou z hlavních úvah celé knihy je zamýšlení se nad tím, jak neutralizovat státní aparát. I zde se Graeber odkazuje na kmeny na Madagaskaru a popisuje jak v 19. století několik různých kmenů pouze „hrálo“ oddanost tamnímu monarchistickému zřízení, ale ve

skutečnosti stát považovaly za něco naprosto nadbytečného a neprojevovaly mu žádnou důležitost, ani respekt. Autor knihy se domnívá, že stát nelze zničit politicky, ale pouze tím, že jej necháme dále fungovat. Nicméně se na jeho chodu nebudeme nikterak podílet a po nějakém čase se stát zdiskredituje vlastní vahou, neboť díky existenci lokálních autonomií a mezinárodních firem si stát dříve či později musí uvědomit vlastní zbytečnost. Zánik států pak povede ke skutečné globalizaci, tedy stržení všech zdí, zničení hranic a vzniku světoobčanství, kde každý může cestovat, kam se mu zachce.

V následující citaci David Graeber popisuje přerod nové, uvědomělé společnosti: „*Jde jen o to, že při absenci mítinků a manifestů jsou při díle jiná média, jejich prostřednictvím lze vyvářet a prosazovat nové formy společenského, ekonomického a politického života (nebo toho, co takto označujeme), resp. Odlišné formy hodnot; je třeba postupovat na základě doslovného nebo přeneseného skalpování, prostřednictvím hudby a rituálů, prostřednictvím jídla, ošacení a specifického nakládání s mrtvými. Postupem času se však to, co bývalo projektem, stane identitou, dokonce identitou spjatou s přirozeností. Tyto projekty zkosnatí a ztuhnou do samozřejmých pravd a kolektivního vlastnictví*“ (Graeber, 2006, s. 68 – 69).

David Graeber je rovněž autorem článku *The new anarchists*. V něm se věnuje současné světové anarchistické scéně. Hned v úvodu článku se vyhraňuje proti názvu „antiglobalizační hnutí“, kterým dnes častují média všechny, kteří protestují během zasedání měnových fondů, podpisů transatlantických dohod atd. Antiglobalizační hnutí je podle Graebera název vytvořený médii v Severní Americe, kterým se média snaží zakrývat to, že hnutí ve skutečnosti nebojuje proti globalizaci, ale proti podpisům dohod, které jen přispějí k vytvoření (či upevnění) ještě větší nerovnováhy mezi vrstvou vládnoucích a pracujících. Tedy situace, kdy 1% nejmocnějších ovládá zbylých 99% populace.

Graeber se dále zamýšlí nad vnímáním pojmu „anarchismus“ napříč historií. Připomíná to, že ačkoliv je anarchismus hnutí, které vždy usilovalo a usiluje o delegitimizaci státní moci, jedná se především o mírové hnutí, usilující o lidská práva, které striktně odmítá jakékoliv násilí. To, že je anarchismus vnímán širokou veřejností jinak, považuje za úspěšný výsledek snahy marxistů, ti anarchisty brali jako ultralevicové soky, kteří by jim mohli odlákat potencionální sympatizanty. Pomocí poukazování na selhání anarchistických hnutí ve Španělsku a Rusku se jim povedlo zdiskreditovat obraz anarchismu na dlouhou dobu.

Graeber věří, že v budoucnu skutečně dojde k sociální změně a existenci přímé demokracie. Za přímou demokracii pak považuje takové zřízení, kde se všichni mohou přímo účastnit volby ohledně důležitých rozhodnutí. Namísto toho, aby početnější skupina přehlasovala skupinu méně početnou, musí se všichni snažit dojít ke konsensu, který bude ku

prospěchu všech. Naučit se takovéto přímé demokracii bude trvat delší časový úsek, neboť nikdo s ní nemá jakékoliv skutečnosti.

Jednou z nejdůležitějších pasáží je Graebereovo rozdělení anarchistů, existují dle něho dvě skupiny, kde pro jednu – „konzervativní“ skupinu je typické to, že se neustále odvolává na anarchistické klasiky (Bakunina, Kropotkina), domnívá se, že (pouze oni) musí za každou cenu svrhnout režim, neboť za nynějších podmínek není možné vést důstojný život.

Druhá skupina, tedy tzv. Noví anarchisté, věří, že úpadek současného politického režimu je jen otázkou času. V rámci stávajícího státního zřízení se snaží pomáhat potřebným (lidem, kteří jsou režimem jakkoliv znevýhodněni), a aktivně upozorňovat na takové chování státního aparátu, kdy dochází k omezování svobod a důstojnosti jedinců. Skrze různé kulturní akce se snaží navazovat dialog s širokou veřejností. Během svých činností se neštítí spolupracovat i s organizacemi, které nesdílí jejich politický názor. Věří, že lidé si časem uvědomí správnost anarchistického, antiautoritářského světového názoru a vytvoří novou, lepší společnost. Za postupnou přeměnou starých struktur nebude stát žádné anarchistické hnutí, ale většinová společnost.

Colina Warda, britský urbanista, architekt a anarchista, který je považován za ústřední osobnost proudu zvaného autonomismus. Ve své publikaci *Anarchy in Action* se Ward v mnohém odvolává na anarchistické klasiky jako Bakunina, Kropotkina a Proudhona a snaží se zamýšlet nad tím, který z nich a jak naplnil svými myšlenkami pojem anarchismus (původně vzniklý ve starověkém Řecku): „*Francouz Proudhon rozvinul uprostřed 19. století anarchistickou teorii sociální organizace malých jednotek, jež se spojují bez centrální moci. Byl následován ruským revolucionářem Michaelem Bakuninem, současníkem a protivníkem Karla Marxe. Marx prezentoval jednu stranu socialistického hnutí, která se soustředila na dobytí politické moci státu, Bakunin reprezentoval tu druhou stranu, která usilovala o zničení státní moci. Jiný Rus, Petr Kropotkin, se snažil dát anarchistickým myšlenkám vědecký základ tím, že dokazoval, že vzájemná pomoc- dobrovolná spolupráce je v lidském životě právě tak silnou tendencí jako agresivita a touha po moci*“ (Tomek, 2011, s. 101).

Colin Ward hledá způsoby, jak aplikovat anarchistické teorie v našem každodenním životě. Domnívá se, že lidé namísto uchopení problémů ve svém bezprostředním okolí příliš často pouze čekají, až jejich problémy vyřeší stát. Takovýmto jednáním zcela ubíjí vlastní kreativitu a dávají své osudy napospas státnímu aparátu. Klíčem k svobodnému životu má být vytváření spolků a zájmových či akčních skupin, které povedou ke smysluplné činnosti a pomohou tak lidem naplnit jejich tvůrčí potenciál. Autor nabádá k tomu, aby lidé mezi sebou vytvářeli sítě a nikoliv pyramidy. Pod pojmem sítě zamýšlí pružné nehierarchizované

společnosti, pod pojmem pyramidu pak pevně daná, hierarchizovaná společnost, která svou strukturou připomínají firmy či státní aparát.

Ward věří, že každý člověk ve svém nitru touží po absolutní svobodě, a argumentuje to příkladem člověka, který se po celém dni v práci ve volném čase pracuje na své zahrádce. Ptá se sám sebe, co motivuje člověka namísto odpočinku po celodenní dřině k fyzicky namáhavé práci na zahradě? Odpovědí pak má být to, že pouze na své zahrádce může realizovat svou přirozenou touhu po svobodě a kreativní činnosti. Ward se sám sebe táže nad smyslem světa, kde poslední ostrůvek svobody pro nás představuje malý kousek zeleně, na kterém nám nikdo nemůže poroučet.

Ward obviňuje státní instituce z toho, že se snaží za každou cenu umlčet lidskou tvořivost a z člověka pouze vytvořit nemyslicí produkt, který bude pouze slepě plnit příkazy. Systém školství kritizuje za to, že namísto všeobecného svobodného rozvoje svých studentů vytváří lidi, kteří co možná nejnázá zapadnou do zavedených systémů. Hierarchizované školní systémy neučí své žáky myslet, ale poslouchat. Ward mluví o „dehumanizačním institucionálním charakteru“ tuto myšlenku podporuje citací: „*Ideální voják (nemá co klást otázky), ideální prosebník (učíš podle tvé vůle, Pane ty jsi ten hrncíř, já jsem ta hlína), ideální dělník (nejsi placený za myšlení, pokračuj v práci), ideální manželka (objekt držby), ideální dítě (viděné, ale neslyšené)*“ (Tomek, 2011, s. 261).

Colin Ward nesouhlasí s názory některých anarchistů, že ideální způsob boje proti státu je stát opustit a vytvořit autonomní společnost mimo společnost. Domnívá se, že lidé by měli být součástí tzv. přímé akce, tj. svým aktivním, uvědomělým chováním a vytvářením sítí přesvědčit co možná největší počet lidí o tom, že každý z nás má potenciál a možnost aktivně ovlivnit svět kolem nás. Revoluci podle něj způsobí to, že si miliony lidí uvědomí svůj vlastní potenciál, a to, že není nutno, aby jim stát diktoval, co má dělat. Název knihy *Anarchie jako setba pod sněhem*, která je rovněž věnována osobnosti Colina Warda má odkazovat k autorově myšlence o vytváření sítí, které jsou základem pro novou společnost. Vytvářené mezilidské sítě jsou schované pod nánosem sněhu (nános sněhu představuje státní instituce). Až jednou vítr odfoukne těžké nánosy sněhu, sítě zůstanou a vytvoří novou společnost.

Murray Bookchin je významný sociální ekolog a jeden z nejvýznamnějších britských anarchistů, který je zároveň i autorem knihy *Post-Sacrity Anarchism*. Bookchin se domnívá, že lidský druh lze díky rozsahu ekologických škod na planetě považovat za vysoce parazitický. Domnívá se, že průmyslová výroba a míra každodenního znečišťování planety dosahují již maxima únosnosti toho, co planeta může vydržet. Takovéto znečišťování planety nemá již neblahý vliv pouze na vymírání všemožných živočišných druhů, nýbrž degraduje i

kvalitu našeho každodenního života. Bookchin také poukazuje na to, že nerovnosti v poškozování planety přímo souvisí i s nerovnostmi v sociálním životě. Centralistické, hierarchizované vedení společnosti, kde elity z bohatších regionů ekologicky i sociálně vykořisťují území, potažmo obyvatelstvo regionů chudších. Klíčem k záchraně nejen planety země, ale i našich lidských životů má být sociální ekologie.

Bookchin mluví o společnosti, která postaví první kroky své sounáležitost na nutnosti způsobu života, který je ekologicky šetrný ke svému nejbližšímu okolí. Dalším krokem k vytvoření harmonické společnosti je zrušení centralistických států a vytvoření lokálních, autonomních společenství, která by hospodařila jen se svými vlastními zdroji a pečovala o všeobecný rozvoj svého regionu. Takováto společenství by lidem pomohla se vymanit z područí vládnoucích elit, tedy současné situace, kdy veškerá kreativita i lidský potenciál je utlačován na vrub monotónní průmyslové výroby, kde pracující lidé nejsou pány vlastního osudu. V decentralizovaných společenstvích by se pak každý měl možnost realizovat a svými kvalitami pak přímo přispívat ke zlepšení kvality života v rámci svého regionu. Následující citace rekapituluje autorův názor na ideální společnost: „*Anarchistická společnost by měla být decentralizovanou společností a to nejen, aby ustavila trvalou bázi pro harmonizaci člověka a přírody, ale také aby poskytla nový rozměr pro mezilidskou harmonizaci*“ (Bookchin, 1971, s. 40).

Bookchin se domnívá, že klíčem k sociální revoluci je právě využití všech anarchistických teorií v praxi. Domnívá se, že sociální revoluce nebude nic okamžitého, ale přijít musí. Anarchistické teorie na sociální revoluce pak brání před uštěpačnými názory marxistů, viz tato citace: „*Bakunin, Kropotkin a Malatesta nebyli tak naivní, aby věřili, že anarchismus může být uskutečněn přes noc. Marx a Engels právě to připisovali Bakuninovi a tak svévolně překrucovali názory ruského anarchisty*“ (Bookchin, 1971, s. 136).

4.5 Kritika anarchismu

Anarchismus byl napříč stoletími vždy hojně kritizován za především svoji neuspořádanost, nerealizovatelnost i naivitu. Americký historik Steven Byas ve svém článku *Anarchism Is Not the Path to Liberty* zpochybňuje anarchismus coby mírotvorné hnutí s akcentem na svobodu jedince. Zpětně reflektuje, jakých všech krveprolití se lidé ve jménu anarchistické ideologie napříč časem dopustili. Táže se sám sebe, jak je možné, že ve jménu nenásilného hnutí bylo prolito tolik krve? Byas upozorňuje na to, že anarchismus modeluje idealistické iluze o všeobecné lidské dobrotě, kde se každý chová taktně a nesobecky. Táže se sám sebe, jak by se nenásilný, nerepresivní režim vypořádal s lidskou hamižností či zločinem.

Ironicky dodává, že anarchistická společnost by mohla fungovat pouze ve světě, kde by existovali i andělé a čerti, kteří by dohlíželi na pořádek.

Steven Byas se domnívá, že i za předpokladu úspěšné revoluce, tedy svržení režimu, by se dysfunkční společnost uvrhla do chaosu, kde by lidé měli strach o svoji bezpečnost. Nastalé situace by využil první schopný vladař, který by pod záminkou nastolení pořádku (a za hlasu široké podpory veřejnosti) mohl vytvořit autoritářský režim. Hlavní myšlenkou článku je to, že anarchismus v praxi by pouze vydláždil cestu k diktatuře.

Kniha *Stoupenčí proměn* od Jiřiny Šiklové pracuje s myšlenkou, že základním hnacím motorem sociálních i politických proměn je angažované studentstvo. V jedné z kapitol se zabývá také studentské angažovaností v neanarchistických hnutích. Zamýšlí se zde nad tím, čím jsou pro studenty anarchistická hnutí tak přitažlivá, a komparuje zde i názory zainteresovaných myslitelů.

Šiklová se domnívá, že pro anarchistickou orientaci mezi studenty je typická především romanticko-reakční kritika společnosti (Šiklová, 2012, s. 178). Anarchistická hnutí by měla mít především ¹antiautoritářský charakter s tendencemi k zakládání vlastních autonomních center, komun atd. Studenti by svými činy měli hlavně provokovat – probouzet otupělé a apatické dělníky ke kritickému myšlení a učit lidi občanské neposlušnosti, která by poté mohla vést až k revoluci (zde se inspiruje myšlenkami Bakunina).

V knize je hojně citován názor britského marxistického historika Erica Hobsbawma, který zvedající se studentské nadšení pro anarchismus na úkor marxismu považuje za ideologickou regresí. Dále se zamýšlí nad tím, čím je anarchismus pro dnešní mládež tak přitažlivý: „*V květnu 1968 visely z oken Sorbonny rudé, ale i černé vlajky a to vyvolává otázku, co na anarchismu uchvacuje právě dnes mladou inteligenci. Nejpřitažlivější na anarchismu je pro mladé emocionalita, kterou zdůrazňuje, antiracionálnost, hrdinství, připravenost přinést oběť i jakési skryté mesiášství. A právě to jsou faktory, které v současné moderní společnosti chybí a které mládež nemá satureovány. Ovšem programový anarchismus je výrazem bezmocnosti, nevyzrálosti aktérů i masy, na niž se svým činem obracejí či chtějí obrátit*“ (Šiklová, 2012, s. 181). Hobsbawm považuje za další příčiny studentské angažovanosti v anarchistických hnutích i to, že se nechtějí smířit se zodpovědností a nutností integrovat se do pracující společnosti, tedy činnostmi, které je po ukončení studia čekají. Spíše nežli ideologický boj se tak jedná o záchvěv infantilility. Hobsbawm dále uvádí, že pokud bychom anarchismus brali pouze jako prostředek k tomu, jak zpochybnit zavedené

---

¹ Zmíněné citované dílo Erica Hobsbawma bylo vydáno v roce 1969.

lidské hodnoty, zpochybnit ustálené autority či narušit všednost dní, pak by anarchismus bylo možné považovat za něco pozitivního. Pokud by anarchismus pomohl svým dílem k socialistické revoluci, již druhý den by byl pro zdárné dokončení revoluce překážkou (Šiklová, 2012, s. 184).

Hobsbawm se domnívá, že jedním z dalších faktorů, které motivují studenty k participaci v anarchistických hnutích, je frustrace spojená s nemožností dostatečně ovlivnit politické dění. Skrze anarchistické akce se snaží přímo promluvit svými činy namísto smíření se s nepřímou demokracií. S tím souvisejí i další dílčí faktory, jako jsou ideová deziluze i potřeba někde ventilovat svoji agresivitu.

Šiklová dále cituje názory komunistických stran ve Francii a Itálii na anarchistická hnutí. Francouzští komunisté se ztotožňují se slovy Karla Marxe a anarchisty nazývají pseudorevolucionáři, kteří svými tendencemi oslovit široké masy (z řad dělnické třídy) pouze přispívají k nepřehlednosti politické situace, snižují počty komunistických sympatizantů a tím i napomáhají vládnímu režimu. Komunisté z Itálie považují anarchisty za nevyrovnané rozervance, kteří ze svého osobního selhání viní působení státního aparátu, a pěstují si tak proti němu nenávisť. Tvrdí také, že tyto motivace jsou společné všem lidem, kteří participují v radikálních hnutích.

4.6 Fungování anarchistických společností

O anarchismu koluje mnoho polopравd a omylů. Panují i názory o tom, že anarchismus je pouhá teorie, která však nikdy nefungovala. Za zosobnění anarchismu na území Evropy bývá považován zejména squatting.

Kniha *Squaty a jejich revoluční tendence* od Vlastimila Růžičky se zabývá fenoménem squatterství na území České republiky. Squatterství a vznik autonomních center v opuštěných budovách se považuje za jednu z nejčastějších činností anarchistických hnutí. Anarchisté tak demonstrují nesmyslnost zákonů, které slepě ochraňují zájmy vlastníků nemovitostí (ač o nemovitosti neprojevují žádný zájem). Kniha popisuje hlavní příčiny vzniku squatů a mapuje existenci několika squatů zejména na území Prahy. Podle Růžičky žijí ve squatech pohromadě členové mnoha rozličných subkultur. Ačkoliv je většina squatterů ideově blízko anarchismu (a anarchistická hnutí squaty podporují), nelze říct, že by každý squatter byl anarchista, neboť hlavní motivací squatterů bývá často také alternativní životní styl či jen zažít dobrodružství. Hlavní myšlenkou knihy je zamýšlení se nad tím, zda mají squaty politický přesah usilující o svržení demokracie. Růžička se domnívá, že squatteři pro stát nepředstavují žádné bezpečnostní riziko, ba spíše naopak upozorňují na nedokonalost zákonů, což by na demokracii

mělo mít pozitivní vliv. Autor dále připomíná, že squatteři nezakládají squaty pro to, aby rozvrátili demokracii, ale zejména kvůli svým osobním zájmům. Své názory podtrhuje pomocí rozhovorů se squatterry.

Daniele Conversi se ve svém článku jménem *Anarchism, Modernism, and Nationalism: Futurism's French Connections, 1876 – 1915* vrací do Itálie na přelomu 19. a 20. století. Autor se zamýšlí nad tím, jak je možné, že ač v Itálii ve stejnou dobu získávalo na popularitě anarchistické hnutí i futurismus, dva původně sobě podobné myšlenkové směry, které si kladly za cíl změnu dosavadních morálních hodnot a pořádků a jejichž rétorika si byla velmi podobná, tyto dva myšlenkové směry se nakonec zcela rozcházejí a zatímco futurismus je myšlenkovým směrem později podporujícím fašistický režim a válku, anarchismus čelí tvrdé represi nejen ze strany Itálie, ale i z okolních států obávajících se o expanzi anarchismu na jejich území (kvůli tomu vzniká předchůdce Interpolu). Conversi Itálii považuje za kolébkou anarchismu v západní Evropě. Hlavní tendencí anarchismu v Itálii mělo být usilování o decentralizaci státní moci z rukou vládnoucích elit. Na přelomu 19. a 20. století docházelo ve jménu anarchismu k četným útokům na příslušníky vládnoucích vrstev. Všichni anarchisté byli kvůli tomu považováni za teroristy a pronásledováni.

Studie *The Whiteway Anarchists in the Twentieth Century: A Transnational Community in the Cotswolds* od Antonyho Taylora se zamýšlí nad fungováním skutečné anarchistické vesnice na území Velké Británie. Taylor poukazuje na možnosti fungování anarchismu v praxi. Ačkoliv uznává, že této komunitě se během své existence povedlo udržet charakter a cíle, se kterými vznikala. Poukazuje na to, že skrze snahu absolutní izolace od autoritářského světa komunita technologicky zaostávala. Taylor přirovnává životnost této komunity i k životnosti anarchistické teorie, ta může být úspěšně aplikována jenom za předpokladu, že bude brát v potaz i okolní svět. Dlouhodobou životnost u idealistické společnosti žijící v izolaci nepovažuje za možnou.

Britská antropoložka Judith Scheele ve svém článku *The values of 'anarchy': moral autonomy among Tubu-speakers in northern Chad* představuje kmen Tubu žijící v severním Čadu. Tento kmen čítající odhadem 10 tisíc členů ještě v roce 1969 neměl žádného panovníka a fungoval pouze díky morálním ctnostem jeho obyvatelstva. Antropologové z Evropy prohlašovali zřízení tohoto kmene za anarchistické. Judith Scheele se zamýšlí nad tím, zdali zřízení tohoto kmene koresponduje s definicemi anarchismu popsány od významných anarchistických teoretiků (např. Graeber).

5 Praktická část

5.1 Dějiny anarchistických hnutí na území ČR

V této části rešerše chronologicky představena historie anarchistických aktivit odehrávajících se na území dnešní České republiky. Historie bude řazena chronologicky, čtenář se tak o anarchistických hnutích dozví vše potřebné, a to od prvních zmínek o anarchistických aktivitách (ještě za Rakouska-Uherska na konci 19. století) až po současnost. Největší pozornost pak bude (vzhledem k tématice práce) věnována zejména vývoji anarchistických uskupení od roku 1989 až po současný stav.

5.1.1 Porevoluční období

Vývoj ultralevicových skupin po roce 1989 se diametrálně odlišoval od vývoje skupin ultrapravicových. Zatímco ultrapravicové skupiny se v porevolučním období těšily velké podpoře a počty jejich aktivních členů narůstaly takřka geometrickou řadou, ultralevicové skupiny spíše hledaly směr, jakým se vydat, a jejich aktivita nebyla valná. Důvodů bylo hned několik, tím největším byla už samotná povaha předrevolučního režimu (ultralevicového). Zatímco ultrapravice se mohla snadno vůči takovému režimu vymezovat a na základech prudkého nesouhlasu vůči socialismu a komunismu postavit svoji identitu, tak anarchisté, kteří jsou svými názory považováni taktéž za ultralevicové organizace, to měli v tomto ohledu složitější. Z tohoto faktu vychází i velká nesourodost napříč levicovými hnutími, zatímco různé ultrapravicové skupiny (i přes názorové rozdíly) navzájem spolupracovaly a podporovaly se, tak hnutí levicová (komunisté, trockisté a anarchisté) se spíše hledaly (Bastl, 2001).

Vzhledem k povaze anarchistických hnutí je poměrně obtížné celistvě pojmout a popsat vývoj anarchistických hnutí na území ČR. Logickým krokem by bylo vývoj hnutí zobrazovat na základě aktuálního počtu členů jednotlivých anarchistických skupin, což je ovšem nemožné, neboť přesnými informacemi nikdo nedisponuje. Jan Charvát se ve své knize „*Současný politický extremismus a radikalismus*“ pokouší zachytit vývoj anarchistických hnutí na časové ose na základě intenzity vykazovaných aktivit. Na základě tohoto kritéria pak pojmenovává a popisuje jednotlivé etapy, kde období mezi lety 1989 – 1992 nazývá formováním, 1993 – 1995 stagnací, 1996 – 1997 – restrukturalizace, 1998 – 2001 vzestup a 2002 – 2007 stagnací.

5.1.2 1989 – 1992: fáze formování

„V roce 1989 se z některých stoupců Nezávislého mírového sdružení, punkového hnutí a undergroundu začalo formovat Československé anarchistické hnutí (ČAS), jehož výraznými představiteli byli Jakub Polák, Roman Laube a Ladislav Novák. ČAS představoval spíš než klasickou organizaci volné sdružení aktivistů, jejichž názory oscilovaly mezi volně chápaným anarchismem a radikálním liberalismem a mísily se s individuálním protestem, antimilitarismem a ochranou přírody“ (Charvát, 2007, s. 161).

Důležitým milníkem byl pak rok 1991, během něhož začal vycházet časopis *A-kontra*. Toto periodikum, které bylo napojeno na ČAS, sloužilo nejen k celkové koordinaci anarchistů na území Československa, ale mělo být také komunikačním médiem, pomocí něhož chtěli anarchisté oslovovat širokou veřejnost. V průběhu let se měnila i hlavní témata, kterým se časopis *A-kontra* věnoval. Na počátku svého působení časopis kritizoval zejména legitimitu možnosti užití násilí v rukou státního aparátu a všeho, co s tím souvisí. Kritizoval také povinnou vojenskou službu a vyzdvihoval pacifismus coby ideální lidský postoj. Další témata, ke kterým se časopis vyjadřoval, byla také podpora hnutí za rovnoprávnost žen, ochrana životního prostředí, boj za práva zvířat a antifašismus, z nichž zejména poslední téma se pro časopis později stalo zcela stěžejním, a mnohá vydání časopisu byla zasvěcena pouze nutnosti aktivně čelit všem fašistickým tendencím.

Hned v průběhu prvního roku fungování časopisu *A-kontra* začalo docházet k názorovým rozepřím mezi redaktory časopisu a některými anarchisty (včetně členů ČAS). Jádrem sporů pak bylo to, že výše zmíněný časopis vyzýval své stoupence ke spolupráci napříč ultralevicovým spektrem, tedy i s KSČM. Spor vykrystalizoval až k založení nového časopisu *Autonomie* roku 1992, ke kterému se začala upínat část anarchistů, která se neztotožňovala s možností spolupráce s komunisty či trockisty. Kolem časopisu *Autonomie* a jejich aktivních podporovatelů se v roce 1992 také formuje uskupení nazývajícím se *Anarchistická federace* (dále již jen AF). Vznik AF a fakt, že se valná většina anarchistů přiklonila ve věci spolupráce napříč ultralevicovým spektrem, k jejich názorům (odmítání spolupráce s KSČM i trockisty) a odklonila od názorů ČAS, byl hlavním důvodem zániku ČAS ještě v roce 1992. AF se tak stává nejdůležitější anarchistickou organizací působící na území tehdejšího Československa (Bastl, 2001).

Později v roce 1992 vznikají ještě další dvě anarchistické uskupení. Tím prvním je *Anarchosyndikalistická skupina* (dále již jen ASI), která byla vůbec první organizací tohoto

směru (anarchosyndikalismu) na území Československa. *Anarchosyndikalistická skupina* vzniká hlavně kolem členů zaniknuvšího ČAS, kteří se nepřipojili k AF.

Zároveň vzniká ještě hnutí *Front of Individual Freedom*, které vzniká coby reakce na množící se útoky ultrapravicových skupin. Na rozdíl od všech ostatních tehdy existujících anarchistických skupin odmítá pacifismus a proti ultrapravicovým hnutím chce bojovat i násilnou cestou.

Na konci roku 1992 se pak stala ještě jedna událost, která zanechala negativní dojem na anarchistickém hnutí na území Československa. V předvečer dne svatého Mikuláše se neznámý útočník v přestrojení za čerta dostal až do domu tehdejšího předsedy KSČM Jiřího Svobody a nožem zde pobodá jeho i jeho dceru. Z tohoto činu je obviněn Petr Wolmuth, redaktor časopisu *A-kontra* a jedna z hlavních osobností již zaniklého hnutí ČAS. I přesto, že jsou jeho obvinění z pokusu o atentát později stažena, případu je věnována velká mediální pozornost a v očích široké veřejnosti zanechává tento čin na vnímání anarchistů (o kterých nebylo doposud tolik slyšet) negativní stopu (Bastl, 2001).

5.1.3 1993 – 1995: období stagnace

V tomto období dochází mezi anarchistickými organizacemi k několika dílčím změnám, ale všeobecně lze říct, že anarchistické skupiny spíše hledají svou tvář., *V této době také narůstaly násilné aktivity neonacistů zaměřené proti anarchistům coby ideovým nepřátelům, v jejichž důsledku byli v letech 1993 a 1994 neonacisty zavražděni dva anarchisté; to vedlo anarchistické hnutí k pozvolnému přehodnocování převládajícího pacifismu*“ (Charvát, 2007, s.164).

Za hlavní médium a koordinátora české anarchistické scény se nadále považuje časopis *Autonomie*. Ten mimopolitická témata rozšiřuje svoji oblast zájmu i na squatterství. Časopis podporuje a je úzce napojen na squat Ladronka, který se pro něj stal jakýmsi „ostrůvkem svobody“ a zhmotněním lokální autonomie vymaňující se z područí centralisticky-autoritářského režimu (Bastl, 2001).

V roce 1995 zaniká časopis *A-kontra*, dříve nejdůležitější anarchistické periodikum, které doplatilo na názorovou nejednotnost v rámci anarchistické scény i místní redakce a od roku 1993 začalo na úkor *Autonomie* ztrácet svůj vliv i čtenáře.

Na troskách časopisu *A-kontra* potom ještě téhož roku 1995 vzniká časopis *Svobodná mysl*, za hlavní osobnost časopisu je považován Petr Wohlmut (dříve redaktor *A-kontra* a muž obviněn z pokusu o atentát na předsedu KSČM). *Svobodná mysl* vyzývá k sjednocení anarchistických hnutí a společnému boji proti kapitalismu, zaměřuje se na politická témata.

Odvolává se na myšlenky původních zakladatelů anarchistické ideologie a překládá velké množství jejich textů.

Co se týče výše zmíněných dílčích změn mezi anarchistickými skupinami, za tu největší lze považovat zánik AF v roce 1994, jednalo se o jednu z nejvlivnějších anarchistických skupin na území bývalého Československa. Zhruba o rok později se kolem časopisu *Svobodná mysl* formuje uskupení zvané *Česká anarchistická federace* (dále již jen ČAF), které po zaniknutí AF přebírá dominantní roli na zdejší anarchistické scéně. ČAF se ztotožňovala s názory *Svobodné mysli*, kladla důraz na decentralizovanou společnost a vybízela k boji proti kapitalismu.

K organizačním změnám došlo také u *Anarchosyndikalistické skupiny* (ASI), která se přejmenovala na *Anarchosyndikalistickou federaci* (dále již jen ASF). Co se týče její ideologie, k představení poslouží následující citace: „*ASF prosazovala vznik nezávislých decentralizovaných a radikálních odborů, jejich činnost měla připravit půdu pro budoucí generální stávkou. Podle ideologie ASF v jejím průběhu pracující vyvlastní výrobní prostředky a zavedou samosprávnou decentralizovanou společnost*“ (Charvát, 2007, s. 163).

5.1.4 1996 – 1997: období restrukturalizace

„*V tomto období se anarchistické hnutí definitivně vymanilo ze subkulturního prostředí a všechny vzniklé i fungující anarchistické organizace chápou anarchismus primárně jako politickou záležitost*“ (Charvát, 2007, s. 164).

Mezi roky 1996 a 1997 se na Československé anarchistické scéně staly tři důležité události. První dvě události se pak týkaly dominantní anarchistické skupiny ČAF, která ještě dvakrát navýšila počet svých členů. Událo se tak poté, co se ČAF nejdříve spojila s ASF, a později se do ČAF připojili i anarchističtí aktivisté z Bratislavy. Připojení anarchistů ze Slovenska přimělo ČAF ke změně názvu na *Československou anarchistickou federaci* (dále již jen ČSAF), která se (na standardy anarchistických skupin) po dlouhý časový úsek stala nejvýznamnějším anarchistickým uskupením na území ČR. Tento fakt nenarušil ani rozkol uvnitř ČSAF, kdy se „politicky radikálnější“ jádro okolo Petra Wohlmutha rozhodlo vystoupit z ČSAF a založit *Federaci sociálních anarchistů* (více o tomto rozkolu v kapitole Anarchistické skupiny na území ČR). Mezi ČSAF a Federací sociálních anarchistů pak několik let panovala rivalita.

Třetí důležitou informací během toho období pak bylo založení české pobočky organizace *Antifašistická akce* (dále již jen AFA), jejíž hlavní náplní byla konfrontace s neonacistickými skupinami. Tato organizace představuje nejmilitantnější skupinu mezi

anarchisty. Mezi mnohými anarchisty je tato skupina považována za organizaci, která je anarchismu velmi ideově vzdálená a distancují se od ní. Hlavním koordináčním médiem AFA je časopis *Antifanews*, který se později přejmenovává na *Akce*.

5.1.5 1998 – 2001: vrcholné období

Toto časové období je považováno za jakýsi vrchol anarchismu na území ČR. Anarchistická hnutí byla v tomto období nejaktivnější, bylo o nich nejvíce slyšet a patrně měly také nejvíce podporovatelů. Vše vyvrcholilo rokem 2000, kdy se v Praze konalo zasedání Mezinárodního měnového fondu, které pro anarchisty zhmotňovalo kapitalismus i globalizaci. Pro organizaci demonstrací proti protestům byla založena *Iniciativa proti ekonomické globalizaci* (dále již INPEG), která si dávala za cíl koordinovat a zajistit hladký průběh demonstrací v Praze. Na demonstraci proti zasedání Mezinárodního měnového fondu mělo dorazit i velké množství zahraničních anarchistů. Ačkoliv INPEG původně odhadovala příjezd až dvaceti tisíc demonstrantů, jejich odhady se nenaplnily (účast odhadována na cca dvanáct tisíc protestujících). I tak se jednalo o dosud nejmasovější akci pořádanou na území České republiky. Ačkoliv se měly protesty odehrávat ve výhradně mírovém duchu formou nenásilných pochodů a blokad, tato akce se do paměti veřejnosti vryla především díky násilným střetům s policejními složkami (Charvát, 2007).

Demonstranti se v den úvodního dne zasedání rozdělili do tří protestních průvodů, dva průvody Prahou se držely původního nenásilného pojetí a splnily plán vytvořený INPEG, ovšem třetí průvod neplánovaně zaútočil na policejní složky, což vedlo k mnoha zraněním na obou stranách a také k zatýkání demonstrujících. Organizátoři INPEG z eskalace násilí vůči policejním složkám vinili přítomné členy FSA, kteří se původně protestů neměli ani účastnit. I přes to, že násilné střety poškodily všeobecné vnímání anarchismu v očích většinové společnosti, INPEG akci považovala převážně za úspěšnou, neboť se jim podařilo ukončit zasedání Mezinárodního měnového fondu o dva dny dříve. (Charvát, 2007).

Po ukončení akce následovalo vzájemné obviňování anarchistických skupin ohledně toho, kdo že je za organizační selhání a násilné střety zodpovědný. Roztržky mezi skupinami vedly k omezení vzájemné spolupráce a všeobecnému uvadání. Všeobecně lze říct, že po vrcholném období následovala prudká regrese aktivit anarchistického hnutí.

Martin Bastl v monografii *Krajní pravice a krajní levice v ČR* souhlasí s Janem Charvátem v tom, že rozmezí mezi roky 2000 a 2001 lze považovat za jakýsi vrchol novodobého anarchismu, současně informuje i o situaci po roce 2007, viz tato citace: „*Rok 2000 a počátek roku 2001 se jeví jako vrchol vzestupu novodobého anarchistického hnutí,*

přičemž právě v první polovině roku 2001 fakticky existovalo zázemí nejpočetnější (Se vznikem Feministické skupiny 8. Března), nicméně již průběhu roku lze zaznamenat 2001 lze zaznamenat určitou disharmonii. Roky 2002-2004 můžeme chápat jako roky, ve kterých bylo anarchistické hnutí s klesající efektivitou ještě využívat existujících struktur a zdrojů, nicméně převažovat začínaly negativní tendence. Označit je můžeme (ve shodě s Charvátlem) jako období stagnace“ (Bastl, 2011, s. 95).

5.1.6 2002 – současnost: období stagnace

Za jakýsi poslední záchvěv před fází dlouhodobé stagnace lze označit protesty konané proti NATO v roce 2002. Protesty v roce 2002 se v porovnání s těmi v roce 2000 nesly v poklidném duchu. Hlavními organizátory byla ČSAF a *Solidarita* ORA-S, kteří za účelem koordinace protestů vytvořily iniciativu AntiNATO. Tato iniciativa neusilovala o příhraniční koordinaci, jako tomu bylo u INPEG v roce 2000. Účast na výše zmíněných protestech je odhadována mezi dvěma až třemi tisíci demonstrantů. Demonstrace se obešly bez větších problémů.

*„Následuje však rychlý zlom a v letech 2005-2007 anarchistické hnutí fakticky téměř kolabuje, některé organizace zanikají, u jiných aktivita výrazně klesá. V letech 2008–2011 roli dominantního aktéra přebírá AFA (Antifašistická akce – poznámka), která ovšem ztrácí velkou část svého anarchistického potenciálu a profiluje se coby single-issue skupina. Postupně lze pozorovat mírné oživení, například v souvislosti s aktivitami, které nejsou explicitně navázány na konkrétní organizaci (jako příklad lze uvést platformu *Freedom not Fear*), nicméně lze obecně konstatovat, že doposud se anarchistické hnutí nachází spíše v útlumu. Oproti anarchistickým tématům a aktivitám naprosto převažují aktivity antifašistické a antirasistické, jejichž vztah k anarchistické agendě je sporý, objevují se nové, obecně antiautoritářské iniciativy, které jsou na anarchismus navázány jen velice volně a tendují k různým post-anarchistickým či novolevicovým formám (protestního) hnutí“ (Bastl, 2011, s. 95).*

V průběhu několika následujících let kolabují některé skupiny jako například *Solidarita* (ORA-F). FSA se dává dohromady s *Antifašistickou akcí* a vzniklý útvar pojmenovávají Federace antifašistických revolucionářů, dále již jen FAS. Svůj ideologický program pak charakterizují jako revolučně antifašistický. Tato frakce však nemá dlouhou životnost a zanedlouho se vrací k původnímu názvu AFA. Skupina FSA však tímto krokem v podstatě zaniká. V průběhu několika dalších let na sebe anarchistické hnutí dává upozornit zejména pořádáním několika protestních akcí. Za zmínku stojí protestní akce proti zavádění

nemocničních poplatků, později se podílí zejména na akcích směřovaných na podporu romské menšiny (Charvát, 2007).

Za nejméně výraznější anarchistickou skupinu je považována AFA (později *Antifa*), která usiluje o potírání projevů rasizmu a fašizmu ve společnosti. Za nejčastější způsob boje pak lze označit pořádání tzv. kontrademonstrací, proti demonstracím organizovaných ultrapravicovými skupinami. Smyslem těchto kontrademonstrací je narušení hladkého průběhu protestu. AFA se ve své podstatě nevyhýbá ani přímé konfrontaci s protagonisty neonacistických skupin. Odmítá však přímou konfrontaci s represivními složkami státu. Ohledně ideologického směřování *Antifašistické akce* se často vznáší pochybnosti ohledně toho, zde je lze považovat ještě za anarchistickou skupinu, neboť ve svých projevech se hlásí spíše čistě k antifašismu nežli k anarchistické ideologii. Pokud by *Antifašistická akce* byla klasifikována jako anarchistická skupina, je nasnadě konstatovat, že by počtem svých členů výrazně převýšila jakoukoliv jinou anarchistickou skupinu (ČSAF).

Mimo činnosti prováděné za účelem potírání šíření rasizmu a xenofobie jsou za nejviditelnější projev anarchismu na území České republiky momentálně považovány aktivity spojené se zakládáním různých autonomních center (*Autonomní centrum Klinika*). Kolem těchto center se pak organizují různé činnosti a happeningy v souladu s anarchistickými myšlenkami.

5.2 Anarchistické skupiny na území ČR

5.2.1 Československá anarchistická federace

Československá anarchistická federace, dále již jen ČSAF, byla po poměrně dlouhý časový úsek (1995–2000) považována za největší anarchistické hnutí na území České republiky. Samotná ČSAF vznikla v roce 1995 na troskách zaniknuvšího *Česko-Slovenského anarchistického sdružení*. Původně se jmenovala *Česká anarchistická federace* (odkazuje tak na anarchistickou skupinu založenou v roce 1909), ale v roce 1997 se přejmenovala na *Československou anarchistickou federaci*, což je název, který nesla do roku 2011 (Bastl, 2011).

ČSAF se od svého založení potýkala s organizačními problémy a neschopností rozhodnout se o tom, jakým směrem by se organizace měla profilovat. Tato neschopnost byla zapříčiněna tím, že se uvnitř ČSAF vytvořily dvě skupiny s odlišnými názory na pole působnosti federace, tedy na to, kde a jak by se ČSAF měla angažovat. Na podzimním sjezdu v roce 1997 se z ČSAF oddělila skupina tzv. *Sociálních anarchistů*, tuto situaci lépe popisuje

následující citace: „*Na jedné straně stála skupina sociálních anarchistů, kteří zastávali názor, že agenda skupiny by měla být zaměřena směrem do politické a ekonomické oblasti. Osvobození člověka, coby jedince, není podle jejich soudu schopně dosáhnout bez osvobození celé společnosti. Cestou k emancipaci pak musí být revoluční, kvalitativní změna společenského uspořádání, v první řadě odstranění kapitalismu, jehož je integrální součástí celá řada negativních jevů, počínaje mechanismem vykořisťování. Dalších negativních jevů je kapitalismus hlavní a rozhodující příčinou, počínaje exploatací přírody a konče existencí fašistických či fašizujících uskupení. Nástrojem k odstranění kapitalismu a změně společnosti podle jejich názoru musí být politická činnost*“ (Bastl, 2011, s. 96).

Nové uskupení vzniknuvší z členů ČSAF, kteří prosazovali globálně revoluční metody anarchismu, se jmenovalo *Federace sociálních anarchistů* (dále již FSA) a k informacím o jejich působení se dostaneme níže. Co se týče světového názoru zbylých členů ČSAF, ti se neztotožňovali zejména s globálními politickými tendencemi FSA. Zjednodušeně by šlo říci, že zatímco FSA chtěla od základu změnit svět k „lepšímu“ skrze politickou revoluci a odstranění kapitalismu, tak ČSAF (ač rovněž přesvědčena o škodlivosti kapitalismu a všech vládnoucích organizací) se omezila na menší cíle a snažila se spíše „obětí vykořisťování“ všemožně pomáhat a pomocí mnoha dílčích změn přetvořit svět na lepší místo k životu, jak ostatně dokazuje tato citace: „*Na druhé straně stála široká a vnitřně ne zcela jednotná obec ostatních anarchistů, kteří se domnívali, že rétorika směřující k třídnímu boji a akcentující odstranění kapitalismu a politicky orientovanou činnost, je zastaralá, nepostihující podstatu současných problémů, kompromitovaná a kompromitující a nakonec i neumožňující další pokrok, rozšiřování hnutí a dosahování reálných výsledků. Namísto soustředění na politickou aktivitu jim byla bližší účast na jiných aktivitách (či jejich podpora), ať již to byly aktivity kulturní (tzv. Kontrakultura), sociální (squatting, rozdávání jídla bezdomovcům zdarma – Food not bombs, lokální protesty), ekologické (odmítání jaderné energetiky, rozšiřování sítí silnic a dálnic, podpora železniční dopravy, hromadné dopravy ve městech, atd.), i v oblasti životního stylu (vegetariánství či veganství, ochrana práv zvířat atd.). Spíše než důraz na snahu podnitit či vůbec umožnit revoluční změnu společnosti byla této skupině bližší cesta postupných, menších změn, na kterých je možné podílet se i lokálně, případně ve spolupráci s jednotlivci či skupinami jiné než anarchistické organizace*“ (Bastl, 2011, s. 96–97).

ČSAF byla názorově svobodnou a velmi různorodou skupinou, která si zakládala na své otevřenosti vůči široké veřejnosti. Kdokoliv jim chtěl pomoci a účastnit se jakýchkoliv jejich aktivit, byl vítán, bez ohledu na jeho politický názor. V názorově různorodé skupině se později podtrhuje zejména důraz na ekologii. V roce 2000 vydává ČSAF svůj program, ve

kterém kritizuje stát i kapitalismus. Vadí mu nemožnost jakkoliv přímo participovat či změnit chod státu. Vadí jí centralizace moci a obhajují možnost mnoha lokálních vlád, kde by se všichni zdejší lidé mohli přímo podílet na rozhodování i chodu dané oblasti. ČSAF odmítala parlamentní demokracii a kapitalismus, ale stejně tak i diktaturu proletariátu, tím se vymezovala vůči FSA (svým bývalým členům), kteří tou dobou svými ideami čím dál více sklouzávali k anarchokomunismu. Ač si ČSAF přeje v dlouhodobějším horizontu celospolečenskou změnu, jedním dechem taktéž dodává, že společnost pro tuto změnu není doposud dostatečně připravena. Svými aktivitami v krátkodobém horizontu tak chtějí širokou veřejnost zejména povzbudit k větší environmentální i společenské odpovědnosti a prostřednictvím brožurek, časopisů a kulturních akcí je přesvědčit o možnostech alternativy v pohledu na život (Bastl, 2011).

5.2.2 Federace sociálních anarchistů

FSA ve svém programu odmítala globální kapitalismus, který považovala za nástroj k přerozdělení chudoby napříč světem. Parlamentní demokracii pak vnímala pouze jako snahu o vytváření iluze svobody. Ve skutečnosti však měla parlamentní demokracie dohlížet na udržení stávajícího řádu věcí, tedy třídní společnost, kde vládnoucí třída se snaží i nadále vlastnit výrobní prostředky a bohatství a pomocí těchto faktorů pak zotročovat třídu pracujících. Všechny politické strany jsou pak aktivní součástí tohoto klamu, a tudíž je spolupráce s nimi nemožná. Člověk coby individuum potřebuje k přežití práci ostatních. Jelikož je člověk ve světě nesamostatný a závislý na ostatních, neměl by vlastnit výrobní prostředky. Za jedinou nezpochybnitelnou hodnotou by měla být považována lidská práce. Co se týče jejich názoru na anarchistická hnutí: „*Anarchistické hnutí je pak „nejvyspělejší formou“ hnutí pracujících a je či by mělo být do značné míry předobrazem budoucí struktury společnosti – federace organizované na územním (konkrétní lokalita) a oborovém (výroba či činnost) principu. Cestou k anarchistické společnosti má být v první řadě výchova, vzdělání, propagace*“ (Bastl, 2011, s. 99). FSA považovala za vhodný nástroj své propagace tištěná média, o jejichž distribuci se pak měly postarat jejich buňky a místní skupiny. FSA se snažila veřejnost přesvědčit a o svých ideách poučit ve formě učitel-žák (chtěli mít i vlastní školu), čímž se dosti lišila od ČSAF, která se veřejnost snažila oslovit skrze různé kulturní akce. Zjednodušeně by tak šlo říct, že zatímco FSA cílila na politické sebeuvědomění a přesvědčování široké veřejnosti o probíhajícím třídním boji, tak ČSAF se prostřednictvím svých kulturních akcí snažila přesvědčovat o kulturní sounáležitosti a podněcovat společnost k ekologickému způsobu života a pomoci potřebným. V následující citaci pak autor osvětluje

způsob, jakým se FSA chtěla dostat ke svému cíli: „*Na rozdíl od ČSAF se autoři programu FSA předpokládali, že impulsem k sociální revoluci bude represe proti revolučnímu hnutí a jejím možným začátkem generální stávka*“ (Bastl, 2011, s. 100).

5.2.3 Solidarita (ORA-S)

Anarchistická skupina solidarita se odštěpila od ČSAF v roce 1996. Jedná se o skupinu, která se realizovala pouze v oblasti kolem Moravy. Co se týče oblasti zájmu Solidarity, tato skupina se vymezovala pouze svými politickými ambicemi. Za jejich ideovou výchozí platformu lze považovat radikální syndikalismus. Solidarita chtěla dovést zaměstnance ke generální stávce, následně pak situace využít k diskreditaci režimu. Coby hlavní impulz vzniku této skupiny sami členové uváděli nespokojenost s politickým vývojem po Sametové revoluci. Dle jejich členů nedošlo k solidnímu přerozdělení státního bohatství do rukou lidu. Rovněž životní úroveň obyvatelstva se dle skupiny zvýšila pouze nepatrně (Charvát, 2007).

Základní otázkou *Solidarity* se stala míra angažovanosti v rámci pracovních odvětví, kde chtěli vyvolat generální stávku. Jedna skupina *Solidarity* se domnívala, že jedinou cestou, jak získat důvěru zaměstnanců, je přítomnost členů Solidarity coby regulérních spolupracovníků. Své stanovisko potvrzovalo slovy: zaměstnanci budou následovat naše rady, pouze pokud pochopí, že jsme jedni z nich. Druhá část *Solidarity* se s tímto názorem neztotožňovala.

Solidarita se nezdráhala spolupracovat i s jinými anarchistickými skupinami s výjimkou Federace Sociálních anarchistů. V průběhu času se programová prohlášení Solidarity měnila, neboť již nerozhlášovali, že hlavním důvodem jejich existence je nespokojenost s polistopadovým vývojem v České republice. Jejich novými cíli se stalo zlepšení pracovních podmínek, zkrácení pracovní doby, boj proti jakékoliv diskriminaci na základě sexuální orientace, etnického původu či ekonomické situace nebo zlepšení životního prostředí na území České republiky. *Solidarita* se snažila o vybudování odborů, prostřednictvím kterých by mohli vést dialog se zaměstnavateli a dosáhnout tak kýžených výsledků. Zejména v roce 2000 se Solidarita aktivně účastnila bojů proti vedení podniků, které se chystaly masově propouštět, zdráhaly se dodržovat zákoník práce nebo dlužily svým zaměstnancům peníze. *Solidarita* se v pozdějších fázích svého vývoje, za určitých okolností, nebránila ani dialogu s orgány státní správy, čímž si vysloužila kritiku z řad široké anarchistické veřejnosti. Ačkoliv se tato skupina zejména díky jejich aktivní podpoře znevýhodněných zaměstnanců vryla do povědomí velké části společnosti, kolem roku 2001 začala její aktivita zřetelně slábnout (Charvát, 2007).

5.2.4 Antifašistická akce

Česká antifašistická akce vznikla v roce 1996 jako reakce na poměrně surový zásah policie na koncertu určeném pro ultralevicově smýšlející fanoušky. I přes značnou medializaci celé kauzy a jednoznačné pochybení policejních složek nebyly ze strany vedení policie či *Ministerstva vnitra* vůči zasahujícím policistům vyvozeny žádné závěry. Proti takovému úřednímu postupu se konala demonstrace před budovou *Ministerstva obrany*. Legálně ohlášený, nenásilný protest byl ale opět surově rozehán pořádkovými složkami státu.

Na pozadí těchto dvou událostí se mezi přívrženci ultralevicových hnutí začíná šířit názor, že nenásilná forma protestu (dosud společná všem anarchistickým hnutím) není již nadále nejlepší možnou formou boje proti útlaku. V tento moment vzniká *Antifašistická akce*, jediná radikálně militantní levicová skupina na území České republiky.

Antifašistická akce si v rámci svého programu vytyčila čtyři základní cíle. „Prvním je ochrana politického a veřejného prostoru revolučního anarchistického hnutí, zabezpečení jeho šíření skrze propagaci a sociální boj před útoky a vytlačování neonacistickými a pravicovými skupinami nebo organizacemi a represivními složkami státního aparátu. Dalším úkolem je zamezovat všemi prostředky veřejné prezentaci či propagaci neonacistických či ultrapravicových myšlenek... Aktivisté antifašistické akce se nevyhýbají ani střetům s neonacistickými militanty. Posledním úkolem je šířit myšlenky militantního revolučního antifašismu mezi mládeží, nezaměstnanými a pracující třídou přes propagační materiály, přednášky, diskuze, koncerty a další“ (Bastl, 2001, s. 57).

V roce 1998 se dostávají dva členové *Antifašistické akce* (a zároveň i členové FSA) do potyčky s neonacisty. Jeden z antifašistů požívá k sebeobraně stříelnou zbraň, zato je následně vzat do vazby. Zatímco *Antifašistická akce* a *Federace sociálních anarchistů* organizují mnoho akcí na podporu jejich vězněného člena, nenásilně smýšlející *Solidarita* i *Anarchistická federace* se od zatčeného aktivisty zcela distancují a odmítají jej jakkoliv podpořit. Ačkoliv celá kauza nebyla ani nikterak medializovaná, uvádí se, že tento incident definitivně rozdělil anarchistické organizace na dvě skupiny (militantní a pacifistické).

Z činností prováděných v rámci *Antifašistické akce* převládají především snahy o narušování pochodů neonacistů a pravicových radikálů. Uvádí se, že *Antifašistická akce* se těší i podpory levicově smýšlejících skinheadů a fanoušků fotbalového klubu *Bohemians Praha* (Charvát, 2007).

5.2.5 Iniciativa proti ekonomické globalizaci (INPEG)

Iniciativa proti ekonomické globalizaci byla organizace, které sloužila ke koordinaci dosud nejmasovější anarchistické akce na území České republiky. Během zasedání *Mezinárodního měnového fondu* v Praze v roce 2000 se do Prahy sjelo cca dvanáct tisíc demonstrantů z řad českých anarchistických a trockistických skupin (ČSAF, *Solidarita*, část FSA a řada menších českých anarchistických skupin) i z řad zahraničních anarchistických skupin (radikální anarchistické skupiny z Německa, Itálie, Španělska a dalších evropských států). Během velkých protestů bylo zatčeno cca 900 demonstrantů. Protestující se během úvodního pochodu rozdělili do tří skupin, z nichž dvě skupiny se držely plánů nenásilného pochodu Prahou, ale třetí skupina vedena údajně členy FSA (kteří původně avizovali, že se protestů nebudou vůbec účastnit) se násilně střetla s policií v Lumírově ulici. Pozornost médií pak na sebe strhl právě pouze zmíněný střet s policejním kordonem. I přesto, že z řad široké anarchistické veřejnosti mířila na členy FSA tvrdá kritika za zničení mírové akce a pokusy o to se od těchto činů distancovat, vnímání anarchismu ve společnosti utrpělo velký šrám. Většinová společnost považovala kvůli těmto střetům anarchisty za násilníky, proti kterým je potřeba bojovat. Za pozitiva této akce pak INPEG považovala zejména fakt, že *Mezinárodní měnový fond* pod tíhou protestů ukončil své zasedání o dva dny dříve. Druhým pozitivem pak bylo vnímáno navázání nových sítí se zahraničními skupinami, které měly v budoucnu vést k rozšíření přeshraniční spolupráce mezi evropskými anarchistickými skupinami (Charvát, 2007).

5.3 Životní příběhy informátorů

5.3.1 Příběh Martina

5.3.1.1 Rané dětství a první setkávání s autoritami

Martin se narodil v Praze na Stodůlkách, kde žije dodnes. Sám své dětství hodnotí jako velmi šťastné. Každý volný víkend a celé prázdniny trávil na rodinném statku v jižních Čechách u svého dědy, vysokoškolského profesora biologie, který se pro něj stal životním vzorem. Chodili spolu na dlouhé procházky do přírody, kde se Martin dozvídal mnohé o informace o fauně, flóře i základech zemědělství. Martin rovněž velmi rád vzpomíná na dědečkovy vyprávění o druhé světové válce i o životě na vesnici v dřívějších dobách.

V jeho rodině nikdy nebyly žádné větší problémy a se svými rodiči vždy dobře vycházel. Své rodiče však vždy trochu považoval za pedanty, kteří upřednostňují zavedená pravidla před vlastním rozumem. Domníval se však, že stejnými pedanty jsou i rodiče ostatních kamarádů a tento fakt se pokoušel akceptovat. Své první školní roky Martin nehodnotí pozitivně, zejména kvůli neshodám s třídní učitelkou, ta podle Martina využívala svého postavení k tomu, aby ponižovala méně bystré žáky. Zmiňuje se také o tom, že právě vztah se třídní učitelkou v prvních třech letech základní školy ovlivnil jeho vztah k učitelům na celý život. Toto shrnuje v následující citaci: *„Vzpomínám si, jak jsem si jednou, myslím, že to byla asi druhá třída, zapomněl udělat úkol z matiky, k tomu jsem se učitelce přiznal. Ona si mě vytáhla k tabuli, že Martin nemusí dělat úkoly, protože všechno ví. Ty příklady jsem měl počítat u tabule a moc dobře se mi nevedlo. Ona se mi celou dobu za zády hlasitě smála a všechny ostatní taky vyzývala k veřejnému posměchu. Asi dva měsíce nato jsem si doma zapomněl úkol z prvouky, myslíš, že jsem byl tak blbej na to, abych se k tomu přiznal? Když se učitelka ptala, kdo si zapomněl úkol, zprůma jsem se jí díval do očí a usmíval se. Spolužák, kterej se přiznal, že úkol nemá, dostal hroznýho čouda, na mě se nepřišlo. Tohle asi tak definovalo můj vztah k učitelům na prvním a druhém stupni. Oni tu nejsou pro nás, ale proti nám.“* Martin dále dodává, že výše zmíněná učitelka ze základní školy byla později propuštěna poté, co přišla do školy opilá.

Co se týče druhého stupně základní školy, i zde se Martin setkává s, dle jeho slov, neúměrně přísnými vyučujícími. Zmiňuje velmi přísného třídního učitele a zároveň učitele německého jazyka, který na něj hned asi druhý školní den křičel kvůli špatně nadepsanému sešitu. *„Vzpomínám si na přechod na druhou stupeň. Z malé jednostupňové základky jsem přešel do obří kostky, kde bylo asi sedm tříd v každém ročníku. Byl to takovej prototyp sídlištní základky, kde se nikdo s nikým moc nemazal. Hned druhý den na mě náš třídní učitel asi 10 minut křičel německy, kvůli tomu, že jsem si nadepsal sešit česky a ne německy. O přestávce se k nám do třídy chodili ptát lidi z okolních tříd, co že to tu bylo za takovej řev. Ted' už vím, že učitel šel jen o to udělat si respekt před novou třídou a já byl obětní beránek.“*

Martin hodnotí svůj čas na základní škole jako čekání na zazvonění, na pátek, na konec školního roku. Dle jeho slov až do čtrnácti let považoval všechny dospělé lidi za jakési polobohy, bezchybné morální autority, jejichž tvrzení nelze zpochybňovat. Mluví o jakémisi systému autorit, kde rodiče apelují na své děti, aby doslovně plnili příkazy svých učitelů. Učitelé zase ve škole nabádají své žáky, aby vždy poslouchali rady svých rodičů. Za jakýsi zlomový moment ve svém dosavadním podřízeném přístupu vůči starším považuje Martin osmou třídu základní školy, zde se Martin velmi chtěl zúčastnit matematické soutěže, která

měla být dostupná každému. V kongresové hale však nebyl dostatek volných míst a učitelka matematiky Martina poslala zpátky do třídy s tím, že stejně nemá naději na úspěch. Rok poté je Martinovi povoleno se soutěže zúčastnit a on ji vyhrává. Celou situaci komentuje takto: *„Vim, že to asi může znít jako nějaká malá epizoda, nad kterou by kdekdo mávnul rukou, řekl, že ta učitelka byla kráva a šel dál, ale pro mě to hrozně moc znamenalo. Tenkrát jsem si uvědomil, že už se nikdy nechci nikým nechat hodnotit. Že už nechci poslouchat od jiných, co dokážu a co nedokážu, na co jsem moc mladej, na co jsem moc hloupej. Měl jsem docela dobrý známky, ale učitelé mi říkali, že na gympl to asi není, že se tam asi nedostanu. Asi ti nemusím říkat, že na gympl jsem se v pohodě dostal a v pohodě jsem ho vystudoval.“*

5.3.1.2 Adolescence a první setkávání s anarchismem

Roky strávené na gymnáziu hodnotí Martin jako nejšťastnější a zároveň nejbouřlivější roky svého života. Ze sídlištní základní školy se přesunul do gymnázia v centru města, dle jeho slov se mu ze dne na den mnohonásobně rozšířil životní okruh. S růstem životního okruhu se však ještě zvětšila Martinova nechuť respektovat jakékoliv autority. Doma dochází k častým hádkám s jeho rodiči. Martin se odmítá smířit s rolí poslušného syna a odmítá taktéž plnit časté příkazy rodičů. Rodiče často konfrontuje s nesmyslností jejich požadavků. Na gymnáziu potkává podobně smýšlejícího spolužáka – Emila. *„Pamatuju si, že jsem byl úplně okouzlený tím, jak si dělá, co chce bez ohledu na tlak okolí. Tohle já jsem úplně neuměl, snažil jsem se dělat také, co chci ale pořád, jako bych cejtil nějaký oči v zádech, když jsem dělal něco, o čem jsem věděl, že s tím lidí nesouhlasím. Pronásledovalo mě to. Emil mě měl původně za takového slušňáka, ale to se rychle změnilo. Díky němu jsem začínal poznávat kouzlo noční Prahy, kouzlo punkových koncertů a vlastně asi i kouzlo svobody. Začaly padat první piva, cigarety a jointy. Hodně jsme spolu mluvili o knížkách, hudbě a tak kultuře vůbec. Emil byl zapřísáhlý vegetarián a ochránce práv zvířat. Mě spíš zajímala ekologie a štvála politika a kapitalismus hýbající světem.“*

Martin se v této době dostává i na koncerty do několika pražských squatů jako byla Milada či Bílá vrána (oba dva squaty se nacházely v pražské Troji). Zde je zcela nadšen přátelským a velmi netradičním prostředím, kde panují jiná pravidla než v jakémkoliv jiném prostoru, kde kdy doposud byl. Ostatní jeho kamarádi však jeho nadšení pro squaty nesdílí a považují je za něco špinavého. Martin se postupně seznamuje s dalšími kamarády Emila, mnozí s nich jsou sympatizanti anarchistických hnutí či přímo anarchisté. Martin s nimi vede dlouhé rozhovory o politice a autoritách, poprvé se přímo setkává s anarchistickými teoriemi. První knihou, kterou na doporučení od Emila čte, je *Bůh a stát* od Michaila Bakunina. Kniha

ho zaujme pro některé své antiautoritářské názory, zároveň mu však přijde, že ne všechna témata v ní jsou aktuální. Následně se k němu dostává kniha od Davida Graebera. S jeho názory se již plně ztotožňuje. Právě po přečtení knihy Davida Graebera se Martin rozhoduje o tom, že má zájem participovat v anarchistickém hnutí.

5.3.1.3 Počátky působení uvnitř anarchistického hnutí

„Hodně lidí si prostě přijde do anarchisického hnutí a myslí si, že hned změní svět. Když je ti 17, všechno ti přijde tak nějak jednodušší, dostupnější. Nechce se ti na nic čekat a všechno chceš hned. Když jsem se stával anarchistou, tak hlavní motivací pro mě bylo potkávat jiný anarchisty, se kterými si budu moct povídat. Nemyslel jsem si, že změním svět, chtěl jsem se jenom potkávat se zajímavými lidmi s podobnými názory. Já třeba nikdy nenosil nějaký roztrhaný hadry nebo anarchistický výšivky. Tohle pro mě anarchismus nikdy neznamenal. Chtěl jsem prostě někam patřit a asi i zažít nějaký to dobrodružství.“

Martin dodává, že co se týče dobrodružství uvnitř hnutí, zde by se dalo prvotně mluvit o zklamání. Mnoho lidí si dle něj myslí, že anarchisté někde ve sklepích plných výbušnin plánují svržení vlády, což není vůbec pravda. Participovat v anarchistickém hnutí se dle něho v rozsahu prováděných činností neliší zase tolik od činnosti jakéhokoliv občanského sdružení nebo neziskové organizace. Ačkoliv se osobně setkal s agenty BIS, nikdy mu nepřipadalo, že by se uvnitř anarchistického hnutí provozovalo něco nezákonného. On sám nepovažuje anarchismus za extremistické hnutí. *„Pokud je něco extremistického na tom upozorňovat na nedodržování lidských práv, pomáhání bezdomovcům nebo pořádání kulturních akcí, tak jsme asi extremisti. Pokud ne, tak ne.“*

V průběhu následujících let se v Martinově životě událo několik událostí, které měly za následek postupnou regresí v jeho anarchistických tendencích. Prvním velkým milníkem bylo Emilovo vyloučení z gymnázia z důvodu špatného prospěchu. Jakmile se přestal denně setkávat se svým anarchistickým druhem a byl obklopen pouze studenty, kteří jeho politickou vizi nesdíleli, postupně trochu ochabovali jeho motivace k participaci. Ještě zásadnějším momentem bylo to, když se Martin rozhodl jít studovat vysokou školu mimo Prahu. Kvůli tomuto trochu ztrácí kontakt se všemi svými pražskými kamarády, včetně anarchistů.

Anarchistických akcí se zúčastňuje pouze o víkendech, mnohdy však pouze jako divák a nikoliv již jako organizátor, tak jako dřív.

5.3.1.4 Martinovo působení dnes

Martin se po zdárném ukončení studia vrací do Prahy, kde se snaží i pokračovat v participaci v anarchistickém hnutí. V průběhu mnoha let se mnohokrát změnilo personální složení i vize jeho skupiny. Pochopitelně došlo i k ochlazení vzájemných vztahů. Martin sám říká, že dnes se již na svou participaci dívá spíše jako na svou lidskou povinnost. Nemá to prý již nic společného se sny, se kterými do hnutí vstupoval. *„Samotnýho mě asi trochu děsí, kdybych měl porovnat toho nadšenýho, šestnáctiletýho kluka, kterej chtěl poznat svět a sebe dneska. Určitě ničeho nelituju, zažil jsem plno skvělých věcí a potkal plno zajímavých lidí. Co se týče mé nynější motivace, tak asi největší zájem mám o nějaký boj za životní prostředí. Zde mi přijde, že ten boj nejde vést politicky, protože snažit se porazit politiky v jejich vlastní hře musí být vždycky odsouzeno k záhubě. Vim, že Emil se realizuje někde jinde, už se nevidáme tak často jako dřív, ale vždycky se vidíme moc rádi.“*

5.3.1.5 Vyhodnocení

Martin působí jako velmi přemýšlivý a vnímavý člověk, který raději naslouchá, nežli mluví. Pochází ze středostavovské rodiny, ve které nikdy nebyly žádné problémy. Na základě jeho vyprávění se jeví jako velmi objektivní člověk, který si je vědom vlastních chyb a je schopen objektivně hodnotit svůj život. Sám objektivně hodnotí, že má problém s uznáváním autorit. Své setkávání s autoritami podtrhuje vyprávěním ze školy, kde dává konkrétní příklady toho, jak ho jedinci, kteří pro něho měli být morální autoritou, zklamali. Jeho rodiče ho zklamali bezmezným lpěním na respektování autorit (v tomto případě učitelů na základní škole) namísto kritického pohledu na vyučující.

I to je jedna z příčin toho, že za svůj hlavní životní vzor považuje svého dědu, a nikoliv jednoho ze svých rodičů. Ve svém pubertálním věku zpochybňuje autority svých rodičů, což (jak i sám uznává) je jedním z hlavních znaků puberty. Později potkává Emila, který mu ukazuje nové způsoby sebevyjádření a toho jak čelit autoritám.

V odpovědi na zásadní otázku, tedy co bylo prvotní motivací pro to, aby začal participovat, se zdá být kombinace dvou faktorů. Tím prvním faktorem je již zmíněná nevraživost vůči uznávání jakýchkoliv autorit, což je vzhledem k povaze anarchismu, tedy antiautoritářského hnutí jeden, ze základních předpokladů. Druhým faktorem je setkání se s Emilem, člověkem, kterého Martin obdivoval pro jeho svobodomyšlnou povahu. Lze se domnívat, že pokud by Emila nepotkal, pravděpodobně by se anarchistou nestal. I přes to, že se s Emilem již tolik nevidá, stále v anarchistickém hnutí participuje. V současné době lze

považovat za hlavní důvody jeho participace spojení zájmu o ochranu životního prostředí, nedůvěřivosti vůči státnímu aparátu a politickému systému a v neposlední řadě i faktor setrvačnosti. V hnutí působí již dlouho, má zde mnoho přátel a nechce s nimi přetřhat kontakty.

5.3.2 Příběh Matouše

5.3.2.1 Vzepření se autoritám

Matouš se narodil v jednom z okresních měst Zlínského kraje do středostavovské, učitelské rodiny. Od útlého věku mu jeho rodiče plánovali veškerý volný čas a vedli ho ke sportu, díky čemuž měl coby mladý tenista velmi slibně rozjetou sportovní kariéru. Po absolvování základní školy se Matouš dostává na gymnázium. Zde se setkává s Jaromírem, bývalým disidentem a politickým teoretikem, který na Matoušově gymnáziu vyučuje společenské vědy.

Jaromír během vyučování věnuje velkou pozornost otevřeným diskuzím, své žáky podporuje v samostatném, kritickém myšlení. Od Jaromíra se Matouš poprvé také dovídá o *zapatistech*, tedy levicovém, autonomním, sociálním hnutí působícím na jihu Mexika, které aktivně bojuje proti státu. Matouš je Jaromírovým volnomyšlenkářským přístupem zcela nadšen, i proto, že je kontrastní oproti poněkud despotickému přístupu jeho rodičů. Vše vede k velké rozepři, Matouš si odmítá nechat nadále plánovat veškerý volný čas, ukončuje rovněž tenisovou kariéru (čehož zpětně lituje) i všechny další dosud provozované aktivity. Namísto toho se naplno angažuje v radikálně levicovém hnutí oscilujícím kolem nejmenovaného punkového klubu ve Vsetíně. Zde se přímo podílí na organizaci koncertů, vydávání periodik s anarchistickou tematikou atd.

Co se týče Matoušova anarchistického světonázoru, sám se v té době považuje především za autonomistu a radikálního antifašistu. Matouš se domnívá, že nejlepší možné řešení problémů je vždy přímá akce. *„Co se týče mého názoru, vždycky jsem byl pro přímou akci, když mají ve městě protest náckové. Tak si myslím, že je nejlepší tam jít a vyjádřit svůj názor. Když ti třeba ve městě, ve kterém žiješ, něco chybí, tak je nejlepší se domluvit s ostatními, vytvořit síť lidí a nějak to vyřešit. My tady (v České republice – pozn. autora) tak nějak děláme všechno tohle na truc. Nic moc nám tu nechybí. Ale jsou i země jako Řecko nebo Španělsko, kde má autonomismus opravdový smysl pro hodně lidí. V Řecku třeba pod tíhou hluboké ekonomické krize zavřeli nemocnici. Lidi v okolí nemocnice to tak museli vzít do vlastních rukou. Obvolávat a uprošovat známé, doktory, sestřičky, sami na to přispívat, protože bylo v jejich zájmu, aby se měl kdo starat o zdraví jejich dětí. Ve Španělsku, když je matka samoživitelka a vyhodí jí z bytu, je normální, že jde na chvíli bydlet do squatu, než*

aby byla s dítětem na ulici. Stejně tak jí tam dítě pohlídají, když jde do práce. Tenhle funkční autonomismus je oblast, kde se chci realizovat, kde se cítím dobře.“

5.3.2.2 Anarchismus v akci

Matouš se po dokončení gymnázia přesouvá do Prahy, zde studuje na vysoké škole. Stále však udržuje blízký vztah s hnutím kolem vsetínského punkového klubu. Během studia na univerzitě se rozhodne realizovat svůj sen a opakovaně odjíždí do Mexika, kde vždy několik měsíců žije se Zapatisty. *„Zapatisti mají poměrně institucionalizované chování vůči cizincům, kteří tam jezdí pomáhat. Úplně typickým takovým pomocníkem bývá člověk ze střední třídy z prvního světa. Přijíždějící dobrovolníci říkají, že jim tam jezdí pomáhat. Ve skutečnosti si tam však jedou pomáhat především sami sobě. Samotné pobyty v tak hrozně kulturně odlišném prostředí dá člověku úplně jiný náhled na sebe sama. Člověk se tam tak nějak víc dozví, kdo vlastně je, a ono samotné sebeuvědomění mu pak pomůže v budoucím životě.“*

Během jednoho z pobytů v Mexiku potkává skupinu německých anarchistů. Po diskuzích s nimi zatouží po tom, zjistit jak fungují autonomní centra také v Německu, a z Mexika odjíždí s nimi. Po dokončení magisterského studia odjíždí v rámci doktorského studia na rok studovat do Los Angeles. Zde se zapojuje do několika demonstrací v organizovaných antikapitalistickým hnutím Occupy².

Po návratu do České republiky pomáhá v Ústí nad Labem romským rodinám, kterým hrozí vystěhování na ulici. S pomocí několika dalších anarchistů obsazují ubytovnu a odmítají ji opustit. Matouš zde v praxi aplikuje své zkušenosti z guerillové formy protestu, kterou se naučil od *zapatistů*³ v Mexiku. Akce končí úspěchem a město nachází pro vystěhované rodiny nové bydlení.

5.3.2.3 Participace v rámci hnutí na území ČR

„Když by se mě někdo zeptal na otázku: jsi anarchista? Vlastně ani nevím, jak bych mu odpověděl. Hodně lidí, kteří se hrdě prohlašují za anarchisty, to dělají jenom kvůli nějaké póze, aby vypadali originálně při politických debatách v hipsterských barech. A já bych byl hrozně nerad jakkoliv etiketizován jako jeden z nich. Z anarchistických myšlenek je mi

---

² Hnutí Occupy vyniknuvší ve Spojených státech amerických bojuje proti nerovnému přerozdělení bohatství i veškeré moci ve světě. Hnutí se zabývá otázkou, jak je možné, že 1% populace diktuje své podmínky zbylým 99% (Chomsky, 2011).

³ Zapatisté jsou autonomistická, ultralevicová, guerillová organizace působící v na jihu Mexika (Mentinis,2006).

nejblíže autonomismus, ale v anarchismu jsou i názory, se kterými se neztotožňuji. Z anarchistů v Čechách jsou mi nejbližší ty skupiny, co něco konají, namísto toho, aby o tom jenom mluvily.“

Dle Matouše není důležité se prohlašovat za člena nějakého konkrétního anarchistického hnutí a muset se ztotožňovat s ideály celé skupiny, důležitější je vykazovat konkrétní činnost, která plně koresponduje s vašimi ideály. Uznává, že k několika konkrétním hnutím má blízko, a podílel se s nimi na několika projektech. Zároveň dodává, že k jejich činnostem má mimo sympatie rovněž tak i mnohé výhrady.

Zamýšlí se nad pomyslným vrcholem anarchistického hnutí na území ČR. *„Z pohledu toho, co bylo nejvíce viditelné veřejnosti, tak asi lze považovat za vrchol anarchistů demonstrace proti Mezinárodnímu měnovému fondu v roce 2001. Já ale považuji mnohem důležitější nějaké trvalé hodnoty. Co z té obří akce v roce 2001 vlastně za trvalou hodnotu tady zůstalo? To zasedání skončilo a jediná trvalá hodnota, která tu zůstala, je Policie speciálně vycvičená na to, jak zasahovat proti masovým demonstracím. Ale když vezmu v potaz třeba Antifu, tak jejich vrchol byl v nějakých letech 2006–2009, to hnutí mělo obrovskou sílu. Bylo skvěle zorganizované a mělo tisíce lidí ochotných postavit se pravicovým radikálům. Tohle je právě ten způsob sebe-organizace, jaký já uznávám a ne nějaké státem zřízené Hate Free culture, které pakze dne na den zanikne, a nikdo ani neví proč.“*

Matoušova další participace je nyní nově ovlivněna i narozením dcery. Dle jeho slov se průběhu času ani tak nezměnila jeho ideová vyhraněnost, jakožto razance s jakou ke svým úkolům dříve přistupoval. Dnes se například aktivně podílí na chodu *Autonomního centra Klinika*.

„Kdybych měl srovnat svoji participaci v počátcích a svoji participaci dnes, pak se změnil zejména můj přístup. Dřív jsem měl pocit, že všechno musím udělat hned, že na mých bedrech leží osud celého světa. V průběhu let jsem se také hodně vyvztekal a získal opravdu široký nadhled. Zjistil jsem, kde je ve společnosti moje místo a co konkrétně já mohu pro společnost udělat. Dnes již považuji za hlavní úlohu učence kritické pozorování a analyzování kapitalismu, kritické zhodnocení vlastních možností, kritické zhodnocení svého místa ve společnosti a následně tuto analýzu doprovodit i činy adekvátními vzhledem k předchozím analýzám.“

5.3.2.4 Vyhodnocení

Matouš i dnes působí velmi odhodlaným dojmem. Vzhledem k jeho dosaženému vzdělání i současně vykonávané profesi velmi dobře formuluje své myšlenky. Za prvotní spínač v rámci Matoušovy participace lze považovat vzepření se svým rodičům, tedy autoritám, které se snaží jej maximálně organizovat. Ve stejný čas se také Matouš setkává s volnomyšlenkářským učitelem na gymnáziu, ke kterému vzhlíží. Ten nabádá své studenty ke kritickému, svobodnému myšlení. Kombinace těchto dvou faktorů se přetavila v Matoušovu aktivitu v rámci anarchistického, punkového klubu. Zde naplno realizuje svůj potenciál a seznamuje se s myšlenkami anarchismu.

V rámci své ideologie vyráží mnohokrát i do zahraničí, aby viděl, jak se organizují tamní autonomní hnutí, a získal tak větší nadhled. Některé získané zkušenosti ze zahraničí zužitkoval i během organizace anarchistických akcí na území České republiky.

Za Matoušovu hlavní motivaci k jeho dnešní participaci lze považovat odhodlání dokázat, že se společnost může organizovat i sama, tedy bez státního dozoru. Matouš chce být součástí společnosti, která bere osud do vlastních rukou, která nečeká, až se o její blahobyť někdo postará.

5.3.3 Příběh Michaela

5.3.3.1 Dětství a rodinný život

Michael se narodil do česko-německé rodiny v Kadani. Otec rodinu opustil, když mu byly tři roky. Jeho matka se živila jako podnikatelka, a tak velmi často nebyla doma. V takovém případě se o Michaela starala jeho o šest let starší sestra. Pokud však byla matka doma, vyžadovala od svých dětí vždy velmi přísnou disciplínu. Michal se s tímto přestal dobře vyrovnávat ve věku kolem čtrnácti let. Po dokončení základní školy si Michal prosazuje odchod do Prahy, kde se vyučuje kadeřníkem. Michal uvádí, že hlavní motivací pro něj byla možnost dostat se z područí dominantní matky. Zároveň však dodává, že byl doslova „omráčen přívalem svobody“, kterého se mu v Praze dostalo. Pro Michaela, doposud trávícího celý život v Kadani, byl přechod do velkoměsta velmi výraznou změnou. Nevěděl si rady s tím, jak trávit volný čas, který mu doposud organizovala vždy matka. Jednoho večera vyrazil se svými spolužačkami z učiliště na koncert kapely *Visací zámek*. Tamní atmosféra ho zcela okouzila a začal se velice intenzivně zajímat o punk a vše kolem něho. Poprvé také přichází do kontaktu s několika druhy drog, včetně pervitinu. Navštěvuje i mnohé další punkové koncerty, kde se seznamuje rovněž s protagonisty *Anarchistické federace*.

Po zdárném dokončení odborného učiliště se Michael vrací do Kadaně, kde si hledá zaměstnání. V té době zároveň eskalují jeho každodenní konflikty s matkou, která se jej snaží neustále organizovat. Po jedné takové rozepři se Michael balí a odjíždí zpět do Prahy.

5.3.3.2 Squaterství

Po příjezdu do Prahy zpočátku střídavě zůstává ubytovaný u kamarádů a známých. Po jednom koncertu ve squatu Milada se seznamuje s tamními „nájemníky“. Michael je informuje o své tíživé životní situaci a oni mu nabízejí pomocnou ruku. Michael před nimi tají svojí rostoucí závislost na pervitinu (nebýt drogově závislý bylo hlavním přijímacím požadavkem do squatu).

„Hodně lidí si myslí, že ve squatu si každé může dělat, co chce. Že se tam od rána do večera chlastá, kouří a fetuje. Já si to myslel taky. Ve squatu ale panují velmi přísná pravidla. Když přijdeš ožralej a děláš bordel, tak druhý den můžeš letět. Většinou ti dají ještě jednu šanci. Když ale zjistí, že máš u sebe nějaký drogy nebo že tam jdeš zdrogovanej, tak letíš úplně hned. V domě panuje taky přísný řád, který se musí dodržovat. Všichni se na tom museli podílet. Já v té době trochu frčel na pervitinu a hlavně jsem nechtěl nikoho poslouchat. Proto

jsem se taky jednou večer vrátil a měl už zabalený všechny věci. „Michale, my tě varovali, ale teď vypadni!““

Michael následně neví, kam má jít. Zhoršuje se i jeho závislost na pervitinu. Na ulici potkává kamaráda, který mu říká o možnosti, kde bydlet. *„Na Pankráci byla taková velká vyhloubená díra do země, vedly tamtudy trubky s teplopu vodou, takže to hřálo. Střídalý se tam dvě skupiny. Přes noc tam byli lidi, co nemají kde bydlet, a přes den tam spali feťáci. Feťáci tam dělali vždycky strašnej bordel, vůbec to byly hrozný časy být pořád v nejistotě, že tě někdo vobere nebo ti něco udělá. Jedno takový blbý ráno jsem se probral a řekl: „Tak, Michale dost. To už stačí!““*

Michael si díky známým následně nachází práci v jakémisi punkovém kadeřnictví. Stabilizuje se také jeho závislost na pervitinu a nachází si podnájem.

5.3.3.3 Participace v hnutí

Za pomyslný vrchol své participace v anarchistickém hnutí Michael považuje svoji účast na demonstracích proti Mezinárodnímu měnovému fondu v roce 2001. Michael je po jednom takovém střetu během demonstrace dokonce i zraněn a zadržen příslušníky policie.

„Pamatuju si to, jako by to bylo dneska. Byla to hrozná síla. Bylo nás tam hrozně moc, cítili jsme hroznou energii. Házeli jsme na policajty všechno, co nám přišlo pod ruku. Měl jsem pocit, že tam dneska můžeme porazit kapitalismus. Že tam bojujeme za správnou věc. Pak mě ale někdo omylem trefil lahví do hlavy. Začala mi týct krev a přestal jsem se orientovat. Poslední, co si z toho pamatuju, je, jak mi na zádech klečí policajt a kroutí mi ruce za záda.“

Michael se poté i nadále angažuje v anarchistických hnutích, kde se zúčastňuje mnoha happeningů a demonstrací. Nejvíce se angažuje v rámci *Antifašistické akce*, která usiluje o boj proti pravicovým radikálům. Na jedné takové demonstraci je podruhé v krátkém časovém sledu zraněn. Po tomto incidentu u Michaela oslabuje vůle účastnit se demonstrací, kde hrozí jakýkoliv násilný střet.

5.3.3.4 Oslabování participace a narovnávání rodinných vztahů

Michael si následně nachází stálého partnera, ke kterému se po čase stěhuje. Opouští své místo v punkovém kadeřnictví a střídá několik různých kadeřnictví napříč Prahou. Přestává kouřit, pít a začíná vyznávat zdravý životní styl. Po třech letech znovu navazuje kontakt a vztah se svojí matkou a sestrou. O svém životě ve squatech a účasti na demonstracích se jim ale svěřuje až po mnoha letech.

Michael se i nadále velmi často stýká se svými přáteli z řad anarchistů. Podoba jeho participace však nabrala zcela jiných rozměrů.

„Já se o sebe už dneska hrozně bojím. Jdu jenom na nějaký opravdu mírový akce, kde se třeba dává něco zadarmo bezdomovcům nebo tak. Pořád samozřejmě s tímhle režimem a s globalizací nesouhlasím, jenom proti tomu už bojuju jinak. Třeba, že nepodporuju velký řetězce, nechodím k volbám, snažím se taky žít co nejvíc ekologicky. Co se týče samotných anarchistů, tak teď jim spíš tak dělám maminku. Kdokoliv, kdo má nějaké problémy, za mnou může kdykoliv přijít. Kdyby před někým utíkal, tak ho u nás schovám. U nás ho nakrmíme, vykoupeme, ostříháme a jakkoliv třeba i finančně podpoříme. Z demonstranta se ze mě tak stala taková maminka (smích)“

5.3.3.5 Vyhodnocení

Michael dnes působí dojmem velmi emocionálního jedince, který velmi dbá o dobré vztahy ve svém okolí. Pravděpodobně i v souvislosti s jeho emocionalitou a velkým temperamentem udělal Michael v minulosti rozhodnutí, která nelze považovat za zcela racionální.

V souvztažnosti k hlavním příčinám Michaelovy participace lze vyjmenovat hned několik faktorů, které ovlivnily jeho aktivní vstup do hnutí. V první řadě je to dominantní matka, velká autorita, která od svých dětí vyžadovala absolutní disciplínu. Během adolescence se Michael přísným požadavkům své matky několikrát staví do cesty a vznikají z toho nemalé spory. Na studia do Prahy se vydal, dle jeho slov, pouze proto, aby se vymanil ze sféry vlivu své matky. Vztah Michaela s jeho matkou dozajista zapříčinil odpor vůči uznávání jakýchkoliv autorit. Po přestěhování do Prahy Michael zažívá šok z velkého množství nikým neorganizovaného, volného času. Ve svém antiautoritářském rozpoložení se také setkává s punkovou hudební scénou a prvními anarchisty, kteří hlásají právě odpor vůči autoritám. Michael se se skupinou anarchistů kolektivně identifikuje, a to má za příčinu jeho účast na několika demonstracích. Michaelův divoký životní styl se poněkud stabilizuje po nalezení jakési životní rovnováhy. Za hlavní příčiny jeho dnešní participace lze považovat soucit s jedinci s jemu podobným životním osudem, nesouhlas s rozložením světového bohatství i prostý fakt, že má v anarchistických skupinách pořád mnoho přátel.

5.3.4 Příběh Emila

5.3.4.1 Dětství

Emil se narodil v Trutnově v roce 1988. První roky svého života prožil i s prarodiči na rodinném statku. Emilův otec je praktikující buddhista, který se žíví překládáním textů ze sanskrtu do češtiny. Ne vždy byla o jeho práci velká poptávka, tudíž se otec živil i různými sezónními pracemi. Rodinný rozpočet byl zcela závislý na příjmech otce, které byly velmi proměnlivé. Po narození Emilovy sestry v roce 1992 již rodina nemůže, kvůli nedostatku životního prostoru, nadále bydlet na malém rodinném statku a velmi často se stěhuje po celé České republice. V roce 1996 se rodina natrvalo usazuje v Praze, kde si Emilova matka nachází stabilní zaměstnání a přináší tak rodině jistotu finančního zajištění.

„Jako malej jsem byl hrozně divoký dítě, který dělalo pořád nějaký průšvihy. Moje rodiče na mě vždycky byli strašně hodný. Nepamatuju si, že by na mě někdy křičeli nebo mě jakkoliv trestali. To babička, ta se se mnou moc nemazala. Měla pocit, že někdo tu výchovu musí zachraňovat. Od tý jsem schytal pohlavků docela dost. Na svoje dětství vzpomínám moc rád, byli jsme vždycky strašně chudý, ale to mi došlo až s odstupem času. Když seš malej kluk, tak si myslíš, že stejně jako ty to mají i všichni ostatní. Nějak kriticky o tom nepřemýšlíš, prostě to bereš, jak to je.“

V Praze Emil studuje na *Waldorské základní škole*, která je známá svými nekonvenčními studijními metodami. Na základní škole Emil začíná hrát na kytaru a zakládá se svými spolužáky punkovou skupinu. V těchto letech také začíná být velmi aktivní v nejrůznějších protestech za práva zvířat (Emil je od dětství vegetarián). Se spolužáky se několikrát snaží zachránit životy zvířat určených k porážce a zpracování masa. Jím organizované akce se potýkají s proměnlivými úspěchy a nezřídka je zadržen policií. Jeho rodině tak vznikají mnohé nepříjemnosti v podobě pokut a pravidelných návštěv sociálními pracovníky. Emilovi rodiče jsou ze situace nešťastní, a ačkoliv jsou názoru, že Emil porušuje zákony pro dobrou věc, žádají ho, aby tyto činnosti omezil.

5.3.4.2 Střet s autoritami

Po dokončení základní školy se Emil dostává na gymnázium. V téže době začíná hrát i v dalších hudebních formacích. Kvůli častým koncertům a hudebním zkouškám táhnoucím se do noci Emil poněkud zanedbává své studium. Oproti velmi liberálnímu stylu výuky na jeho základní škole mu nesedí ani autoritativní přístup některých gymnaziálních vyučujících.

„Já jsem člověk, kterej už odmala strašně nerad poslouchá příkazy. Když mi někdo řekne: udělej tohle, tak já udělám pravý opak. Beru to tak, že kdybych ho poslechl, tak mě tím pokoří. Pamatuju si, že jednou jsem byl na tréninku floorballu. Ta hra mě hrozně bavila, ale byl tam nějakej namakanej řízek, kterej si myslel, že tomu šéfuje. Pokaždý, když jsem mu nepřihrál, tak mě pak strašně seřval. Po tom tréninku za mnou v šatně přišel a řekl mi: ‚Tak, ted’ si klekneš na kolena a omluvíš se, nebo tě zmlátím.‘“ To víš, že jsem si neklekl, ani jsem se mu neomluvil. Šíleně mě pak v tý šatně zmlátil, ale já si třeba za tohle sám sebe vážím. Před nikým si nikdy nekleknu, nenechám se nikým pokořit. I když mě to někdy může pěkně bolet.“

Během svého koncertování Emil navštěvuje nejrůznější punkové kluby, squaty a další místa, kde se setkává i s několika anarchisty. S nimi diskutuje ohledně politických i hudebních témat a začíná se zajímat o možnost spolupráce s nimi. Na Emilově gymnáziu vrcholí problémy s jeho prospěchem z fyziky, Emil je také podmienečně vyloučen za kázeňské prohřešky. Na reparát z fyziky se Emil ani nedostavuje a přestupuje na jiné pražské gymnázium.

„Strašně mě bavila ta představa, že všichni ty lidi, kteří se celé léto těšili, až mě tam osolí u reparátu, se museli vracet dřív ze svých chat, aby se konečně definitivně zbavili toho podvratnýho živla Emila, že tam pak na mě hodinu čekali. Tohle byl můj způsob odplaty, mé rozloučení s nimi.“

I na dalším pražském gymnáziu zaznamenává Emil podobný neúspěch, a tak po roce opět přestupuje, tentokrát na *Waldorfskou střední školu*, kde později skládá i maturitu. Po složení maturity se Emil stěhuje do nebytového prostoru (opuštěný atomový kryt) v pražských Dejvicích. Dva roky studuje na pedagogické fakultě *Univerzity Karlovy*, ale pak studia zanechává. Začíná se zajímat o squaty v Německu a zároveň je aktivním členem v *Antifě*.

5.3.4.3 Participace v rámci hnutí

„Já jsem člověk, který nesnáší jakýkoliv škatulkování nebo organizování. Chodím na akce, které mají podle mě smysl. Nerad bych se nazýval nějakým členem nějaký skupiny, protože to by mě někam zařazovalo. Daly by se ode mne pak očekávat určitý rysy, určitý činnost, který jako člen musím dělat. Já nejsem ničí člen, ale rád se zapojím do jakýkoliv smysluplné akce. Jo chodíval jsem hodně na Antifu, protože tady nechci nácky. Stejně tak podpořím jakoukoliv akci, která bude bojovat za práva zvířat, která bude proti plýtvání s jídlem, která bude mít nějaký ekologický nádech. Já prostě nevěřím, že stát za mě něco vyřeší, státu jde jen o vlastní profit. Co se mu nehodí do krámu, to přehlídí, co se mu hodí řešit, to řeší. Jsem takovej anarchistickej nádeník.“

Emilovi je blízký squatting a možnosti autonomních hnutí. Jeho kapela několikrát koncertovala v *autonomním centru Klinika* a *Salé*. Pokud by měl srovnat to, jak se změnil jeho přístup, když začal s anarchistickými skupinami poprvé spolupracovat, hlavním rozdílem je údajně Emilova ochota jít to rizikových akcí, kde hrozí konfrontace s policií. Co se týče ideologického posunu, Emil se prý zaměřuje mnohem více na lokální cíle namísto globálních (o ty usiloval dříve).

„Dřív, když jsem byl přesvědčenější, že je něco dobrý udělat, tak jsem to prostě udělal. Bylo mi to jedno, co se bude dít, jaký to bude mít následky pro mě, pro mou rodinu. Myslel jsem, že je to tak správný. Ted' je mi třeba i hodně věcí líto, zejména vůči mým rodičům, ti si nic takového nezasloužili. Já už jim nechtěl přidělovat starosti, proto hned, jak to bylo možný, tak jsem vypad z domu a šel bydlet s kámošema. Ted' už bych asi do většiny těch věcí, co jsem dělal dřív, ani nešel. Byl jsem dřív odvážnější, odhodlanější. Ne, že bych za to neuměl pořád vzít, ale už jsem prostě v mnoha věcech jinde.“

5.3.4.4 Vyhodnocení

Emil je velmi svobodomyšlný člověk, který měl od útlého dětství problém s uznáváním autorit. V minulosti neměl problém ve vlastní víře o správnosti svých činů, ani opakovaně porušovat zákon. Sám sebe popisuje jako velmi hrdého člověka, který nesnáší jakékoliv příkazy. V počátcích bylo hlavními příčinami Emilovy participace kombinace jeho antiautoritářského smýšlení, nedůvěra vůči státnímu aparátu i střet s jinými, podobně smýšlejícími anarchisty, které potkává díky vystupování se svoji punkovou skupinou. V průběhu let se Emil ideově více zaměřuje na squatterství a možnosti autonomních center. Ač by se dalo říct, že se oproti divokému mládí deradikalizuje, Emil pořád působí odhodlaným dojmem. Uznává však, že již trochu rezignoval na boj za globální cíle, které nahradil bojem proti lokálním problémům. V současnosti lze pokládat za největší motivace pro Emilovu participaci jeho nedůvěru ve státní aparát, antiautoritářské smýšlení i prostý fakt, že má v hnutí mnoho přátel.

5.3.5 Příběh Jana

5.3.5.1 Dětství

Jan se narodil v Praze v roce 1989. Jeho otec je bubeník jedné z nejúspěšnější českých kapel devadesátých let. Matka byla na mateřské dovolené střídavě s ním a poté i s jeho mladší sestrou. Jan hodnotí své rané dětství poměrně kladně, s rostoucí slávou kapely jeho otce však začaly vznikat v rodině problémy. Kapela byla známá velmi vřelým vztahem k alkoholu všech členů. Jan nevidal svého otce příliš často (v důsledku jeho koncertů napříč celou republikou). Když už jej vídal, otec přicházel domů velmi často opilý a byl na něj i na matku hrubý. Vše vyvrcholilo bouřlivým rozvodem rodičů, což Jan velmi špatně nesl. Otce postupně přestává vídat, s matkou nevychází příliš dobře. Únikem z bezútěšné situace je pro něj hra na bicí, které věnuje téměř veškerý volný čas.

„Když se na to zpětně dívám, hodně věcí si vyčítám. Jako malý jsem měl pocit, že matka dělá všechno pro to, aby mi zkazila vztah s otcem. Dával jsem jí za vinu rozvod. Místo toho, abych jí nějak doma pomáhal, tak jsem jí to všechno dělal ještě těžší. Za to bych si dneska dal nejradši facku. Ta hra na bubny pro mě asi představovala vzpouru proti matce, něco jako útěk za tátou. Pomohlo mi to v těžkém období jako taková logoterapie natruc matce.“

Jan se po absolvování základní školy dostává na gymnázium. Studiu nevěnuje mnoho času, ale přesto má vynikající studijní výsledky. Na gymnáziu také se spolužáky zakládá kapelu. Ve volném čase čte politologické knihy nebo hraje na bicí. Vztah s jeho matkou i otcem se zcela stabilizoval (otec definitivně přestal pít). V období kolem patnácti let se Jan poprvé setkává s činností anarchistických skupin díky svému spoluhráči z kapely. Janovi se sice některé anarchistické myšlenky líbí, ale o jejich uskutečnitelnosti pochybuje. Anarchismus jakožto ideologii považuje spíše za utopii. Souhlasí ale s některými činnostmi, které anarchistická hnutí vykazují. Líbí se mu zejména neustálé upozorňování na diskriminační praktiky některých vládních institucí, dále pak boj anarchistických skupin za jednotlivce, kterým zaměstnavatel odmítá zaplatit výplatu. Studentská léta

Jan po absolvování gymnázia studuje hned dva humanitní obory na *Univerzitě Karlově*. Díky programu *Erasmus+* studuje jeden rok v Irsku a jeden rok tráví v Dánsku. Jan velmi často cestuje po světě, během jeho pouti po Maroku ho osobně zasahuje chudoba tamních obyvatel. Jan se začíná zajímat o činnost hnutí *Occupy*, které bojuje proti nerovnosti přerozdělení bohatství ve světě.

Co se týče samotné participace, Jan je několikrát zapojen do akce na podporu znevýhodněných zaměstnanců, kterým zaměstnavatel odmítá zaplatit dlužné částky. *„Mně se*

idea anarchismu vždycky líbila, ale bohužel anarchismus považuji pouze za nesplnitelnou ideu. Strávil jsem hodiny a hodiny studiem knížek a přemýšlení o tom, jestli by to reálně mohlo fungovat. Bohužel ve funkční společnost bez prezence státu nevěřím. Přesto jsou v anarchismu i skvělé nápady, které stojí za to aplikovat ve skutečnosti. Pamatuji si, jak v Globusu nechtěli dvěma ukrajinským pokladním zaplatit asi tři výplaty. Oháněli se nějakými papíry a ať na ně podají žalobu. Už ani ty nebohé Ukrajinky s těmi penězi nepočítaly a myslely, že se budou muset vrátit zpátky na Ukrajinu. No tak jsme tam za vedením Globusu přišli, bylo nás asi dvacet. Dali jsme jim ultimátum jednoho týdne, do kterého jim musí uhradit dlužnou částku, jinak, že o tom budeme kontaktovat média, jejich obchodní partnery a uspořádáme protest před jejich obchodním domem, kde o tom budeme říkat všem lidem. Do tří dnů si Globus vzpomněl a těm dvěma pokladním zaplatil. Měl jsi vidět tu radost v jejich očích, pro tohle to děláme. Pro tohle stojí za to bojovat.“

5.3.5.2 Vyhodnocení

Jan působí jako velmi empatický a přemýšlivý člověk. Do participace v anarchistickém hnutí se zapojil prostřednictvím svého spoluhráče z kapely. Sám však v naplnění anarchistických idejí nevěří. Anarchistické ideály přináší, dle Jana, zajímavé podněty k přemýšlení a kritickému zhodnocování současné společenské situace. Důležitější je pro něj však konat jakési dobro, které by člověk neměl konat pod záštitou ideologie, ale již jen z principu své lidské podstaty. Vzhledem k tomu, že se přes punkovou hudbu dostal do společnosti anarchistů, kteří právě takové dobro konají, rád je svojí participací podpoří. Podpořil by ale i jakýkoliv jiný, smysluplný projekt, který by považoval za společensky prospěšný.

5.3.6 Příběh Lukáše

5.3.6.1 Dětství

Lukáš se narodil do středostavovské rodiny ve zhruba půl milionovém městě v jednom ze států bývalého Sovětského svazu. Své rané dětství hodnotí jako zcela bezproblémové. Ve škole zpočátku neměl mnoho přátel, ale zato dosahoval velmi dobrých studijních výsledků. Vše se začalo měnit kolem Lukášovy šesté třídy, kdy se začíná zajímat o hiphopovou muziku popisující tvrdý život na okraji společnosti. Lukáš se o tuto sociální problematiku začíná zajímat i ve skutečnosti a seznamuje se s několika příslušníky sociálně slabších společenských vrstev ve svém rodném městě (někteří z nich přicházeli i do problémů se zákonem). Když je pak jednoho dne společně se svým kamarádem přepaden a okraden o mobilní telefony, policie mu odmítá ve věci jakkoliv pomoci. Během tohoto životního období přichází Lukáš poprvé do kontaktu s alkoholem a cigaretami, rovněž jeho studijní výsledky se výrazně zhoršují, naproti tomu se však mezi svými spolužáky stává poměrně populární.

Lukáš měl od útlého věku velmi pozitivní vztah ke studiu anglického jazyka (jeho matka se živí jako překladatelka). Během jednoho prázdninového jazykového kurzu se Lukáš poprvé setkává s punkovou hudbou, která ho velmi zaujme. Na stránkách punkových kapel se poprvé setkává s nejrůznějšími anarchistickými hesly. V tu dobu se však nad nimi ještě nijak zvlášť nezamýšlí. „*Pamatuji si na to, jak za mnou kamarádi přišli a řekli mi: „Hele ty seš prostě pankáč!“*“. Já na to řekl: *„tak jo, jsem pankáč!“* “. *Nebral jsem to jako, že mě někdo někam cpe, někam, kam nechci. Někdy je ve společnosti mnohem jednodušší přijmout svou roli a hrát, co se od tebe očekává. Já tuhle svou roli bral pozitivně, říkal jsem si, že mi to otevírá úplně nové pole působnosti, že se přede mnou otevírají nové možnosti. Jednou jsem si pak na hlavě vyholil žiletkou číro. Nebylo to takový to hezký číro, jako vidíš někde na obrázcích. Vypadalo to strašně. Ještě jsem si omylem pořezal hlavu žiletkou. Když to moje máma viděla, udělalo se jí špatně od srdce a přivolala si ambulanci.“*

Na základní škole se Lukáš také setkává s vyučující dějepisu a sociálních věd, která vtipně, úderně a kriticky komentuje politické dění v jejich zemi. Lukáš je jejím vyprávěním nadšen a mimo sociologii, o kterou se zajímal již předtím, se velmi aktivně začíná zajímat i o politické dění ve světě a vlastně i o samostatnou politologii. Po základní škole (která trvá v jeho zemi o několik let méně než v České republice) se Lukáš rozhoduje ke studiu cestovního ruchu, což zpětně částečně považuje za ztrátu času.

5.3.6.2 Počátky participace v anarchistickém hnutí

„U nás u školy byla taková strašně hnusná ohrada. Lidi tam házeli odpadky, a každý rok, když roztál sníh, byl na to strašně odpornej pohled. Hrozně mě štvala ta nečinnost všech kolem. Jak je to všem fuk. Uprosil jsem teda dva svý kamarády, aby mi pomohli. Celou noc jsem vyřezával šablony s různými ekologickými hesly. A ještě jsme tam pověsili velký plakát s ekologickým heslem. Vyřezával jsem taky obrázek, jak se planeta země rozpouští pod kouřem z továrního komína. A pak druhej den jsem se navlíkl do černýho oblečení. Já a ještě jeden kamarád jsme uklízeli ty odpadky, zatímco třetí vysprejovával na plot ty hesla a ten obrázek a přidělal ekologický plakát. Ta akce trvala asi patnáct minut a stalo se toho tolik. Několik lidí se nám posmívalo. Měli nás za pošahance. Jeden chlápek nás chtěl dokonce zmlátit, ale pak zjistil, že jsme patnáctiletí kluci, tak nás nechal. Jo, tohle byla první mnou organizovaná anarchistická akce.“

Lukáš se ve věku kolem šestnácti let poprvé účastní několika protivládních demonstrací. Jedna z demonstrací byla organizována anarchisty, kteří protestovali proti tvrdým represím a vykonstruovaným procesům se zadrženými členy antifašistických hnutí.

„Vždycky jsem nesnášel nácky, něco ve mně mi vždycky říkalo, že to je něco hrozně špatnýho. Když jsem tenkrát přišel na tu demonstraci organizovanou anarchisty a viděl jsem tam ty davy lidí, všichni oblečení v červeno-černých barvách, jak tam dávají lidem vytištěné letáčky do ruky, úplně mě to prostředí fascinovalo.“

5.3.6.3 Participace na území České republiky

Po dokončení střední školy se Lukáš stěhuje do Prahy, kde se učí česky a poté studuje humanitní obor na *Univerzitě Karlově*. Netrvá to dlouho a Lukáše kontaktuje jeho kamarádka, která ho znala již z jeho působení v rodném městě. Lukáš se tak rychle seznamuje s místní anarchistickou scénou a rovněž se téměř ihned podílí na pořádání nejrůznějších akcí.

V souvislosti s anarchistickou činností se Lukáš také dostává do problémů s českou policií. Vše se ale nakonec vysvětlí a Lukáš ze situace vyvázne bez fatálnějších následků. V Praze působí zejména v *Autonomním centru Klinika*. Na svém působení v Klinice si nejvíce cení toho, že zde přímo vidí výsledky svého úsilí a zároveň dělá něco, co má pro něj smysl.

Pakliže by měl porovnat počátky svého působení s tím, jak se na anarchismus dívá nyní, hlavní rozdíl vidí zejména ve větší vyhraněnosti ohledně své angažovanosti. Zatímco dříve, ještě ve svém rodném městě, měl nutkání přímo se účastnit každé anarchistické akce, dnes si již pečlivě vybírá konkrétní projekty, kterých se chce účastnit. Lukáš se odmítá nějak

zařazovat do konkrétního anarchistického myšlenkového proudu. „*Jsem anarchista. Anarchismus je hrozně široký ideologický proud. Je jasný, že nikdo o tom nemůže vědět vše. Inspiruje mě to, jak se třeba teď původní američtí obyvatelé bouří proti stavbě toho ropovodu. Všeobecně všude po světě existovaly anarchistické společnosti, které fungovaly takovým způsobem ještě dávno před tím, než evropští myslitelé vymysleli pojem anarchismus.*“

5.3.6.4 Vyhodnocení

Lukáš je vnímavý člověk, který se od dětství zajímal o problematiku sociálně znevýhodněných jedinců. Lukášova vyučující společenských věd na základní škole ho svojí vtipnou a údernou kritikou mířící na politickou situaci v zemi podnítila také k zájmu o politické dění. Jeho osobní zkušenosti se státními institucemi v podobě represivních složek společně se samotným charakterem státního aparátu jeho rodné země v něm vyvolaly nedůvěru vůči autoritám. Lukáš se do kontaktu s anarchismem dostal přes punkovou hudbu. Klíčovým momentem byla jeho účast na protivládní demonstraci organizované anarchistickým hnutím, což sám charakterizuje jako obrovský zážitek. Za další motivaci v participaci pak lze považovat i jeho dlouhodobý zájem o anarchistické, potažmo autonomní systémy. Z jeho zájmu o tuto problematiku pramení i vůle účastnit se něčeho takového v praxi, čehož se mu částečně dostává díky jeho působení v *Autonomním centru Klinika*.

5.3.7 Příběh Adama

5.3.7.1 Rané dětství

Adam se narodil v Praze. Své dětství hodnotí velmi kladně. Během svého studia na základní škole Adam úplně nezapadal do kolektivu zejména proto, že se jeho oblast zájmů diametrálně lišila od koníčků jeho stejně starých spolužáků. Adamovými největšími koníčky byla v tu dobu četba a divadlo, již v útlém věku vydával školní časopis a organizoval studentská divadelní představení. Adam si rovněž velmi barvitě vybavuje listopadovou revoluci v roce 1989.

„Pamatuji si na revoluci v roce 1989, vnímal jsem to svými dětskýma očima a určitě mě to taky nějak ovlivnilo, už ten pocit, že všechno může být ze dne na den jinak. Byl to takový karneval, kdy všichni hrozně moc chtěli svobodu, ale nikdo moc nevěděl, co to ta svoboda je.“

Během výročního připomenutí nechvalně známé Křišťálové noci se čtrnáctiletý Adam spolu se svým otcem účastní připomínkové akce. Střídající seřečníci, jež odsuzovali fašismus, holocaust a zároveň podtrhovali to, že právě připomínání si těchto hrůz je tou nejlepší prevencí před jejich dějinným opakováním v budoucnu. Mezi řečníky se objevil rovněž Jakub Polák (pravděpodobně nejvýznamnější osoba polistopadového anarchistického hnutí), který Adama velmi zaujal svým věcným a zároveň plamenným projevem a jeho tématem – aktivity anarchistů ke kauze rasistické vraždy v Písku. Po ukončení akce Adam vyhledává Jakuba a ten mu na sebe dává adresu (tou dobou žije ve squatu) s tím, ať jej navštíví.

5.3.7.2 Participace v anarchistickém hnutí

Adam o pár dní později navštěvuje Jakuba ve squatu, zde dlouze diskutují o politických tématech a současné společenské situaci. Adam si odtud také odnáší množství literatury, zejména dříve vydávaný časopis *A-kontra*, na jehož vydávání se aktivně podílel zejména Jakub Polák. Adama časopis velmi zaujme. Jakub uvažuje o obnově jeho vydávání a Adama to nadchne. Když k tomu po více než dvou letech dojde, stává se Adam redaktorem časopisu.

„Na počátku byly tři faktory, které mě ovlivnily v tom participovat v anarchistickém hnutí. Tím prvním bylo, že jsem v tu dobu hltal romantismus, avantgardní poezii a surrealismus. Hrozně se mi líbil ten romantický ideál svobody. Tím druhým faktorem byla tou dobou taková všeobecně rozšířená eko-apokalyptická nálada, že pokud hned neuděláme něco

pro záchranu planety, tak tady všichni umřeme. Třetím faktorem byla individuální zkušenost s destruktivním charakterem autorit. Ze školy.“

Adam později, i přes nesouhlasný postoj Jakuba Poláka, vstupuje do ČSAF. V rámci hnutí se podílí na organizaci mnoha akcí, z nichž za největší lze považovat protesty proti zasedání *Mezinárodního měnového fondu* v roce 2000. O pár let později se podílí na přípravě protestních akcí proti *NATO*. S odstupem času začíná být Adam poněkud unaven pletichami mezi anarchistickými skupinami (zejména *FSA*), kteří se neustále vzájemně urážejí a napadají. Ve stejné době se Adam také dostává do extrémního vytížení v souvislosti s jeho redakční a spisovatelskou činností. V roce 2004 odchází z ČSAF, ale dál pokračuje v redakci *A-kontra*. Posléze je aktivní spíš v podpůrných aktivitách kolem squaterů a protirasistického hnutí, nebo v širší iniciativě *ProAlt*.

5.3.8 Období anarchistické skepse

Během svého doktorského studia se Adam potkává se zajímavým politologem, kterého považuje (společně s Jakubem Polákem) za svého mentora. Adam se o anarchistických teoriích snažil kriticky uvažovat téměř celý život. I na základě mnohých diskuzí se svým učitelem Adam ztrácí víru v reálné anarchistické uspořádání většinové společnosti. K tomuto argumentu přispěla zejména jeho realistická komparace slabých státních zřízení na území Afriky, Latinské Ameriky či v postsovětských zemích, kdy se nakonec stejně chopí moci ten, kdo disponuje největší silou. *„Nedávno se mě na jedné besedě zeptali, jestli se považuji za anarchistu. Já už se spíše považuji za autonoma. Na anarchismu souhlasím s tím anarch, ale nesouhlasím s tím ismus, protože vím, že ismus znamená uzavřít své myšlení novému impulzu, znamená, že všechno víme dopředu.“*

Na vnímání anarchismu se podepsalo i narození jeho potomka. *„V osmnácti letech jsem sice snil o sociální revoluci, odkaz ke Španělsku byl jeden z klíčových mýtů hnutí, ale zároveň mi byla dost cizí představa revoluce pojaté jako občanská válka, ostatně mě vždy oslovoval pacifismus, lidé jako Tolstoj, Comfort. V revolucích pojatých jako válka umírají lidé. Člověk se nemůže hlásit k boji za svobodu a přitom k tomu používat postupy, které někoho o svobodu okrádají. Já když se podívám na své dítě, tak už vidím v praktickém případě, proč nechci občanskou válku. Jakákoli revoluce teď v dalších deseti letech bude pravděpodobně fašistická spíš než jakákoli jiná.“*

5.3.8.1 Vyhodnocení

Adam během rozhovoru působí jako extrémně inteligentní člověk s dobře vyvinutým smyslem pro sebereflexi. Za hlavní faktory jeho prvotní participace lze považovat kombinaci svobodomyšlné, antiautoritářské a ekologické povahy v kombinaci se setkáním s výraznou osobností Jakuba Poláka. Díky tomuto setkání se Adam mohl realizovat v tvůrčích i organizačních činnostech, to vše v kontextu svého ideologického přesvědčení.

Později dochází k jakémusi ochlazení participace, to vše kvůli nedostatku času i únavě z neustálých sporů uvnitř hnutí. Adam se postupem času odvrací od možnosti sociální anarchistické revoluce a ideologicky se přibližuje zejména k autonomismu. V současnosti lze považovat za hlavní motivace Adamovy participace zejména stále silný vztah sounáležitosti s českou anarchistickou scénou. Sám se během svého života fatálně podílel na utváření této scény a její osud mu tak není a nikdy nebude lhostejný. Dalším faktorem je již jen samotná Adamova oblast zájmu. Většinu svého života se věnuje studiu i publikaci článků ohledně politických témat. Tyto ambice Adama podmiňují k neutuchajícímu zájmu o teoretická východiska anarchistického hnutí.

5.3.9 Příběh Evy

5.3.9.1 Cesta k emancipaci

Eva se narodila v jednom z okresních měst ve středočeském kraji. V její rodině nikdy nebyly žádné větší problémy. Společně s rodiči od útlého věku poslouchala undergroundovou hudbu a později punk. Rodinné prostředí jí tak, dle jejích slov, předurčilo k budoucímu myšlenkovému směřování. Má staršího bratra, od toho se jí poprvé do ruky dostává anarchistické periodikum *A-kontra*. Když bylo Evě šestnáct let, celá její rodina se stěhuje do Prahy. Pro Evu tou dobou anarchismus představuje určitý životní styl. V Praze se aktivně angažuje zejména kolem Klubu 007, kam chodí na koncerty. V roce 1996 se stává redaktorkou *A-kontry*. Co se týče její participace v rámci hnutí, motivuje ji především boj proti sociálním a genderovým nerovnostem ve společnosti. V rámci své participace nikdy neusilovala o svržení či oslabení státu, ale o jeho transformaci a o pomoc sociálně znevýhodněným jedincům. Eva později vstupuje do anarchofeministické skupiny jménem *3.březen*. Aktivně se také zapojuje do protestů proti zasedání Mezinárodního měnového fondu v Praze. Období kolem výše zmíněných protestů považuje za pomyslný vrchol české anarchistické scény. Po tomto období reflektuje problémy mezi různými ideologickými přístupy v rámci hnutí. „*Ti, co do anarchistického hnutí vstupovali skrze životní styl či nějaké subkultury, se většinou v naplňování svých dřívějších myšlenek angažují dodnes. I když třeba jinou formou angažovanosti. Ti, co nás za to odsuzovali a měli na všechno vždycky rychlou odpověď, dnes dělají něco úplně jiného na míle vzdáleného své tehdejší ideologii. Sami se tím tak zpochybnili.*“

Eva se později aktivně podílí i na redakční činnosti časopisu *ProAlt*. Za vrchol své participace považuje právě období, kdy se aktivně podílí v tomto periodiku. „*Pamatuji si, že jsme měli otevřený info stánek, který fungoval 24 hodin denně. Někdo tam pořád musel stát, dávat letáčky a být k dispozici. Já tenkrát už měla své první dítě. Když nám ale z toho info stánku někdo vypadl, musela jsem ho často nahradit.*“ Eva později zakládá neziskovou organizaci, jejíž činnost plně koresponduje s jejím dlouhodobým sociálním cítěním. Za vytvoření organizace s pevnou hierarchickou strukturou je mnohými anarchisty kritizována, což však absolutně nebere v potaz.

5.3.9.2 Současná situace

„*Na anarchismu v Čechách mě vždycky nejvíc štvala ta uzavřenost. Člověk tam nemůže sám od sebe vstoupit a vystoupit. Vždycky tam byla a je taková nějaká provázanost*

s kamarády, přes který se tam člověk dostane. Vždycky to tak bylo a je to i dneska. Třeba Klinika se snaží tvářit jako hrozně otevřená organizace, ale je ve skutečnosti taky hrozně uzavřená. Nejde se do té organizace dostat jinak než přes známé“. Právě *Autonomní centrum Klinika* dnes považuje za jediný viditelný projev anarchismu na území České republiky. Domnívá se, že dříve se zde v určitém slova smyslu dalo mluvit o existenci anarchistického hnutí, dnes však již není pochyb, že se jedná pouze o subkulturu. Eva poukazuje na velké transformační změny v uspořádání moci ve společnosti během posledních několika let. Domnívá se, že na pozadí značné polarizace moci ve prospěch nadnárodních, globálních společností, je prezence státu mnohem důležitější než kdykoliv předtím. Stát má být jedinou schopnou protiváhou působící ve prospěch svých občanů, která vyvažuje nezměrnou moc oněch globálních společností.

Přístup Evy k anarchistickému hnutí se liší zejména v přehodnocení postupů vedoucích k dosažení svých společenských cílů. Eva má mezi anarchisty stále mnoho přátel a jakékoliv setkání s nimi považuje za speciální událost. V rámci svého boje proti sociální stratifikaci však již využívá zcela legitimní metody. Za hlavní faktor limitující její působení v rámci občanské společnosti považuje nedostatek času plynoucí z velkého pracovního i rodinného vytížení. Sama nyní pracuje na vedoucí pozici ve státní správě. *„Nemyslím si, že je potřeba bortit tuto společnost, aby se zakládala společnost nová. Je potřeba stát změnit a ne ho zničit.“*

5.3.9.3 Vyhodnocení

Eva je jedinec se silným sociálním cítěním (také vystudovala sociologii), která byla k participaci v anarchistickém hnutí determinována vyrůstáním v rodině tíhnoucí k antiautoritářskému způsobu života. Přes svého staršího bratra se také dozvídá o současné anarchistické scéně. Punkovou hudbu a anarchismus pojala za svůj životní styl i způsob exprese vlastního světonázoru. Za hlavní faktor Eviny participace lze označit její empatie vůči sociálně znevýhodněným jedincům ve společnosti. Eva anarchistické uspořádání společnosti považuje za utopii. Jí vyvíjené úsilí má ideálně vést k rovnějšímu postavení všech jedinců ve společnosti. Ačkoliv je rovné postavení všech jedinců ve společnosti středobodem anarchistické ideologie, Eva by se sama za anarchistku neoznačila. Motivace Evy k některým anarchistickým ideálům se v průběhu jejího života nezměnily, změnil se jen její způsob boje za tyto ideály.

5.3.10 Příběh Marka

5.3.10.1 Studentská léta

Marek pochází ze středostavovské rodiny z okresního města v Olomouckém kraji. Své dětství hodnotí jako zcela bezproblémové. Reflektuje však, že měl vždy problém s uznáváním tzv. umělých autorit. „*Pamatuji si, jak jsem v páté třídě v písemce napsal něco, o čem jsem věděl jistě, že je to dobře. Učitelka mi to škrtnla. Já za ní přišel s knížkou, že jsem to měl dobře, ale ona to odmítla uznat. Odmítla uznat, že ona by mohla udělat chybu. Já nemám problém si vážit lidí za to, co umí, nebo za to, co dokázali. Mám ale problém vážit si lidí jenom proto, že se to ode mne očekává, nebo proto, že mi to někdo přikáže.*“

Po absolvování gymnázia se Marek stěhuje do Prahy, kde studuje *Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy*. Studium medicínu považuje za velmi náročné, neboť mu zabírá téměř veškerý volný čas. Marek mluví o jakési „bublině“, ve které se všichni medicíny studenti ocitají. Studium jim zabírá veškerý volný čas a jediné osoby, se kterými přichází do kontaktu, jsou pouze jejich spolužáci. Marek se v tu dobu začíná také politicky angažovat. Vadí mu současný politický systém, ve kterém rozhodují jedinci, kteří své konání zaštiťují pod názvem celých organizací. Ti jedinci se pak do politiky dostávají na základě planých předvolebních slibů, které později ani nejsou nuceni plnit. V rozhodovacím procesu navíc setrvávají dlouhé čtyři roky, po nichž se celý proces opakuje. „*Libilo by se mi třeba takové státní uspořádání, kde jsou voleni zástupci, kteří do politiky jdou třeba s jedním konkrétním úkolem. Nemají tam v té politice žádnou jinou funkci než dotáhnout ten úkol do konce. Když úkol splní, tak pro ně mise končí.*“

5.3.10.2 Počátky participace

„*Vím, že cesta od studia medicíny do anarchistického hnutí není moc častá. Pokud bych asi studoval třeba nějaké sociální vědy, k tomu anarchismu bych se dostal mnohem dřív a snáz.*“

Marek později úspěšně dokončuje doktorské studium na *Lékařské fakultě*, kde dodnes učí budoucí lékaře. Za zlomový moment své participace označuje rok 2014 a to, když šel jednou do *Autonomního centra Klinika* s přáteli na koncert. Tamní atmosféra ho okouzila na tolik, že se o Kliniku začal zajímat. Když později, dle jeho slov, *Klinika* začala čelit šikaně ze strany nejrůznějších státních institucí, rozhodl se, že jí chce také pomoci, a stal se zde jedním z organizátorů. „*Na Klinice se mi líbí, že je to takový anarchismus v praxi. Už jenom v tom*

každodenním chodu Kliniky, v řešení problémů, pořád tam musíme hrozně v něčem improvizovat, což je na jednu stranu vyčerpávající, ale na druhou stranu se mi to líbí.“

Marek reflektuje vývoj svého politického přesvědčení tak, že vždy spíše tíhl k levici. Na ose pomyslného politického spektra se pak posouval čím dál více nalevo, až ho lze považovat za ultralevicově zaměřeného jedince. Marek by sám sebe popsal jako post-autonoma, který má také blízko k některým marxistickým teoriím. *„Já si myslím, že když chceš někde založit autonomní centrum, tak prostě nemůžeš úplně ignorovat tu zemi, kde chceš působit. Že tam existuje nějaký stát, nějaký zákony.“*

Marek se domnívá, že k uspořádání společnosti je sice zapotřebí prezence státu, samotný stát by však měl mít zcela jiný charakter, než takový, jaký je například v České republice. Marek nemá žádnou důvěru v judikaturu či policii, své tvrzení opodstatňuje několika příběhy, kdy se sám zúčastnil soudního jednání nebo byl svědkem policejního zásahu. *„Pamatuji se, jak jsem se společně s asi dvaceti lidmi zúčastnil blokády vystoupení Okamury na Václavském náměstí. Byl to poklidný protest, nic jsme tam nedělali. Jenom jsme tam stáli. Na vlastní oči jsem tam viděl, jak tam kamarádce policajti kroutí na zemi ruku. Jak tam na ní klečí policajt a zatýká jí. Později tu kamarádka obvinili z útoku na veřejného činitele. Že padesátikilová holka zranila stokilového policajta. Byl jsem i na tom soudním jednání. Přišel tam soudní znalec, ještě to byl nějaký ortoped a řekl tam“ „Ano, mohla to udělat.““ A tím to bylo vyřešené. Že to řekl soudní znalec, kterého si najal státní zástupce, tedy žalobce té holky. Tomuhle já nevěřím.“*

5.3.10.3 Vyhodnocení

Marek působí jako přemýšlivý, skromný člověk, který během rozhovoru značně upřednostňuje mluvit o svých názorech nežli o svém životě. V anarchistickém hnutí začal participovat o poznání později než kterýkoliv jiný informátor. Za hlavní důvody jeho participace lze považovat kombinaci hned několika faktorů a jedné události. Tím prvním faktorem je to, že Marek měl již od útlého věku problém s uznáváním tzv. uměle vytvořených autorit. Jeho přirozeně antiautoritářská povaha v kombinaci s levicovým smýšlením mu dávala vždy určité předpoklady k cestě do anarchistického hnutí. Marek je zároveň jedinec se silným smyslem pro spravedlnost, který nesnáší jakoukoliv křivdu a již dlouho není spokojený se současným politickým uspořádáním. Za klíčový moment pak lze označit Markovu návštěvu *Autonomního centra Klinika*. *Klinika* Marka natolik zaujala, že se o veškeré dění kolem ní začal zajímat. Marek byl později svědkem úředních postupů vedených proti *Autonomnímu centru Klinika*, které považoval za šikanu zosnovanou jedinci

vydávajícími se za státní instituce. Tato situace v kombinaci s výše uvedenými faktory dává Markovi impulz, na základě kterého se rozhoduje aktivně zapojit. Marek je v *Klinice* v současnosti jedním z organizátorů a své působení si nemůže vynachválit. Jedním z faktorů jeho další participace zde může být i fakt, že konečně může naplno využít svůj organizátorský potenciál, čili něco, co ho duševně naplňuje, ale na co neměl v důsledku náročných studií medicíny dostatek času.

6 Celková komparace

6.1.1.1 Jaké faktory motivují jedince k participaci v rámci anarchistického hnutí?

Informace zjištěné na základě narativního rozhovoru nelze v žádném případě kvantifikovat ani zobecňovat. I přes pestrou škálu výše prezentovaných životních příběhů však lze v jejich životech spatřovat určité společné rysy, ba dokonce struktury vedoucí k počátkům participace. Ještě konkrétnější společné kontury pak lze spatřovat v důvodech vedoucích k jakémusi ochlazení participace v rámci hnutí, tedy fázi, která u informátorů nastávala s železnou pravidelností.

Z rozhovoru je zřetelné, že naprosto zásadní vliv na budoucí participaci má dětství a dospívání. V tomto životním období si jedinec osvojuje vlastní reflexi světa, do vnímaného světa pak zasazuje i sebe. Své místo hledá i na základě jeho obklopujících autorit. Snad nejčastějším jevem objevujícím se během dospívání budoucích anarchistů je setkávání se s autoritami, které považovali za neadekvátní (vyrůstali v rodinách s dominantními rodiči, měli problémy s vyučujícími ve škole, přímo se jich dotkl nějaký neadekvátní zásah státu). Opakují se taktéž případy, kdy se jedinec svěří s tím, že ho nějaké autority zklamaly svým jednáním, a on je nadále nechtěl uznávat. Oboustranně neekvivalentní kontakt mezi zmíněnými autoritami vedl nejspíše jedince k příklonu k anarchismu. Informátoři do hnutí vstupovali většinou v adolescentním věku, pro který je typická nelibost vůči uznávání autorit svých rodičů, potažmo jakýchkoliv jiných „umělých“ autorit. Valná většina narátorů pak považuje problém s uznáváním autorit za svoji charakterovou vlastnost. Anarchismus je ve své podstatě především antiautoritářské hnutí akcentující na svobodu každého jedince. Nerespektování tzv. uměle vytvořených autorit tak lze reflektovat jako jedno z hlavních kritérií pro vstup do anarchistického hnutí. Za nejvýraznější uměle vytvořenou autoritu lze považovat stát. Boj proti státu tak mnohdy pro anarchisty představuje boj proti zhmotnělým neadekvátním autoritám, se kterými byli během svého života konfrontováni.

Dalším faktorem mimo výše zmíněné uznávání autorit je setkání s někým, kdo v anarchistickém hnutí již působí. Anarchistická hnutí se jeví jako poměrně uzavřené prostředí, kam jedinec nemůže sám od sebe vstoupit. Během vyprávění příběhů je velmi častým jevem to, že informátor zmiňuje konkrétní osobu, která ho seznámila s anarchistickými ideami a později mu pomohla vstoupit i do hnutí. Zmíněná „kontaktní“ osoba byl často někdo, ke komu chovali značný respekt, ke komu vzhlíželi. Nebylo rovněž

výjimkou, že daná autorita nebyla sama o sobě členem anarchistického hnutí. Jednalo se však například o volnomyšlenkářského vyučujícího, který své studenty podněcuje ke kritickému myšlení a samostatnosti. Nepřímo tak mohl podpořit k realizaci „vzpoury“ vůči dosavadním autoritám.

Z vyprávěných příběhů je také zřejmé propojení punkové hudby a anarchismu. To, že někdo poslouchá punkovou hudbu, z něj samo o sobě ještě nedělá člena anarchistického hnutí. Punková hudba je však plná anarchistických hesel a pohybují se kolem ní členové anarchistického hnutí. Tíhnutí k punkové hudbě tak není samo o sobě faktorem ovlivňujícím participaci jedince, je ale častým prostředníkem, díky kterému poprvé dochází ke styku s anarchistickými myšlenkami, potažmo do kontaktu s anarchisty tyto myšlenky propagujícímu. Ve vyprávěných příbězích je možné vidět i jedince, který se ztotožnil s jakousi punkovou subkulturou, za jejíž nedílnou součást považoval i participaci v anarchistickém hnutí.

Rozhovory naopak nepomohly objevit jakoukoliv provázanost mezi ekonomickými dispozicemi jedince a jeho větší „náchylností“ k vstupu do extremistického hnutí. Téměř všichni informátoři pocházeli z materiálně dobře zajištěných rodin. Pouze v jednom životním příběhu se vypráví o materiální nouzi, zmíněný jedinec však materiální nouzi reflektuje až zpětně během jakési stabilizace rodinných příjmů.

U všech informátorů předkládané diplomové práce bylo možno vypořádat určité podobné osobnostní rysy. Všechny šlo považovat za velmi vnímavé osobnosti s enormním zájmem o své okolí z politického i sociálního hlediska. Velmi častou společnou vlastností narátorů byl zvýšený zájem o environmentální problematiku a o problematiku týkající se sociálně znevýhodněných jedinců. Sami narátoři ze svého emického hlediska hodnotili právě pomoc přírodě, potažmo osobám v nouzi jako hlavní motivaci své participace, samotnou přímou pomocí chtěli také upozornit na to, že takto musí zastupovat stát, který v plnění svých povinností selhává.

Vztahy v uspořádání anarchistických skupin jsou zpravidla nehierarchizované, což znamená, že i mladý člen bez předchozích zkušeností se v rámci hnutí může pokusit naplnit svůj tvůrčí či organizační potenciál. Právě tuto šanci lze považovat taktéž za jednu z dalších věcí, které motivují jedince participovat. V příbězích se dokonce objevil informátor, který v pouhých osmnácti letech koordinoval protesty čítající dvanáct tisíc demonstrujících. Do takové pozice a k takové zodpovědnosti by se v jakémkoliv jiném, pevněji hierarchizovaném prostředí dostal jen stěží. Jiní členové hnutí se od útlého věku mohli realizovat alespoň díky organizaci koncertů či vydáváním časopisů. O existenci těchto možností členové před svým

vstupem pravděpodobně nevěděli, jedná se však jistě o faktor, který je motivoval ke kontinuitě jejich participace v rámci hnutí.

Po faktorech ovlivňující vstup členů do hnutí a setrvání členů v hnutí následují naopak faktory ovlivňující omezení participace. Na pozadí výše vyprávěných příběhů lze vyzorovat určité podobnosti opakující se v přístupu k hnutí napříč časem. To lze s trochou nadsázky charakterizovat jako jakýsi pozorovaný životní cyklus jedince ve věci jeho vztahu k participaci. Po počátečních, často radikálních fázích, kdy jedinec vyvíjí v hnutí největší úsilí, má nejvyhraněnější a nejostřejší názory a o nutnosti své participace je nejvíce přesvědčen dochází k jakési fázi ochlazení, během níž jedinec mírní radikalitu svých myšlenek, svých postupů a často začíná i pochybovat o skutečné možnosti naplnění anarchistických idejí. V pozdější životní etapě jedinec často dostudovává, nachází stálého partnera a stálé pracovní místo. V souvislosti s tím je limitován i časově. Zásadní vliv má také narození potomka. Jedinec si v této životní fázi často uvědomuje vlastní zodpovědnost vůči dítěti. Jeho názory i činy se pod tíhou zodpovědnosti často ještě více deradikalizují.

Obvyklým jevem u pozdějších fází participace je také odklon od sebeztotožnění s anarchismem na úkor nějakého vyhraněnějšího směru, který je však myšlenkám anarchismu blízký. Lépe řečeno, jedinec sám sebe již nenazývá anarchistou (často tvrdí, že se jím nikdy nenazýval, což nelze prověřit), ale nazývá sám sebe například autonomem. Ve zmíněných rozhovorech se jen jeden narátor označil za anarchistu bez jakýchkoliv dalších doplnění či připomínek. Nutno dodat, že se také jednalo o výrazně nejmladšího jedince, který by se na pomyslném časovém cyklu nacházel právě ve fázi největšího zápalu. K výše popsanému životnímu cyklu je potřeba ještě jednou zopakovat, že se rozhodně nejedná o pokus o zobecnění, ale pouze o snahu vymodelovat podobnostní struktury mezi devíti popsanými příběhy.

7 Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo zjistit, které faktory ovlivňují jedince participovat v anarchistickém hnutí na území České republiky. Předmětem výzkumu se stala biografická vyprávění členů anarchistického hnutí. Na pozadí vyprávěných životních příběhů bylo možné sledovat v první řadě okolnosti, na jejichž základě se narátor rozhoduje ke vstupu do anarchistického hnutí. Díky sledování dalších životních fází konkrétního jedince bylo možno vidět, jak se s důležitými životními změnami měnila nejen motivace participovat, ale i vlastní vnímání celé anarchistické ideologie. Získané poznatky pomohly nalézt hlavní motivační faktory pro vstup do hnutí i určité struktury zachycující obvyklý životní cyklus participace jedince uvnitř hnutí v souvztažnosti na prožité životní události.

I přes velkou rozmanitost vyprávěných životních příběhů bylo možno mezi nimi pozorovat určité podobnosti. Jak již bylo mnohokrát řečeno, anarchismus je především antiautoritářské hnutí. Již jen tato pouhá formulace dává předznamenat zjištěné odpovědi na výzkumnou otázku. Hlavní motivací jedince ke vstupu do anarchistického hnutí bývá vlastní nesouhlas s hierarchizovanou společností založenou na tzv. umělých autoritách. Jedinci se často již během dospívání setkávají s autoritami, které by měli respektovat, ale které z nejrůznějších důvodů respektovat odmítají. Dalším krokem je pak moment, kdy se dozvídají, že v obdobné situaci nejsou sami, ba co víc, že existuje celá ideologie, pod kterou mohou zastřešit svoji osobní revoltu. Do přímého kontaktu s anarchistickou ideologií přicházejí většinou díky punkové subkultuře nebo díky někomu, koho obdivují a kdo jim umožní vstup do poměrně uzavřeného anarchistického prostředí. Není rozhodně výjimkou ani to, že jedinec pokládá anarchismus za součást životního stylu spojenou s punkovou hudbou a volnomyšlenkářstvím.

V části věnované historii anarchistického hnutí se problematizoval charakter lokálních anarchistických skupin, které nemají tendence svrhnout státní zřízení, ale věnují se již jen environmentální problematice, boji proti rasizmu a poskytování pomoci sociálně znevýhodněným jedincům. Motivace jedinců participovat v anarchistickém hnutí pak korespondují s charakterem a dlouhodobými cíli popisovaných skupin.

V průběhu několika let od vstupu do hnutí většinou zdatelně ochabuje míra participace na vrub osobního i profesního života. Myšlenkově se pak jedinci deradikalizují, svými činy nechtějí ohrozit sebe ani svoji rodinu. Od anarchismu spíše upouští a ztotožňují se nějakým méně radikálním směrem, který je anarchismu příbuzný. V hnutí pak i nadále participují ze tří důvodů. Tím prvním je jejich aktivistická povaha v kombinaci s přesvědčením o

smysluplnosti a společenské prospěšnosti činností vykazovaných v rámci hnutí. Druhým důvodem je fakt, že mají v hnutí mnoho přátel, které by v případě přerušení svých aktivit patrně již tak často nevidali. Třetí důvod souvisí s faktem, že v současné době jsou projevy anarchismu nejviditelnější zejména v souvislosti se squatterstvím a děním kolem autonomních center. Zmíněná autonomní centra jsou spravována na nehierarchizované bázi, lze zde mluvit o anarchismu v praxi. Členové hnutí tak mají jakýsi „ostrůvek svobody“, kde alespoň na velmi ohraničeném prostoru mohou aplikovat své sny o svobodném společenství v praxi, aniž by museli usilovat o globální sociální revoluci.

8 Použitá literatura

- BAKUNIN, Michail Aleksandrovič. *Bůh a stát*. Praha: Anarchistická knihovna FSA, 2000. Anarchistická knihovna FSA.
- BARŠA, Pavel a Ondřej CÍSAŘ. *Levice v postrevoluční době: občanská společnost a nová sociální hnutí v radikální politické teorii 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politika a společnost. ISBN 80-7325-033-0.
- BASTL, Martin. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada, 2011. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-3797-3.
- BASTL, Martin. *Radikální levice v České republice: devadesátá léta dvacátého století*. Brno: Masarykova universita, 2001. ISBN 80-210-2722-3.
- BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. 2. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2002. ISBN 80-7261-064-3.
- BOOKCHIN, Murray. *Post-scarcity anarchism*. Berkeley [Calif.]: Ramparts Press, c1971. ISBN 087867005X.
- BYAS, Steven. Anarchism Is Not the Path to Liberty. *The new american*, 2016 (September), 34 – 38 str.
- CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-076-5.
- GRAEBER, David. *Fragmenty anarchistické antropologie*. Ilustroval Alexej KLJUJKOV. Praha: Tranzit.cz, 2012. Navigace. ISBN 978-80-87259-19-1.
- HECKHAUSEN, Heinz. *Motivation und Handeln: Lehrbuch der Motivationspsychologie*. Berlin: Springer-Verlag, 1980. ISBN 3-540-09811-9.

- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.
- CHOMSKY, Noam. *Perspektivy moci: úvahy o povaze člověka a společenského řádu*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-491-8.
- CHOMSKY, Noam. *Hnutí Occupy*. Olomouc: Broken Books, 2014. ISBN 978-80-905309-3-5.
- KROPOTKIN, Petr Aleksejevič. *Anarchistická etika*. V Olomouci: Votobia, 2000. ISBN 80-7198-050-1.
- LANDAUER, Gustav. *Výzva k socialismu*. V Praze: Manibus propriis, 2008. ISBN 978-80-254-3068-2.
- NOVÁK, Miroslav a Lubomír BROKL. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-052-0.
- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1086-6.
- MENTINIS, Mihalis: „*Zapatistas. The Chiapas Revolt and What It Means for Radical Politics*“. Londýn, Pluto Press, 2006.
- SCHEELE, Judith. The values of ‘anarchy’: moral autonomy among Tubu-speakers in northern Chad. *Journal of the Royal Anthropological Institute*. Royal Anthropological Institute, 2014, (21), 32 – 48 str.
- TAYLOR, ANTONY. The Whiteway Anarchists in the Twentieth Century: A Transnational Community in the Cotswolds. *The Journal of the Historical Association*. 2016, str. 62 – 83.
- TOMEK, Václav a Ondřej SLAČÁLEK. *Anarchismus: svoboda proti moci*. Praha: Vyšehrad, 2006. Dějiny idejí. ISBN 80-7021-781-2.

- TOMEK, Václav. *Anarchie jako setba pod sněhem – Colin Ward*. V Praze: Manibus propriis, 2011. ISBN 978-80-254-9540-7.
- TOMEK, Václav. *Český anarchismus a jeho publicistika 1880 – 1925*. Praha: Filosofia, 2002. Studie a prameny k dějinám myšlení v českých zemích. ISBN 80-7007-165-6.
- TOMEK, Václav. *Český anarchismus a jeho publicistika 1880 – 1925*. Praha: Filosofia, 2002. Studie a prameny k dějinám myšlení v českých zemích. ISBN 80-7007-165-6.
- TOMEK, Václav. *Změnit tento šílený svět! Murray Bookchin*. V Praze: Manibus propriis, 2008. ISBN 978-80-254-1183-4.
- TOMEK, Václav. *Kde je vůle, tam je cesta: Gustav Landauer*. V Praze: Manibus propriis, 2008. ISBN 978-80-254-4437-5.
- TOMEK, Václav. *Lide, otevři své oči: črty o českém anarchismu*. Wien: Monte Verita, 1995. Wilde Mischung. ISBN 3-900434-55-7.
- TOMEK, Václav. *Volk! ÖffnedeineAugen!: Skizzen zu tschechischen Anarchismus von den Anfängen bis 1925 = Lide, otevři své oči! : črty o českém anarchismu: miteinem Nachwortzum Gegenwarts – Anarchismus in Tschechien*. Wien: Monte Verita, 1995. Editionwilde Mischung. ISBN 3-900434-55-7.
- WARD, Colin. *Anarchism: a very shortintroduction*. New York: Oxford University Press, 2004. ISBN 0192804774.
- WARD, Colin. *Anarchy in action*. London: Freedom Press, 1988. ISBN 0900384204.
- ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. Praha: Sociologické nakl., 1997. ISBN 8085850311.

Internetové zdroje

Daniele Conversi (2016) Anarchism, Modernism, and Nationalism: Futurism's French Connections, 1876 – 1915, *The European Legacy*, 21:8, 791 – 811, DOI:10.1080/10848770.2016.1180864. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/10848770.2016.1180864>.

David Graeber: The New Anarchists. *New LeftReview* 13, January – February 2002. *New Left Review* 102, November – December 2016 [online]. Dostupné z: <https://newleftreview.org/II/13/david-graeber-the-new-anarchists>.

PROUDHON, Pierre Joseph. *System of Economical Contradictions: or, the Philosophy of Misery* [online]., 43 [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20110210103426/http://etext.lib.virginia.edu/etcbin/toccer-new2?id=ProMise.sgm&images=images/modeng&data=/texts/english/modeng/parsed&tag=public&part=1&division=div1>.

ROSENTHAL, Wolfram, ROSENTHAL, Gabriele. Analýza narativně-biografických rozhovorů. *Biograf*, 24, 34odst. [online]. 2001. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=v240>.